

Årsrapport 2014

Kirkene sammen

Norges Kristne Råd

Innhold

Forord

Artikler

Verdens aidsdag
Flerkulturell pinsefestival
Økumenikk i praksis
Sammen må vi ta klimautfordringene på alvor
Agenda:UT. Sammen i misjon

Kronikker og innlegg

Når dere kommer sammen
This is OUR mayday!
Lederidealer
Det annet vatikankonsil
Verdier og etikk i det flerkulturelle samfunnet
Menneskerettigheter og de religiøse tradisjonene
Sekularisering, sekularisme og sekularitet
Tidlige økumeniske kontakter
Kroppen som Gud har villet
Ikke for alle?
Har religionsfriheten alltid forkjørsrett?

Administrasjon og forvaltning

Nytt materiell

Forord

Norges Kristne Råd er en forholdsvis liten organisasjon. Virksomheten er imidlertid omfattende. Rådet er engasjert på en lang rekke områder, noe denne årsrapporten viser. Aktivitetene er mange, de er viktige og de spenner vidt: fred, hiv/aids, migrantmenigheter, klimarettferdighet, teologiske læresamtaler, asyl- og integreringspolitikk, menneskerettigheter, tros- og livssynspolitikk, arbeid med overgrep i kirkelige sammenhenger, religion og utvikling, interreligiøse relasjoner, lokalt økumenisk arbeid m.m.

Når en ressursmessig liten organisasjon klarer å utvise et så vidt spekter av aktiviteter skyldes det mange forhold. Først og fremst er årsaken mange engasjerte mennesker, både i staben, blant styremedlemmer og andre medlemmer i råd og utvalg og involverte mennesker fra de mange medlemskirkene. Sammen er vi med på å gjøre Norges Kristne Råd til det det er. Sammen gjør vi Norges Kristne Råd til det det skal være; «Kirkene sammen».

Nytt i denne årsrapporten er at vi har trykt en del kronikker, innlegg og artikler som ansatte og frivillige har produsert i året som ligger bak. Også dette viser det brede og omfattende engasjementet. Vi tror vi har funnet fram til interessant stoff, som mange vil ha glede og nytte av å lese.

Knut Refsdal,
Generalsekretær

Verdens Aidsdag - fortsatt viktig

Store framskritt er gjort i kampen for å begrense hiusmitte og behandle aids. Antallet hiupositive nyfødte er halvert. Åtte afrikanske land har klart å redusere antall smittede med mer enn 50 prosent. Og takket være medisiner kan en person med aids nå leve lenge og godt.

De oppløftende nyhetene til tross: FN mener utviklingen går for sakte. I fattige land er det særlig barn og unge som faller utenfor. Aids-relaterte dødstall blant ungdom de siste årene har ikke gått ned. Og antallet nysmittede i Norge er relativt høyt (250 i 2014).

Hiv er fortsatt forbundet med stigma i helsevesenet, på arbeidsplassen og i samfunnet ellers. Også i Norge. 1. desember er derfor en viktig dag, ikke bare for de 35 millioner i verden som lever med hiv og aids eller de drøyt 5500 som lever med diagnosen i Norge. Den er viktig for alle som ønsker at sårbare grupper ikke påføres smitte, at alle skal få tilstrekkelig kunnskap og helsehjelp, og at det er rom for å være åpen om sin status uten å risikere stigma og devaluering av sitt menneskeverd.

I Oslo arrangerte Kirkens Bymisjon (Aksept, Primærmedisinsk verksted, Bymisjonssentret), Somalisk kvinneforening og Norges Kristne Råd sammen med representanter fra migrantmenighete Verdens Aidsdag-markering. Nær 200 personer gjestet arrangementet, en multikulturell

og mangfoldig forsamling både hva gjelder alder, kjønn, etnisk og religiøs bakgrunn. Ønsket var å uttrykke solidaritet med mennesker som er rammet eller berørt av hiv.

En hivpositiv kvinne fra Eritrea fortalte om sitt møte med fordommer i sin menighet i Norge. Det førte til at hun skiftet menighet og kom til en pastor og et fellesskap med en mer støttende holdning. Det ble avgjørende for hennes opplevelse av verdighet og inkludering.

Blant gjestene var kronprinsesse Mette-Marit. «Fortsatt er det vanskelig å snakke om sykdommen og dette må vi ha mer oppmerksomhet rundt,» sa hun, før hun tente lys for de som lever med hiv. Ledere og representanter fra Den norske kirke, Norges Unge Katolikker, Islamsk råd, Somalisk kvinneforening, Nye Pluss deltok også med lystenning og appell. På programmet stod også mat og kulturelle innslag.

I dag handler den globale kampen mot hiv og aids i stor grad om to ting: å bli kvitt fordommer og om bedre tilgang til behandling.

Flerkulturell pinsefestival

8.juni samlet Flerkulturelt Kirkelig Nettverk rundt 1500 deltakere fra migrantmenighetene til en felles feiring av pinsehøytiden. Arrangementet besto av gudstjeneste, festtog til Stortinget og overrekkelse av takkebrev til Stortingets representanter. Brevet kan du lese i sin helhet her:

Kjære representanter for det norske folk!

Det er med stor ydmykhet og glede vi sender dette brevet for å gratulere med 200-årsjubileet for den norske grunnloven, og for å takke det norske folk.

Søndag 8.juni 2014 var kristne med bakgrunn fra mange forskjellige land samlet på Eidsvollss plass for å feire pinsedagen og samtidig markere grunnlovsjubileet. Vi ønsker å benytte anledning-en til å takke det norske folk for solidariteten og sjenerøsiteten de har vist oss. Mange av oss har rømt fra krig og forfølgelse som asylsøkere og dere lot oss bo her. Andre ble hentet av norske myndigheter fra flyktningeleirer. Det er også noen av oss som har kommet hit på grunn av arbeid eller andre årsaker. Felles er at vi måtte forlate våre egne opprinnelsesland, men fikk et nytt hjemland her i Norge. Norge har en historie basert på humanitet og solidaritet. For eksempel ble mye av det moderne globale vern for flyktninger til på grunn nordmannen Fridtjof Nansen. Så er det ikke rart Norge åpnet sine grenser og tok oss imot. Norge ga oss beskyttelse når vi trengte det mest. Derfor, som Afghanere, Burmesere, Chilener, Eritreere, Etiopiere, Irakere, Somaliere, Syrere, Tamlar, Vietnam-esere, osv. skylder vi det norske folk en stor takk.

Vi er imponert over det norske samfunn. Vi berømmer nordmenn i tidligere og nåværende generasjoner for et samfunn preget av solidaritet, rettferdighet og omtanke. Den norske solidariteten utspiller seg i ulike former; vi ser det både når den enkelte person engasjerer seg i de utallige frivillige organisasjoner og når den norske stat på vegne av det norske folk bidrar med nødhjelp, utviklingssamarbeid og bistand. Vi er takknemlige ovenfor Gud for Norge og det norske samfunnet.

Flere steder i verden blir Norge forbundet med fred. Vi er takknemlig for dette omdømmet Norge har som freds megler og fredsnaasjon.

Norge er også kjent for sin rikdom. Det beste med den norske rikdommen er at den er relativt godt fordelt i befolkningen, og ikke konsentrert hos mindretallet. I Norge har vi fått jobber og slik har vi også fått del av denne rikdommen. Dette ønsker vi å takke det norske folk for. Vi setter stor pris på det norske samfunnet! Friheten, freden, rikdommen, solidariteten og humaniteten har gjort Norge til det beste landet å bo i, det er vi veldig glad og takknemlige for.

Når vi nå feirer 200-årsjubileet for grunnloven har det norske samfunnet blitt rikere, ikke bare økonomisk, men også på mange andre måter. For 200 år siden var tros- og livssynsmangfold i Norge utenkelig. For 200 år siden vi ikke hadde kulturelt og etnisk mangfold. Men i dagens Norge bor det mennesker fra hele verden. I dag beherskes det norske språket av mennesker fra 220 land. Landet vårt har blitt virkelig mangfoldig. Ikke alle virker like begeistret for denne utviklingen. Noen er bekymret for Norges framtid, og er av den oppfatning at innvandrere er her for å utnytte de gode ordningene i dette landet. At vi er her for å ødelegge det gode samfunnet man har bygd gjennom generasjoner.

Kjære folkevalgte, vi vil betrygge dere om at vi er her for å bidra; ikke utnytte! Vi er her for å bevare og bygge videre; ikke ødelegge det gode som har vært her. Akkurat som nasjonalsangen går; ja vi, vi også elsker dette landet. Vi strever for å lære språket, komme inn i arbeidsmarkedet, delta i samfunnet. Vi berømmer det norske samfunn og har stor tro og tillit til det.

I et jubileumsår med en stor takk, appellerer vi til det norske folk:

- La oss ikke miste de gode verdiene og omdømmet dette landet har.
- La oss fortsette å være fredsnaasjonen, solidaritetsnaasjonen og rettferdighetsnaasjonen.
- Som fredsnaasjon, solidaritetsnaasjon og rettferdighetsnaasjon; la oss gjøre alt vi kan for

Foto: Tyler Dale Hauger

Vi ønsker å benytte anledningen til å takke det norske folk for solidariteten og sjenerøsiteten de har vist oss. Mange av oss har rømt fra krig og forfølgelse og dere lot oss bo her. Norge ga oss beskyttelse når vi trengte det som mest.

- å redde denne gode jorden vi lever på.
- La oss bære videre dette landet vi elsker.
- La oss takke og stole på vår store Gud.

Gratulerer Norge, må Gud velsigne deg!

Vennlig hilsen flerkulturelle menigheter i Norge:

All nations full gospel Church, Oljeberget Menighet, Oromo Evangelical Church in Oslo, Jesus is Lord Church Oslo 1., Jesus is Lord Church Oslo 2., Jesus is Lord Church Oslo 3., Den vietnamesiske baptistmenighet i Oslo, Den Eritreiske evangelisk lutherske kirke i Norge, Living Word Bible center, Yewongel Berhan Church- Oslo, Ethiopian Evangelical Church in Oslo, Oslo international charismatic church, Oslo international church, Scandinavia Chinese Christian Church in Oslo, Den Eritreiske St.Mary tewhaddo ortodokse kirke i Oslo, Den Etiopiske ortodokse kirke i Norge, The Redeemed Christian Church of God Norway, Tamil Grace Evangelical Church, Tamil Baptist Church Norway, Innvandrere sjelesorgen -Oslo Katolske

bispedømme, The ark of the new covenant healing ministry, Jesus the everliving savior Church og Kingdom Gospel Center.

Ønsker du mer informasjon om Flerkulturelt Kirkelig Nettverk kan du ta kontakt med Lemma Desta på e-post lde@norkr.no eller les mer på nettverkets Facebookside. Informasjon om migrantmenigheter finner du også på www.migrantmenigheter.no.

Foto: Per Christian Sæbø

Økumenikk i praksis: Grønt møtepunkt i Volda

«Kvifor skal vi som kyrkje ha fokus på klima, miljø og rettferd? Kva er ein grøn kyrkjelyd?» Dette stod på plakaten då Volda Frikyrkje inviterte til tverrkyrkjeleg temamøte 2. september.

Den Evangelisk-Lutherske Frikyrkje har blåst liv i det nasjonale Klimautvalet sitt. Og Volda Frikyrkje var ein av kyrkjelydane som vart «grøn kyrkjelyd» i 2013. Dei ynskte å samle andre kyrkjefolk i området til inspirasjon og erfaringsdeling, og få fleire kyrkjelydar til å ta i bruk verktøyet «grøne kyrkjelydar». Invitasjonen gjekk til kyrkjelyder, bedehus, sokneråd og fellesråd i 13(!) kommunar i Sunnmøre og Nordfjord. Dei 20 frammøtte utgjorde ei god blanding av folk frå Den norske kyrkja og Frikyrkja.

Med global rettferd som utgangspunkt, baud samlinga på fakta om klimaendringane og teologisk grunngjeving for kristne sitt klimaengasjement. Deltakarane fekk høyre om lokalt arbeid for rettferdig handel (Fair Trade Volda og Ørsta), idear for betre handsaming av overskotsmat og andre eksempel på moglege tiltak for auka bærekraft og solidarisk levemåte. Klimavenleg kveldsmat og rettferdige søtsaker hørte med. Tilbakemeldinga etter kvelden var at det er inspirerende å samlast, særleg for å dele konkrete tips og idear med kvarandre.

Kjell P. Wiik er ei av dei «grøne eldsjelene» i Volda Frikyrkje og dessutan leiar for det nasjonale klimautvalet til Frikyrkja. Han er oppteken av at vi som global kyrkje, lokale kyrkjelydar og som enkeltmenneske i større grad tek innover oss utfordringane verda står overfor når det gjelder klimaendringar, forbruk, rettferd og fattigdom. Han fortel at temamøtet var eit steg mot målet om å få til eit tverrkyrkjeleg nettverk av grønne kyrkjelyder i regionen. Grønt utval vil fortsette å halde kontakt med dei inviterte kyrkjelydane, også for å kunne støtte dei som tenker på å bli grønne.

Les meir om grønne kyrkjelydar på nettstaden www.gronnkirke.no, eller ta kontakt med Elin Finnseth Sæverås på efs@norkr.no dersom du ynskjer ytterlegare informasjon.

Foto: STL

Sammen må vi ta klima- utfordringene på alvor!

Interreligøse grupper fra hele verden ga høsten 2014 tydelig beskjed om at de ønsket en forsterket politisk innsats fram mot klimatoppmøtet i Paris i 2015. Her følger uttalelsen fra tros- og livssynsaktører i Norge.

Jorden er sårbar og våre liv er uløselig knyttet til dens tilstand. Våre veivalg de neste årene blir avgjørende for om vi klarer å begrense den globale oppvarmingen og møte klimautfordringene. Som ledere og representanter for ulike religioner og livssyn i Norge begrunner vi vårt engasjement for naturen, miljøet og våre barns framtid ulikt. Men vi er alle dypt urolige for den stadig stigende konsentrasjonen av klimagasser i atmosfæren og at arbeidet med kutt i norske utslipp går altfor sakte. Dette gjør levekårene for verdens fattige vanskeligere og rammer sårbare mennesker og naturområder.

Vi vet at de som bidro minst til globale utslipp er de samme som rammes hardest. Det galt og urettferdig å tillate at det fortsetter å skje.

I fellesskap ber vi om at de etiske spørsmålene må få en langt større plass i forhandlingene og tiltakene. Vi mener at en nødvendig omlegging av politikken i klimavennlig retning må gå langt raskere, og at norske politikere må forplikte seg sterkere og prioritere følgende:

1) Norge må ta sin rettferdige andel av ansvaret: betydelige kutt i utslipp hjemme i Norge og betydelig mer penger til nødvendige klimatiltak i fattige land,

2) Norge må prioritere både utvikling og kampen mot klimaendringene høyt og at satsingen på det ene ikke går ut over det andre.

3) Norge må jobbe for en ambisiøs, bindende og rettferdig klimaavtale i 2015 som tar hensyn til historisk byrdefordeling og økonomisk kapasitet.

Vi er selv villige til å forplikte oss og vi vil både støtte og utfordre dere som har politisk makt. La oss sammen fremme optimisme og vise felles vilje til å bry oss om jorden og kommende generasjoner. Vi trenger politikere som kan tenke langsiktig, bidra til mer rettferdighet og fatte kloke valg for vår felles framtid – nå. Vi slutter oss til fellesuttalelsen som 30 tros- og livssynsledere overrekker FN's generalsekretær og verdens politiske ledere i New York i dag. La oss i fellesskap gripe de mulighetene vi fortsatt har og handle mens det ennå er tid!

Agenda:UT Sammen i misjon

Konferansen *Agenda:UT. Sammen i misjon* samlet på senhøsten 2014 kristne fra hele landet til felles økumenisk dannelsesreise i misjon. Konferansen var preget av utforskning, læring, nye bekjenskaper - men også av suiktende deltakertall.

Agenda:UT var et samarbeidsprosjekt mellom Norges Kristne Råd, NORME, IMI-kirken, Misjonshøgskolen i Stavanger og Pinsemenigheten Klippen i Sandnes. Helga 30.oktober - 2.november samlet vi 250 deltakere til å lære om misjon og økumenikk i Stavanger/Sandnes.

Bruce Olson høstet applaus

Konferansen ble åpnet med et kveldsarrangement i St.Svithun katolske kirke. Dette var vårt første møte med det som skulle vise seg å bli en spennende blanding av konferansedeltakere. Side om side satt ivrige bibelskolestudenter, en metodistbiskop i flott bispedrakt, en katolsk pater, lutherske misjonsledere, pinsepastorer og katolske kirkemedlemmer. Dette var en ukjent arena for noen, men variasjonen av mennesker i salen skapte et samhold som fortsatte videre gjennom konferansen. Åpningsarrangementet inneholdt salmesang, taler, vesper, og et spennende intervju med misjonslegenden Bruce Olson. Han fortalte om sine utrolige opplevelser som misjonær blant motilfolket i Columbia og Venezuela. Historier om pil i foten, tålmodighet, tro og overgivelse førte til at publikum brøt ut i spontan applaus. Flere ganger i løpet av konferansen fikk deltakerne mulighet til å høre historier fra Olsons liv, og seminaret han holdt var det som fikk absolutt flest påmeldte. I tillegg var det mange som kunne fortelle om spennende samtaler med misjonslegenden over en kopp kaffe eller etter gode lunsjer.

Fredag startet med fellessamling med bønn og sang. Denne gangen var inspirasjonen mer fra lovsangsmiljøer som Hillsong, Redding, og var ledet av IMI Kirkens lovssangsteam. Videre både fredag og lørdag var deltakerne på ulike seminarer og fellessamlinger. En av konferansens absolutte styrker var bredden og mengden på seminarer deltakerne kunne velge mellom. Her var det blant annet coaching, mediehåndtering, religiøs ekstremisme og misjonale menigheter.

På lørdag ettermiddag møttes alle deltakerne igjen til middag og relasjonelle stands. Disse standene besto av et bord og en misjonær. Det var ment som et møtested mellom de som går med tanker om misjonskall og de som har erfaring som misjonærer. Det ble det også. Vi så mange møter mellom de nysgjerrige og de erfarne. Et flott skue som maner oss til bønn om at Gud kaller flere arbeidere. Lørdag kveld endte i en kveldsgudstjeneste, der Andreas Nordli (Ungdom i Oppdrag) holdt en solid misjonstale der han utfordret oss alle til å ta del i Guds redningsaksjon i verden.

Konferansen ble avsluttet søndag morgen med gudstjeneste i Stavanger Domkirke.

Samlet hos IMI Kirken

Konferansens innhold var delt opp i tre spor; ungdom, misjonale menigheter og misjon og ledelse. I utgangspunktet skulle disse tre sporene avholdes på ulike steder i Stavanger/Sandnes, men da deltakertallet ble lavere enn vi hadde forventet ble det besluttet at konferansen ville være best tjent med å samle programmet til ett sted. Derfor ble hoveddelen av konferansen avholdt hos IMI Kirken, der vi kunne holde opp til 9 parallelle seminarer, i tillegg til at de hadde egne arrangementer for barn samtidig. Takket være smidigheten hos ansatte og frivillige på IMI kunne alle konferansens deltakere være samlet under ett tak, og bli kjent på tvers av kirkesamfunn, alder og interesser.

De lave påmeldingstallene ble diskutert i media i forkant av konferansen. Som arrangører hadde vi optimistisk gått ut og håpet på 1000 deltakere. Likevel var vi godt fornøyde med 250 deltakere. Som Knut Refsdal skrev i en kronikk til avisen Vårt Land; «Mitt håp at Agenda: UT kan bidra til å bygge broer mellom ulike retninger innen kirkene og lede oss alle til en dypere forståelse av hva det vil si å være kirke i vår tid.»

“Verdien av å samle “MisjonsNorge” tror jeg er stor både relasjonsmessig og for begeistring, fokus og enhet. Tror ordene *sammen* og *ut* fortsatt skal få lov til å utfordre oss.”

- deltakerevaluering fra konferansen

“

Det handler ikke om antall deltakere, men hva deltakerne faktisk tar med seg fra en slik konferanse.

Noe av det viktigste ved denne konferansen var å reflektere rundt et bredere syn på misjon, forstått som hele kirkens oppdrag. Vi ønsker å understreke at misjon ikke er en sektor i kirkens arbeid, men en *dimensjon* ved kirkens arbeid. Derfor er ikke misjon noe vi *driver med* som kirker, misjon er noe vi *er*.

Andakt fra konferansen

Etter konferansen fikk vi en andakt som Halvard Lund, en av deltakerne hadde skrevet. Med tillatelse fra han gjengir vi den her:

Samme hvor lite det er, og om det er bare nye vennskap som er formet, og ikke erklæringer.

Jeg kan ikke gå tilbake. Det er ingenting å gå tilbake til.

Når jeg har funnet et glimt av den enhet som jeg

har hørt rykter om i Bibelen og som har hamret på mitt hjerte siden 2006.

Når jeg har stått på hellig grunn, og sett alle brødre og søstre stå ved siden av hverandre. Kan jeg da gå tilbake ?

Når jeg har fått et glimt av en hellig, allmenn kirke. Og denne allmenne kirke er ikke et verk av mennesker eller partier. Kan jeg da gå tilbake?

Nei.

Jeg kan ikke gå tilbake. Og jeg er glad Gud ikke ber meg om det heller.

Denne gudskapte enhet er ikke bare en tredje vei, men det er den første veien.

La oss vandre på den.

Kronikker og innlegg 2014

Når dere kommer sammen

Au Knut Refsdal,
Generalsekretær i Norges Kristne Råd

«Dette skal du ha til tegn på at det er jeg som har sendt deg: Når du har ført folket ut av Egypt, skal dere tjene Gud på dette fjellet» (2 Mos 3,12). Det var beskjeden Moses fikk i en av de mest spennende periodene i Guds folks historie. Helt siden den gang har gudstjenesten på en spesiell måte vært hjertepulsen for Guds folk.

Som kristne tror vi at enhver gudstjeneste er en «livets fest» og selve livsnerven i kirkens virke. Det å feire gudstjeneste er ikke bare én tjeneste blant andre tjenester, men det er selve grunnlaget for kirkens eksistens, og det er i gudstjenesten vi erfarer det fulle innholdet i trosbekjennelsens ord om de helliges samfunn. For gudstjenesten er menighetens møte med den oppstandne Kristus og med hverandre, det er en feiring av livet og livets seier over dødskreftene.

Gjennom hele Bibelen går det som en rød tråd at Gud vil ha med et folk å gjøre. Kristendom er ingen religion for eneboere. Derfor er gudstjenestefeiring på en grunnleggende måte uttrykk for fellesskap, og dermed noe langt mer enn enkeltindivider som kommer sammen. Gudstjenesten er livsnerven i kirkens liv. Den er det samlende, livgivende kraftsentrum der vi møtes på tvers av ulike generasjoner og forskjellige arbeidsgrener.

Grunnmønster for gudstjenesten

I 2012 gav Norsk Teologisk Samtaleforum (NTSF) ut heftet «Når dere kommer sammen... Gudstjenesten i kristne kirker og trossamfunn i Norge». Noe av det som slår meg sterkest når jeg leser dette heftet er den store likheten mellom gudstjenesten i de ulike kirkesamfunnene. Visst er det ulikheter, og opplevelsen av ulikheter blir kanskje enda større når man er til stede på ulike kirkers gudstjenester, fordi de kulturelle uttrykkene da blir tydeligere. Allikevel er det mange likheter. Det er kanskje ikke så merkelig, for innholdet i en kristen gudstjeneste gir seg jo på mange måter av seg selv.

Samtidig er det to forhold som er viktige i denne sammenhengen: For det første at de aller fleste kirkesamfunn har blitt preget av den liturgiske fornyelsen, som har funnet sted særlig de siste 50 årene, men som har røtter tilbake til begynnelsen av 1800-tallet. Dette kan ses på som et svar på de utfordringene den moderne verden stilte kirken overfor. Det Annet Vatikankonsil i Den katolske kirke gav avgjørende impulser til denne fornyelsen, og dette har blitt fulgt opp i de store protestantiske kirkene, særlig de med internasjonale relasjoner. For det andre har denne nye interessen for liturgi og gudstjenestefeiring ført til en tilbakevending til de aller eldste vitnesbyrdene vi har om hvordan den tidlige kristne kirke feiret sin gudstjeneste. I denne sammenhengen står Justin Martyrs ord, skrevet i år 150 e.Kr., sentralt:

And on the day they called Sunday there is a meeting...and the memoirs of the apostles (NT) or the writings of the prophets (OT) are read as long as time permits. When the reader has finished, the presider in a discourse (sermon) urges and invites to the imitation of these noble things. Then we all stand up and offer prayers... When we have finished the prayer, bread is brought, and wine with water, and the presider sends up prayers to best of his ability, and the congregation assents, saying the Amen...and they are sent to the absent by deacons.

Allerede her ser vi at det vi kan kalle gudstjenestens grunnmønster er lagt. Det er litt ulike måter å organisere dette på, men følgende mønster er rimelig dekkende for alle:

- Inngang/Innledning/Samling
- Ordets gudstjeneste/Ordets liturgi/Ordet & Forbønn/Forkynnelse og respons
- Bordets gudstjeneste/Nattverdens liturgi/Nattverd/Takksigelse og nattverd
- Utsendelse/Sendelse/Avslutning

Her ser vi at gudstjenesten består av to hoveddeler: Ordets gudstjeneste og Bordets gudstjeneste, og at de to innrammes av henholdsvis en innledning og en avslutning. Det er forskjellige teorier om bakgrunnen for disse to hoveddelene i gudstjenesten: Noen mener at de to i utgangspunktet har vært to separate gudstjenester, gjerne forstått slik at ordgudstjenesten har vært feiret søndag morgen, mens nattverd-gudstjenesten har vært feiret søndag kveld. Disse to har så vokst seg mer og mer sammen.

Andre mener at ordgudstjenesten og nattverd-gudstjenesten helt fra begynnelsen av har hørt sammen, og da innenfor rammene av et virkelig måltid, men at det etter hvert kom et skille mellom disse to delene av gudstjenesten, fordi nattverden utviklet seg fra å være et virkelig måltid innenfor rammene av en fullstendig gudstjeneste til å bli et stilisert måltid, som det var lettere å skille fra ordgudstjenesten.

Poenget i denne sammenhengen er imidlertid å si noe om gudstjenestens røtter, og da er bildet enklere å forholde seg til: Gudstjenestens orddel - «Ordets gudstjeneste» – som består av tekstlesning, salmesang, fortolkning og utlegning av tekstene og bønn, har røtter i synagoge-gudstjenesten, mens gudstjenestens nattverddel – «Bordets gudstjeneste» – har røtter i jødiske familiemåltider. Dette grunnmønsteret går tilbake til gudstjenestefeiringen som Jesus og hans disipler praktiserte.

Synagoge-gudstjenesten vokste fram under eksilet i Babylon på 500-tallet f.Kr. som et alternativ til tempelgudstjenesten som jødene var avskåret fra. Etter hjemkomsten og gjenoppbygningen av templet kom synagoge-gudstjenesten til å utfylle tempelkulten, og senere i jødedommens historie har synagoge-gudstjenesten spilt en avgjørende rolle i bevaringen av jødisk religion og kultur.

Modellen for synagoge-gudstjenesten ble overtatt av urkirken. Jesus var jøde. Det samme var disiplene. Synagogen var stedet der den felles tilbedelsen kom til uttrykk og det var i dette miljøet kristendommen spredte seg. Det nye testamentet forteller blant annet at Jesus opptrådte som lærer i synagogene i Galilea, at Jesus og disiplene deltok i synagoge-gudstjenesten, og i Apostlenes gjerninger ser vi at Paulus på sine reiser alltid oppsøkte det lokale stedets synagoge først.

Bruddet med synagogen kom først på et senere tidspunkt, etter hvert som bruddet med jødedommen ble tydeligere. Da oppstod også behovet for Ordets gudstjeneste i egne, separate samlinger utenfor synagogen. Disse bestod av det samme som synagoge-gudstjenesten; tekstlesning, salmesang, fortolkning og utlegning av tekstene og bønn. Forskjellen fra synagoge-gudstjenesten handler dels om at lesning fra skrifter som senere ble med i Det nye testamentet supplerte lesningene fra den jødiske bibel, dels at bønner som Herrens bønn, Marias lovsang, Sakarjas lovsang og Simeons lovsang ble inkludert, i tillegg til frie bønner.

Bordets gudstjeneste har røtter i jødiske familiemåltider og kalles gjerne «arven fra den øvre sal». Alle vet hvor mye et godt måltidsfellesskap betyr, og for jødene hadde dette dessuten en religiøs betydning. Jødiske familiemåltider var og er sentrale elementer i jødisk religion, både i forbindelse med årlige feiringer, som påske, og i forbindelse med det ukentlige sabbatsmåltidet. Sabbatsmåltidet for eksempel følger et bestemt mønster med takksigelser, lovprisninger, velsignelser og selvsagt selve måltidet. Da Jesus og disiplene reiste rundt sammen, opptrådte de som et familiefellesskap som også spiste sammen. Disse måltidene var hellige måltider, som ble innledet med at Jesus velsignet brødet og gav dem. Det ser vi av Emmaus-fortellingen i Lukas-evangeliets 24. kapittel: Det var da de satte seg til bords sammen og han brøt brødet og velsignet at de kjente ham igjen.

Jesu siste måltid med disiplene, som er opphavet til vår nattverdfeiring, var det siste av disse familiemåltidene som Jesus spiste sammen med sine disipler. Samtidig er det også begynnelsen på et forvandlet måltid som kristne siden har tatt del i, fordi han la til noe nytt i tillegg til det måltidet som de kjente fra før: «Dette er min kropp... Denne kalk er den nye pakt i mitt blod... Gjør dette til minne om meg!» I dette måltidet gjorde Jesus fire handlinger som vi gjentar når vi feirer nattverd: Han tok brødet og vinen (forberedelse), takket for og velsignet dem (nattverdbønn), brøt brødet (brødsbrytelse) og gav brødet og vinen (utdeling av brød og vin).

Denne kombinasjonen av Ordets og Bordets gudstjeneste ble standardgudstjenesten i den tidlige kristne kirke. Internasjonalt ser vi i dag

en utvikling i retning av å hevde at en fullstendig kristen gudstjeneste består av begge de to delene, som styrker og kompletterer hverandre gjensidig. Dette har alltid vært sånn i ortodokse og katolske kirker, men nå ser vi at det er en utvikling i retning av dette også i protestantiske kirker.

Jeg tror ikke utviklingen innen Metodistkirken, som jeg tilhører, er helt utypisk, nettopp fordi også Metodistkirken har mottatt avgjørende impulser fra den liturgiske vekkelsen. Vår kirkefar, John Wesley, anbefalte hyppig nattverd. Selv feiret han nattverd i gjennomsnitt to ganger i uken gjennom hele sitt voksne liv, og i retningslinjene han gav for gudstjenestefeiringen blant de første metodistene anbefalte han ukentlig nattverd. Dette ble det imidlertid raskt slutt på, og tradisjonen innen metodismen har vært kvartalsvis eller månedlig nattverd.

Nå er dette i ferd med å endres. Metodistkirken er i dag tydelig på at en fullstendig kristen gudstjeneste består av både Ordets og Bordets gudstjeneste. I forbindelse med nattverden pekes det på enda ett moment som er viktig i denne sammenhengen; behovet for å la nattverden være en virkelig feiring. Derfor har man bevisst ønsket en forandring i måten man feirer og opplever nattverden på. Nå legges det vekt på at nattverden skal være en feiring av bredden i Guds mektige gjerninger, framfor en overdreven opptatthet av Jesu lidelse og død som ofte har gitt nattverden et nærmest begravellesaktig preg, stikk i strid med intensjonen og stikk i strid med hva som var fokuset i jødiske familiemåltider.

Som nevnt er det mange likhetstrekk i framstillingene av de ulike kirkenes gudstjenestefeiring. Dette kan tyde på to utviklingstrekk de siste årene: For det første at det er et økende samsyn på hva som er grunnmønsteret for en kristen gudstjeneste. Dette synes jeg er interessant i en økumenisk sammenheng. For det viser seg gang på gang at framgang i økumenisk arbeid kommer ved at man sammen setter seg ned og leser de grunnleggende tekstene på nytt, enten dette er bibeltekstene eller vitnesbyrd fra den tidlige kirke. For det andre ser vi også en større variasjon i hvordan en gudstjeneste feires. Dette er helt naturlig og nødvendig. Det er ikke noe poeng at våre gudstjenester skal være like. Både Gud og livet er mangfoldig, det må også gudstjenestene våre uttrykke.

Hva gjør vi med gudstjenesten i vår tid?

Hvordan vi feirer gudstjeneste, er nært knyttet til vår teologi. Jeg tror det er riktig som en har sagt om forutsetningene for kirkens framtid i den vestlige verden: «We need vital theology and we need vital worship». Derfor er det et viktig tema NTSF inviterer til når de i det tidligere omtalte heftet spør: «Hva gjør de ulike tradisjonene med gudstjenesten sin i møte med vår tid?» Det er et stort og omfattende tema som mye kunne vært sagt om, og som jeg håper de ulike kirkene konstant har på sin agenda. I det følgende vil jeg reflektere litt rundt kirkens kontekst og forutsetninger i Norge i dag, og peke på noen sentrale utfordringer.

I Apg 20,7-12 får vi et innblikk i den tidlige kirkens gudstjeneste. Allerede her ser vi grunnmønsteret kommer til uttrykk: «Den første dagen i uken var vi samlet for å bryte brødet. Paulus talte til dem, og han holdt på helt til midnatt siden han skulle reise neste dag» (Apg 20,7). Men det er også et annet poeng i denne teksten: «I vinduet satt en ung gutt som het Evtykos. Da Paulus talte så lenge, falt han i dyp søvn, og overmannet av søvnen falt han ut av vinduet fra tredje etasje. Da de tok ham opp, var han død» (Apg 20,9). Han var sikkert ikke den første, og han blir definitivt ikke den siste, som har sovnet på en gudstjeneste.

Også i dag finnes det Evtykos`er, og det ikke bare blant unge. Et av kirkens største problemer i Norge i dag, vil mange hevde, er at så mange opplever den som lite relevant. Mange opplever at kirken i for stor grad har fjernet seg fra det livet folk flest lever: Vi svarer ikke på det folk spør om. Vi har for bastante meninger om hvordan mennesker skal leve sine liv. Vi legger for stor vekt på de rasjonelle sidene ved mennesket og det blir generelt for mange ord. For mange er derfor kirken og kirkens tale om Gud og livet noe som eksisterer litt «på siden» av «det egentlige livet». Tro blir en liten sektor av tilværelsen og gudstjenesten blir i høyden noe som kan gi en anelse høytid, men den forbindes av mange med lange og livsfjerne prekener, treg musikk, prestedominans og et høytidelig, utdatert språk i salmer og bønner.

Disse oppfatningene tegner ikke et korrekt bilde av kirken. Det finnes mange nyanser og unntak. Allikevel inneholder slike oppfatninger ting som

vi ikke bare lettvint kan avfeie. Mange tenker sånn, og for mange, både i og utenfor kirken, er det også et problem at det så ofte blir snakk om vi og de, at kristne lever i sin verden, på trygg avstand fra «livet der ute».

Derfor er en av dagens største utfordringer for kirken i Norge å få nye mennesker inn i kirken og få dem til å engasjere seg. Jeg tror dette er helt vitalt for kirkens framtid i Norge, og det er en utfordring som møter oss på mange plan: Det handler om livsnær og relevant forkynnelse som tar utgangspunkt i mennesker der de er, det handler om kulturelle uttrykk, som musikk og samværsformer, som mennesker kjenner seg igjen i, det handler om å skape arenaer for fellesskap og engasjement som lar folk engasjere seg og ta ansvar.

Min bakgrunn

Selv er jeg vokst opp i en forholdsvis tradisjonell metodistmenighet. Kirkerommet var et prekestolsentrert rom. Menigheten var stort sett pent og anstendig kledd og bestod av middelklassefolk med greie liv. Presten brukte prestedrakt, stod bak prekestolen og musikken ble ledsaget av orgel. «Gloria patri», «Pris Gud fra hvem all nåde kom», den apostoliske trosbekjennelse og Herrens bønn var inkludert i gudstjenesten hver søndag, og menigheten kunne alt dette utenat. Høydepunktet i gudstjenesten var prekenen, og når gudstjenesten var over, gikk menigheten hjem til søndagsmiddagen med familien.

I en slik kirke ble jeg formet som menneske og kristen, og tok etter hvert en beslutning om å bli prest. Da jeg studerte for å bli prest og begynte som prest selv, oppdaget jeg en enda større rikdom i denne tradisjonen ved at jeg fikk enda mer sansen for blant annet kirkeårstenkning, sakramentene og kirkens liturgiske arv. Jeg liker slike gudstjenester og vil nok av mange bli stemplet med den noe upresise merkelappen «høykirkelig».

Behovet for nye former for gudstjeneste

Samtidig skjønner jeg at dette er en fremmed verden for mange og at denne formen for gudstjeneste oppleves som temmelig utdatert. Derfor har det vokst fram i meg en større og større entusiasme og fascinasjon for radikalt nye måter å feire gudstjeneste på, måter som jeg tenker har større forutsetninger for å appellere til andre

kulturer enn den jeg er vokst opp i. Disse er preget av en mer uformell tone, et mer hverdagslig språk og en musikk som oppleves som mer attraktiv, og kalles blant annet contemporary eller blended worship.

Jeg tror disse trengs, også fordi jeg våger å påstå at det finnes en gudstjenestelengsel i det norske samfunnet i dag. Jeg tror den finnes også innen kirken. Mange bærer på en slags fortvilelse over at de så sjelden opplever gudstjenester som er viktige og meningsbærende begivenheter både i sitt eget, i menighetens og i lokalsamfunnets liv.

Derfor tror jeg også det er viktig å si at arbeid med gudstjenester både må være en kontinuerlig og en omfattende prosess. Det kan være fristende å nøye seg med kortsiktige tiltak, men all erfaring viser at dette ikke er veien å gå. Det er ikke nok å forsøke å få flere med oss i kirken - selv om det selvsagt er viktig. Vi må også våge å stille spørsmål ved hva det er vi innbyr til. Vi må være villige til å foreta de forandringene som må til for at gudstjenestene skal bli meningsfulle, både for kirkevante og nykommere. Dette handler både om teologi og om kultur. Da kan vi nærme oss det som er og alltid har vært kirkens oppgave; nemlig å presentere evangeliet på en troverdig, aktuell og relevant måte for dagens mennesker.

Kirken, og måten kirken feirer gudstjeneste på, har alltid vært noe dynamisk som har vært i stadig endring. Jeg tenker at det er et særtrekk ved kirken i historien at den alltid har hatt evnen til å applisere troen til stadig nye kontekster slik at evangeliet har forblitt troverdig, relevant og aktuelt.

Dette har sammenheng med at kirken alltid har levd i dialog med og blitt preget av sin samtid. Når de kulturelle rammene endres, preges også kirken. Det å holde samtidens kunnskap på avstand lar seg ganske enkelt ikke gjøre. Dette trenger selvsagt ikke å bli betraktet som noe negativt. Snarere vil jeg hevde at kirken ikke er tro mot sitt oppdrag hvis den ikke våger å leve i en slik nærkontakt med eksterne kunnskap og eksterne strømninger, lytte til de erfaringer mennesker kommer fram til og la dette få innvirkning på hvordan kirken framstår. Dette representerer muligheter for læring, vekst, utvikling og tilknytningspunkter, både på det

individuelle og på det kollektive plan. Derfor tror jeg teologien, og måten vi feirer gudstjeneste på i kirken, skal våge å møte den nåtidige kulturelle situasjonen som den har møtt tidligere situasjoner; med en åpenhet for å lære noe nytt. Ikke fordi vi tror at norsk kultur i dag representerer noe endepunkt i verdens historie, men ganske enkelt fordi kirken alltid skal være opptatt av å tolke tilværelsen på en meningsfull måte for mennesker i sin samtid. Jeg tror at kirken er på sitt sunneste og mest vitale når den åpner seg for det gode i sin samtid og forsøker å integrere dette med de perspektivene på tilværelsen som den bærer med seg fra sin egen tradisjon. På samme måten som teologi aldri bare kan handle om å repetere tidligere tiders tale, kan heller ikke gudstjenestene være upåvirket av konteksten. Teologen John B. Cobb har sagt noe om at evangeliet bare er gode nyheter når mennesker opplever at det møter deres behov.

Jeg tror faktisk at vår tid representerer store muligheter for kirken, og det til tross for alt prat om sekularisering. Og jeg tror at gudstjenesten representerer kanskje den beste muligheten vi har. Det forutsetter imidlertid nye former. Derfor er jeg glad for de forsøkene på å skape alternative gudstjenester som vi ser i Norge i dag, og jeg håper enda flere vil forsøke å være enda mer kreative og modige med å prøve ut og eksperimentere med nye former for gudstjenestefeiring. Dette har alltid beriket kirken. Det Annet Vatikankonsil er kanskje det beste eksemplet på det.

Sammen om gudstjenesten

Det er en grunnleggende sannhet med gudstjenesten at den er noe vi er sammen om. Vi er sammen i bønn og lovsang, sammen i deltakelse - og jeg tror at vi i mye større grad også må være det når det gjelder forberedelse og medvirkning. Gudstjenesten er hele menighetens sak! Den er, for å spissformulere litt, men ikke så veldig mye, altfor viktig til at vi kan overlate den til kirkelige ansatte alene! Akkurat dette trekket har vært en viktig side ved alt det gudstjenestearbeidet som har foregått i alle kirker de siste årene. Det betyr ikke at den kompetansen prester, organister og andre kirkelige ansatte har, skal devalueres, men deres kompetanse må kompletteres med hele kirkens kompetanse om hva det betyr å leve som en kristen i verden i møte med alle de utfordringer vi står overfor.

Gode gudstjenester forutsetter arbeid

Utgangspunktet er at Gud sørger for liv i gudstjenesten ved sitt nærvær. Allikevel er det slik at det finnes menneskelige faktorer som enten åpner eller stenger for dette livet, som enten fremmer eller hindrer vekst og utvikling. Fra prestens side kan det for eksempel handle om bare å følge et ritual uten inspirasjon, om å holde en preken uten tanke for hvem man preker til, om aldri å ta med aktuelle bønner under forbønnen og om manglende entusiasme, glød og begeistring for verdens beste budskap. Fra menighetens side kan det handle om å være likegyldige til det som skjer i gudstjenesten, om ikke å forberede seg på at gudstjenesten faktisk er en mulighet til å bringe eget liv i nærkontakt med livets Gud.

Derfor tenker jeg at vår oppgave handler om dette: Å gjøre alt det som står i vår makt for å skape gudstjenester som både er nær Gud, men som også er nær det livet mennesker lever til daglig. Jeg tror at ingen går uberørt fra en slik gudstjeneste! I denne sammenhengen er ordet «relevant» et stikkord; fordi Gud forholder seg til hele livet, inkludert vår historie og våre håp, og fordi Gud forholder seg til oss som hele mennesker, ikke bare de rasjonelle sidene ved oss, må gudstjenesten også gjøre det.

Ikke minst tror jeg dette gjelder i særlig grad i forhold til mennesker i overgangen mellom ungdomstid og voksentid. I kirkene våre mener jeg det er dekning for å si at vi driver mye godt barne- og ungdomsarbeid og arbeid for eldre. Den mest kritiske gruppen av mennesker, er på mange måter ungdom, som erfarer at livet møter en med utfordringer som krever et annet forhold til Gud og livet enn det som har vært nok i barne- og ungdomsårene. Selv har jeg mange venner fra min oppvekst i kirken som i dag ikke er aktive i kirken, fordi de rett og slett ikke fikk svar i kirken på spørsmål som forutsatte noe mer enn det barnetroen kunne gi dem.

Her har mange av oss en utfordring. Selv tror jeg aldri jeg har valgt den salmen som har en linje der det står «Hør hvor det stormer der ute, her inne er fredfullt og tyst» til en gudstjeneste. Hvis dette er holdningen, er det noe som er alvorlig galt. En gudstjeneste kan aldri feires isolert fra det som skjer utenfor kirkerommet. En gudstjeneste skal derfor aldri feires bak stengte dører. Dørene skal alltid være åpne – begge veier. Det

er en utfordring til i enda større grad å la menneskers livsopplevelse skape klangbunn for våre gudstjenester og til å la diakonale, samfunnsmessige og politiske anliggender, som folk berøres av, få rom i kirkens gudstjeneste.

Jeg har tro på gudstjenesten!

Den kulturelle situasjonen i Norge er preget av en reaksjon mot den fornuftstroen som i flere generasjoner har dominert samfunnslivet. Mennesker stiller seg i dag mer åpne for mysteriet. Og nettopp gudstjenesten er et av få steder der vi kan oppleve høytid og noe «annerledes» i forhold til alt det andre vi gjør ellers i uka. Teologen George Barna sier det slik: «Det mennesker søker er et fellesskap som berører dem på dypet, både på en intellektuell og følelsesmessig måte ... Vi har gjort menighetene altfor intellektuelle». Med andre ord: En gudstjeneste må i mye større grad formidle mysteriet, erfaring, følelser og liv.

Robert Webber følger opp dette når han sier at rasjonaliteten som preger mange av våre gudstjenester må erstattes med mer vekt på mysteriet, at logikken må erstattes med åpenhet for livets paradokser, at hjertet må få større plass enn hjernen, at formasjon må være viktigere enn informasjon og at stillheten må være mer fram-tredende enn lyden. Kanskje kan vi også legge til at forkynnelsen mer må være preget av å sette ord på menneskers grunnleggende spørsmål enn av å gi svarene? Iallfall må vi i større grad la oss utfordre av hvordan andre mennesker leser og forholder seg til for eksempel de bibelske tekstene? Kanskje må vi til og med gi slipp på det som for mange forkynnere har vært det viktigste; nemlig tydelighet og klare svar? Tør vi det?

Et uutnyttet potensial?

Jeg tror vi så noe av det potensialet kirken har etter 22. juli 2011. Da ble Oslo domkirke et slags nasjonalt sørgested og mange andre steder søkte også folk til kirkene. Det er ikke slik at dette nødvendigvis gav seg utslag i varige økte tall på gudstjenestebesøk, men jeg tror det peker på et potensial. Kanskje et uutnyttet potensial?

Mange har sagt at mennesker i vår tid har et selektivt forhold til kirken; Kirken er viktig som kriseagent når livet røyner på og som seremonimester i forbindelse med viktige hendelser i

livet. Samtidig har kirken på mange måter mistet sin rolle som en avgjørende premissleverandør i samfunnet, blant annet i etiske og moralske spørsmål. Det er ikke sikkert at dette nødvendigvis er negativt, selv om det stiller oss overfor andre utfordringer.

Når vi ser det potensialet kirken har, som vi blant annet så etter 22. juli 2011, må jeg innrømme at jeg av og til provoseres av ledere i kirken som tilsynelatende er fornøyde med å være kriseagent og seremonimester. Jeg tror kristen tro har potensial til så mye mer, til å bety noe for mennesker også i deres hverdag og at mange også ønsker dette. Problemet er ofte teologi som svarer på spørsmål folk ikke har og gudstjenester som snakker et helt annet språk enn det folk forstår.

Selv skrev jeg en masteravhandling for noen år siden om kirken i møte med postmoderne subjektivismen. To viktige konklusjoner i denne avhandlingen var:

- Hvis mennesker engasjerer seg i religiøse aktiviteter, velger de sammenhenger som hjelper dem til å utvikle egne iboende ressurser
- Spiritualitet som tar menneskers livserfaringer på alvor og som engasjerer dybdene i den personlige erfaringen, vil klare seg godt i det kulturelle klimaet vi lever i

Dette er anliggender som vi ikke trenger å overlate til den såkalte «nyreligiositeten». Her er det masse ressurser å øse av i den kristne tradisjonen. Stikkord som realisering av menneskets potensial, utvikling av oss selv som mennesker, en fruktbar spenning mellom individets behov og det at kirken er et fellesskap, vektlegning av en tro som har et helhetssyn på livet, er viktige anliggender i så pass ulike sammenhenger som protestantisk vekkelsestradisjon, ortodoks og katolsk spiritualitet, og som setter oss på sporet av viktige tilknytningspunkter til mennesker i dagens samfunn.

Sammenfattende vil jeg si at hovedutfordringen i vår tid handler om å utvikle både en teologi og en gudstjeneste som oppleves som mer livsnær. I dette ligger det blant annet å utvikle sammenhenger og fellesskapsformer som i større grad tar utgangspunkt i det livet mennesker lever, som

gir muligheter for rikere religiøse erfaringer, som oppleves som mer relevante og meningsfulle og som i mye større grad utvikler et mangfold av gudstjenesteformer. For meg handler dette om å se på kirkens rike teologiske og liturgiske arv som noe dynamisk som stadig er i utvikling. På den måten er vi tro mot vårt oppdrag, og på den måten kan kirken både bevare sin identitet og substans og samtidig åpne for muligheter til å integrere nye perspektiv slik at vi fortsatt, i dag og i morgen, kan forkynne evangeliet på en troverdig, aktuell og relevant måte.

Jeg vil avslutte med et sitat fra heftet «Kirken i møte med den åndelige lengsel i vår tid», som ble lagt fram for Kirkemøtet i Den norske kirke i 1999:

Inkarnasjonen betyr at Gud har helliget det menneskelige. Inkarnasjonen betyr Guds nærvær i hele vår tilværelse. I vår tid trenger vi en tro som er stor nok, omfattende nok, til å romme det menneskelige livet, i alt dets mangfold. Og, som en følge av dette, vi trenger en kirke hvor vi virkelig kan være oss selv, med alt vårt.

Litteratur

Hickman, Hoyt L. (2007): *Worshipping with United Methodists. A Guide for Pastors and Church Leaders*. Abingdon.

Holter, Stig Wernø (1991): *Kom, tilbe med fryd. Innføring i liturgikk og hymnologi*. Solum.

Kirkerådet (1999): *Kirken i møte med den åndelige lengsel i vår tid. Betenkning til Kirkemøtet (i Den norske kirke) 1999*.

Kirkerådet (1990): *Liv i gudstjenesten - Gudstjenesten i livet. Betenkning om gudstjenesteliv og gudstjenestefornyelse i Den norske kirke*. KM-dokument 12.2/90.

Langford, Andy (1999): *Transitions in Worship: Moving from Traditional to Contemporary*. Abingdon.

Metodistkirken (2009): *Liturgier*. Oslo.

This is OUR mayday!

Au Knut Refsdal,
Generalsekretær i Norges Kristne Råd

“
Klima-
engasjementet
forutsetter
samarbeid
mellom alle
gode krefter.

Jeg har en god venn i USA. Hun heter Carol, er metodist og tilhører den amerikanske urbefolkningen, indianerne. Av Carol har jeg lært masse. En gang fortalte hun om bestefaren sin, som lærte henne å gå uten å lage en lyd, uten å sette spor etter seg. Dette var en praktisk øvelse som samtidig hadde en dypere mening: Poenget, fortalte bestefaren, var å trene på å etterlate jorden og naturen i samme stand som før hun kom. Carol snakker ofte om at vi mennesker er forbundet med alt det skapte og at vi ikke arvet jorden fra våre foreldre, men at vi låner den av våre barn.

For meg er Carol et eksempel på en holdning, en levemåte og en spiritualitet, som både er dypt rotfestet i skaperverket, men som også formidler særdeles viktige innsikter til oss mennesker i vår tid.

Engasjement for klima og miljø har blitt stadig viktigere for kirkene i Norge, som i resten av verden, de siste tiårene. Ikke minst kommer dette til uttrykk gjennom det felleskirkelige prosjektet «Skaperverk og bærekraft». Vi klarte å mobilisere så bredt under Klimavalg 2013 at nær halvparten av de tilsluttede organisasjonene var kirkelige. Dette er gledelig, men også forventet. Bibelen er klar på dette: Hele skaperverket, naturen, dyr og mennesker, er uløselig knyttet til hverandre. Som skaperverket har omsorg for oss, har vi også en oppgave i å ta vare på og engasjere oss for skaperverket.

Som kirkelige aktører skal vi ikke opptre som politikere. Vi skal snakke og handle ut fra vår teologi og den kirkelige tradisjonen. Jeg vil sammenfatte kirkenes bidrag i dette engasjementet i tre punkter:

For det første tror jeg vi har noe å lære av Carols holdning, levemåte og spiritualitet, som er dypt rotfestet i skaperverket. Vi har på mange måter plassert oss på siden av eller over skaperverket.

Vi betrakter oss selv som utenforstående forvaltere av jorden. Vi har fornuften, midlene og løsningene. Utenfor oss står skaperverket. Fra denne posisjonen har skaperverket – over tid og ofte i vitenskapens tjeneste – blitt tingliggjort og avsjelet. Det er i kraft av dette «utenforskapet» at massive miljødeleggelser har latt seg presentere som utvikling og endog som det godes triumf. Løsningen ligger et annet sted, i å innse at vi er plantet midt i skaperverket, vedv inn i en dyp gjensidighet med alt annet liv.

For det andre er det maktpåliggende for kirkene å understreke at klimaendringene handler om rettferdighet. Fattige mennesker påvirkes mer av klimaendringene enn oss i de rike delene av verden. Omtrent ukentlig får jeg inn via e-post nyheter om klimaødeleggelser og hvordan mennesker lider. Disse, ofte stemmeløse, skal kirkene være en stemme for.

For det tredje handler klimaengasjement om hensynet til kommende generasjoner. Som Carol sier: «Vi arvet ikke jorden av våre foreldre, vi låner den av våre barn!»

Klimaengasjementet forutsetter samarbeid mellom alle gode krefter. En klassisk historie som ikke uttrykker dette, finner vi hos Fleksnes, den gang han var radioamatør. Uttrykket «LA8PV over» er kjent fra denne episoden. Mens Fleksnes sitter hjemme får han plutselig inn en nødmelding – en Mayday – fra et skip som umiddelbart trenger assistanse. Da kommer imidlertid en japaner inn på linja og forstyrrer Fleksnes' prosjekt. Det er da han uttrykker ordene: «Get off the air. This is my Mayday!»

Klimaendringene er en nødmelding fra skaperverket til oss alle. I møte med disse utfordringene er det helt nødvendig med brede allianser og samarbeid mellom alle gode krefter. I denne dugnaden skal kirkene bidra med sitt.

Lederidealer

Au Knut Refsdal,
Generalsekretær i Norges Kristne Råd

Det finnes en omfattende litteratur og forskning på ledelse. Lederidealer og ledelsesteori er i stadig utvikling. De siste årene har vi sett en bevegelse fra lederidealer preget av autoritære sjefer som instruerte og kontrollerte sine underordnede til idealer som handler om å stimulere medarbeidere til å bli mer kreative og selvstyrte. Tidligere har ledelse handlet om å fortelle nøy hvordan jobben skal gjøres, og deretter følge opp og overvåke at det ble gjort. Nå handler det mer om «myndiggjøring» (empowerment), som setter den enkelte medarbeider i stand til å gjøre sin oppgave på en best mulig måte, gjerne på sin måte. Det handler mer om å gjøre de riktige tingene enn om å gjøre ting riktig.

De siste årene har såkalt «transformasjonsledelse» fått stor oppmerksomhet i Norge, som i resten av verden. Transformasjonsledelse er sannsynligvis den mest omtalte ledelsesformen de siste 30 årene og mye forskning viser at denne formen for ledelse fører til positive reaksjoner og gir gunstige effekter for enkeltmedarbeidere, team og organisasjoner.

Transformasjonsledelse går ut på å løfte motivasjon og å tilfredsstille menneskers behov for læring og utfordringer slik at alle kan nå sitt fulle potensial. Det er en form for ledelse som motiverer den enkelte til å opptre på måter som fremmer fellesskapets beste. I denne prosessen er det å utvikle en felles visjon ett av de viktigste elementene.

Denne formen for ledelse er slående lik Jesu måte å møte mennesker på, eller hans lederstil for å holde det innen ledelsesterminologien. Det handler mer om å veilede og utvikle andre enn om å utøve detaljstyring. Dette er en lederstil som fører til endringer av atferd, der målet er at medarbeidere skal handle frivillig, ikke av frykt for reaksjoner eller ønske om belønning.

Dette perspektivet på ledelse samsvarer med

mange viktige verdier for mennesker i dag, som for eksempel det å være fleksibel, tilpasningsdyktig og kunne ha påvirkning der man engasjerer seg. Vi trenger alle utfordringer vi kan lære av. Vi ønsker alle å være myndige slik at eierskapet til det vi gjør kan øke, og vi har alle behov for å kjenne at vi er viktige bidragsyttere, som føler inspirasjon og engasjement når det gjelder implementering av visjon og mål. Transformasjonsledelse appellerer derfor mer til indre motivasjon enn ytre motivasjon, og den appellerer mer til behov som kommer høyere opp i Abraham Maslows behovshierarki.

Kjernen i transformasjonsledelse oppsummeres i fire i'er, som utdypes nedenfor i samspill med en kjent fortelling fra evangeliene.

Idealisert innflytelse

Som ledere er vi rollemodeller, enten vi liker det eller ikke. Som leder blir man hver dag målt fra topp til tå – ikke bare i forhold til kompetanse og resultater, men primært som menneske. Autoritet og innflytelse kommer ikke fra formell posisjon, men fra personlig integritet. En tittel er noe man får, men det er bare gjennom atferd og praktisk handling at man kan vinne andres respekt. Hva man gjør, er langt viktigere enn hva man sier.

I Mark 2,1-12 finner vi fortellingen om den lamme i Kapernaum. En interessant setning i denne fortellingen er: «Jesus så deres tro...» Som oftest blir troen uttrykt verbalt, med ord. Vi har stor tro på ordenes betydning. I fortellingen om den lamme i Kapernaum blir imidlertid troen visualisert, gjort synlig. Det representerer en stor utfordring for oss; å la troen bli synlig i form av konkrete handlinger. Det gjelder også som leder.

Metodistkirkens far, John Wesley, snakket om to typer gjerninger som begge gir næring til det kristne livet og troen: Fromhetsgjerninger og bar-mhjertighetsgjerninger. Fromhetsgjerninger er tradisjonelle ting som bønn, lesning i Bibelen og

deltakelse i gudstjenesteliv og nattverd. At dette er handlinger som har betydning for den enkelte kristenliv er ikke overraskende for noen. Wesley inkluderte også om barmhjertighetsgjerninger, praktisk nestekjærlighet og diakonale handlinger, som trosbyggende handlinger. Det vi gjør mot vår neste, har ikke bare betydning i det at de hjelper andre, de er også nødvendige for vårt eget livs utvikling. Her peker på noe viktig: Vi er kalt til å være medmennesker for hverandre, ikke «motmennesker». Det at Gud har satt oss i stand til å være med- og omsorgsmennesker for hverandre har en formende og utrustende karakter.

Transformasjonsledelse vektlegger at lederen bør virke som en inspirerende rollemodell og vekke stolthet, tro og håp ved aktivt å takle problemer, uttrykke selvsikkerhet og utfordre tingenes tilstand. For å være et godt eksempel og forbilde for andre, må en leder først ha klart for seg hvilke prinsipper og egenskaper hun eller han ønsker å stå fast ved.

Ledelse krever, i likhet med i mange andre sammenhenger, at det er viktig med en solid grunnmur. Dette illustreres godt med de to mennene som på 1300-tallet står og ser på det rette tårnet i Pisa. Den ene, som tydeligvis er byggmesteren, sier: «Jeg slurva litt med grunnmuren, men ingen kommer til å merke det!»

Godt kirkelig lederskap trenger noen overordnede lederidealer å strekke seg etter. Det er gjennomført mange undersøkelser for å kartlegge hvilke karakteregenskaper som er de viktigste for en leder. Det er stor enighet om at de følgende er de viktigste:

- Ærlighet: Nesten 90 % ønsker at lederen primært skal være ærlig og det er den praktiske atferden som er det avgjørende beviset. Uansett hva lederen sier om sin egen integritet, så venter medarbeidere med å gjøre seg opp en mening inntil de ser hvordan lederen handler. Det må være samsvar mellom ord og handling. Ærlighet er også forbundet med verdier og etikk: Vi liker personer som står fast på sine prinsipper og vil ikke ha noe med personer som mangler tro på egne overbevisninger.
- Framtidsrettet: 75 % ønsker at ens leder skal ha evnen til å se framover. Det vil si å være opptatt av organisasjonens framtid og vite hvilken kurs man skal velge. Uansett om vi kaller

denne evnen en visjon, en drøm, et kall eller et mål, er budskapet at ledere må vite noe om hvor de vil hvis de skal ha noe håp om å få med seg sine medarbeidere.

- Inspirerende: Vi forventer også at ledere skal være begeistrede, energiske og positive med hensyn til framtiden, at de skal drive oss framover med ros og oppmuntring. Det er ikke nok med en visjon eller en drøm, men må også ha evnen til å formidle visjonen eller drømmen på en måte som gjør at folk «blir med». Fra arbeidslivet finner vi dette sitatet: «Jeg tror de fleste av oss prøver å finne et kall, ikke en jobb. De fleste av oss ... har jobber som er for små for vår ånd. Jobber er ikke store nok for mennesker.» Dette sitatet understreker viktigheten av å finne en større hensikt med det vi gjør - hver dag.
- Kompetent: Vi må også tro at en leder er kompetent og i stand til å lede. Kompetent i denne sammenhengen handler både om organisasjonens fagområde og ledelsesmessig.

Troverdighet danner grunnlaget for alt det ovennevnte, det er det grunnleggende prinsippet for lederskap. Medarbeidere, uansett sammenheng, må kunne tro på sine ledere, stole på det de sier, at de vil gjøre det de sier, at de har tro på visjonen og målet som er valgt, at de har kunnskapen og evnen til å lede. Dette skaper stolthet, lagånd, tilknytning til sammenhengen, identifisering og samsvar mellom egne og organisasjonens verdier og mål. Troverdighet, i alle sammenhenger, er noe man gjør seg gradvis fortjent til time for time, dag for dag, måned for måned.

Det som handler om idealisert innflytelse, understreker at det er et fokus på lederen som menneske. Det er mulig noen og enhver kan kjenne seg små i dette perspektivet. Dette blir for stort for meg! Kravene er for omfattende. Derfor tror jeg det er viktig å understreke at dette ikke betyr at man må være perfekt eller klare alt. Det er ikke nødvendig med magiske evner for å bli en god leder.

Derimot er det grunn til å understreke at det å være leder innebærer en villighet til å ta sjanser og prøve nye ting. En leder som er boltet fast i egen trygghet, kan lett miste dristigheten, dynamikken og driften framover. Mange ganger befinner man seg i fremmed terreng, der det

ikke finnes noe kart, men der man allikevel må finne en vei. Paul Otto Brunstad har skrevet en flott bok om «Klokt lederskap». I den definerer han ledelse som en «grenseaktivitet». Utøvelse av lederskap innebærer å være på terskelen til et ennå ukjent område eller en ny situasjon. I det han kaller kjerneområdet, der ting går sin vante gang, er det ikke behov for lederskap, men administrasjon. I grenseområdet derimot møtes vi av det fremmede, uberegnelige, tilfeldige og uforutsigbare. Her er lederen ved yttergrensen av sin egen kapasitet, der erfaringer, kunnskap, regler og prosedyrer ikke alltid strekker til. Dette gjør lederskap både spennende og fascinerende, men også truende og krevende. Lederen må selv finne veien til målet og i tillegg dele sin visjon om målet på en måte som gjør at medarbeiderne er villige til å følge etter, inn i frontområdet, der medarbeidere også tar ansvar.

I dette ligger det en nødvendig villighet til å prøve noe nytt og ta risikoen på å feile. En leder må ha mot nok til å forlate det kjente og kontrollerbare. Eksperimentering og forandringer innebærer nemlig risiko og en fare for å mislykkes. Som leder tenker jeg at jeg også må innvilge mine medarbeidere den samme friheten, basert på en tydelig formidling av tillit og trygghet. Uten tillit og trygghet våger ingen å ta sjanser. Og hvis ingen tar sjanser, vil det ikke skje noen forandring. Heller det enn medarbeidere som ikke tør å handle i frykt for å feile.

Inspirerende motivasjon

Det å motivere og inspirere er en sentral oppgave for en leder. Transformasjonsledelse vektlegger betydningen av å inspirere medarbeidere til å akseptere og strekke seg mot utfordrende mål og en visjon for framtiden. I denne sammenhengen er kreativitet helt sentralt. Ingebrigt Steen Jensen snakker i sin bok «Ona fyr» om det å sette seg «hårete» mål, det vil si mål som er så utfordrende at man nærmest må svelge en gang eller to ekstra før man tør å sette ord på dem. Det kan vi trenge innen kirkelige sammenhenger.

I Mark 2,1-12 forteller Markus oss at Jesus så deres tro. Det den lamme mannens venners handlinger var et uttrykk for, var deres tro. Er det ett ord som karakteriserer disse vennenes tro, er det vel at den var kreativ. Det å bevege seg opp på taket og bryte det opp for å senke ned sin lamme venn, var uttrykk for en vilje til å

tenke nytt. Kanskje hadde de prøvd å komme seg fram til Jesus på mer «normale» måter. Kanskje hadde de lett etter sideinnganger eller bakveier inn? De hadde kreativitet og de var villige til å ta en risiko, også, for med de byggemetodene de brukte på den tiden var det ikke bare trygt å bevege seg på taket.

Inspirerende motivasjon kommer fra ledere som setter medarbeiderne foran seg selv og som er genuint opptatt av menneskene i organisasjonen. Ledere som forstår at utviklingen av en organisasjon handler om å utvikle menneskene i organisasjonen, lykkes i større grad enn andre.. Slike ledere forstår at menneskene aldri oppnår store ting alene, men trenger et lag for å skape utvikling og endring.

Å behandle hver enkelt medarbeider som en leder ved å gi den enkelte myndighet, understreke at alle har noe vesentlig å bidra med, og oppmuntre til kritisk tenkning og selvstendig atferd vil øke trivsel, effektivitet og motivasjon. Det å utvikle, anerkjenne og gi rom for kreativitet har et stort potensial. For det finnes mange måter å opptre som menneske og medarbeider på.

En ung kvinne kom til moren sin og beklaget seg over hvordan problemene hopet seg opp i livet hennes akkurat nå. Hun så ingen løsning og hadde mest lyst til å gi opp. Moren ba datteren bli med inn på kjøkkenet. Der kokte hun opp tre kasseroller med vann. I den første la hun en gulrot, i den andre et egg og i den tredje helte hun en håndfull kaffebønner. En stund senere tok hun opp den kokte gulroten og la den i en skål. Egget la hun i en annen skål og kaffen helte hun i en tredje. «Se her,» sa moren til datteren, «gulroten, egget og kaffebønnene har vært med på det samme; å bli slengt ned i en kasserolle med kokende vann. Men se så forskjellige de har reagert: Gulroten var hard og ubøyelig. Nå har den blitt så myk at til og med et barn kan knekke den. Egget på sin side hadde et skall som beskyttet den flytende innsiden. Men etter å ha blitt utsatt for det kokende vannet, har innsiden blitt helt hard. Kaffebønnene ble også slengt opp i det kokende vannet. Men de reagerte på sin helt egne måte – de forandret vannet! Moren helte den nykokte kaffen i to krus og rakte det ene til datteren. «Hvem er du? Når du møter problemer og vanskeligheter, hva gjør du da? Er du en

gulrot, et egg eller er du som kaffebønnene?»

Det er ingen tvil om hva som er idealet i denne historien: Som leder bør man jobbe forat medarbeidere skal få frihet og myndighet til å se på seg selv som kaffebønnene, som evner å gå inn og skape forandringer der det er nødvendig.

Samtidig er dette en påminnelse om at vi så lett tenker begrenset. Det er mye å hente på å utvide mulighetsrommet og finne alternativer.

Det var en gang en eldre mann som døde og som etterlot seg 17 kuer som de tre sønnene hans skulle arve. Den gamle mannen hadde bestemt at den eldste sønnen skulle ha halvparten av kuene, den midterste 1/6 del og den yngste 1/9 del. Samme hvor mye de enn prøvde å fordele fikk de ikke dette regnestykket til å gå opp. Derfor gikk de til en eldre klok mann for å spørre om råd. Han sa: «Dere skal få låne ei ku av meg, så kan dere prøve å fordele arven på nytt!» Den eldste sønnen fikk halvparten, det vil si ni kuer. Den midterste fikk 1/6 del, det vil si seks kuer. Da er vi oppe i 15. Den yngste fikk 1/9 del, det vil si to kuer, og da er vi oppe i 17 kuer. Så sa den gamle mannen: «Da har dere fått det dere skulle ha, så kan jeg få tilbake min egen ku igjen!»

Dette er en historie om kreativitet i møte med vanskelige situasjoner. Samtidig er det en historie som handler om at vi som mennesker ofte trenger hverandre for å løse fastlåste situasjoner, for å se ting med nye øyne og nye perspektiv. En slik type kreativitet kunne vi trengt mer av i kirkelige sammenhenger.

Intellektuell stimulering

Denne i-en er en naturlig videreføring av den forrige. Den kloke lederen setter sammen sine team der forskjellighet er mer tydelig enn likhet. Lederskap er teamarbeid og organisasjonens viktigste ressurser er dens menneskelige ressurser. Det handler om å erkjenne at positive motsetninger og forskjellighet er viktig. På den måten skapes et best mulig grunnlag for gode avgjørelser; der alle blir utfordret på intellekt, holdninger verdier og kompetanse. Slik bidrar man til å skape en kultur som oppmuntrer til å stille spørsmål til gamle og kjente måter å løse problemer på. Team settes sammen av medarbeideres forskjellige kvaliteter for å få et best mulig resultat. Dette øker opplevelsen av å ha en

meningsfylt rolle, der man betyr noe for organisasjonen. Mye erfaring viser at dette fører til at medarbeidere engasjerer seg sterkere i organisasjonen. Ledere som får til dette, må igjen være særlig opptatt av sine medarbeidere, kjenne deres liv. På denne måten får medarbeiderne brukt sin kompetanse fullt ut, i tillegg til at man som leder slipper å kjenne på myten om at det er «ensomt på toppen».

Det finnes mange definisjoner av lederskap. Denne rommer viktige perspektiver: «Lederskap er kunsten å få andre til å ønske å jobbe hardt for å nå et felles mål» (Kouzes og Posner).

Markus forteller også at Jesus så deres tro, i flertall. Fortellingen sier noe om teamarbeid og samarbeid. På mange måter er det filosofien om at enhver er sin egen lykkes smed som preger det norske samfunnet i dag. Individualisme blir dyrket. Den som ikke klarer seg alene, er svak, og relasjoner til andre blir viktige i den grad de bidrar til vår egen lykke.

Vi har mye å lære av det afrikanske uttrykket «ubuntu». Det er ikke så lett å oversette nøyaktig til norsk, men i uttrykket ligger det blant annet at «jeg lever fordi du lever» og om at «et jeg er ikke jeg uten vi», uten et fellesskap. Ubuntu er et ord som sier noe om en afrikansk forståelse av menneskelivet og den grunnleggende gjensidighet og avhengighet vi har av hverandre, og som vi i vår vestlige individualisme kan stå i fare for å miste.

Evangeliet forteller ofte at vi trenger hverandre. Hver for oss er vi enestående, men vi kan ikke stå alene. Ett sted dette burde være tydelig er i kirkens fellesskap og som lederkolleger i kirkelige sammenhenger: I kirken skal vi kunne oppleve å være elsket av Gud og å kunne hvile i Guds gode hender. I kirken skal vi erfare livsglede og livsutfoldelse og bli utfordret til handling og engasjement, ta i bruk alt det gode vi er skapt med. I kirken skal vi oppleve å være del av et fellesskap der vi blir sett, der det tydeliggjøres at vi angår hverandre, der vi kan komme som vi er, som hele mennesker, der hele livet blir tatt på alvor. Ingen av oss kan gjøre vårt beste om vi føler oss svake, inkompetente eller satt utenfor. Tvert imot er det av stor betydning at vi kjenner at vi er viktige og betydningsfulle.

I Det nye testamentet kan vi lese om hvor bredt Jesus favnet: Han hadde kontakt både med enkle fiskere ved Gennesaretsjøen og med intellektuelle skriftlærde i Jerusalem. Han var i selskap både med «mannen (og kvinnen) i gata» og med den såkalte «eliten». Det er imponerende hvordan så mange forskjellige mennesker helt tydelig trivdes i Jesu selskap. Det var plass til alle i hans nærhet; barn og voksne, kvinner og menn, syke og utstøtte, mennesker fra andre land, kulturer og religioner. Jesus tok alle mennesker på alvor og møtte dem der de var i livet.

Også i dag er mennesker forskjellige. Derfor må også vi tenke bredt når vi bygger kirke. Men Jesus gir oss ikke noen «ABC», verken for hvordan livet skal leves eller for hvordan vi skal være gode «kirkebyggere». Bibelen inneholder ikke svar på alle utfordringer. Men den inneholder noe som er mye viktigere: Overbevisningen om at Gud har gitt oss mennesker vett og fornuft til å vurdere, tenke og finne ut selv. Det er ikke alltid vi klarer det. Noen ganger går det galt, men grunntonen står fast: Gud ser oss og han våger å betro oss ansvar. Den oppgaven vi har fått kaller på kreativitet og fantasi. Vi oppfordres til å bruke alt det vi har fått av evner, anlegg og nådegaver i arbeidet med å bygge kirken.

Som et ledd i utviklingen av de såkalte IQ-testene - intelligenstagere - så ble det for noen tiår siden forsket i hvordan ulike typer mennesker skåret i disse testene. Da ble de forelagt kvinner og menn, eldre og unge, fattige og rike - og også ulike etniske grupper. I den forbindelse ble ei gruppe indianere i USA testet. Da indianerne fikk utdelt testene og skulle gå i gang med å besvare oppgavene, begynte de straks å spørre hverandre og å sammenlikne de svarene de kom fram til. Instruktøren så dette, grep inn og gjorde det helt klart at hver enkelt måtte besvare testen på egen hånd. Det var nettopp det som var poenget! Men da nektet indianerne å delta videre! De sa: «Det er ikke viktig for meg om jeg er smartere enn min bror, eller om han er smartere enn meg. Det eneste som teller, det er hva vi kan få til sammen!»

Det er en holdning som er meget god også når vi snakker om det å bygge lederfellesskap! Det er nesten som med fotballaget Rosenborg. I miljøet på og rundt Lerkendal i Trondheim har det, særlig i Nils Arne Eggens tid, blitt snakket

mye om at ingen enkeltspiller er bedre enn det laget som helhet gjør ham! Eggen snakket også om samhandling, som er hakket mer avansert enn samarbeid, fordi det handler om en bevissthet i forhold til å la alle spillere på et lag, så ofte som mulig i løpet av en kamp, komme i situasjoner der den enkeltes sterke sider kommer best til uttrykk.

Som ledere i kirken trenger vi hverandre. Framgang og suksess avhenger av flere hoder.

Individuell oppmerksomhet/støtte

Den fjerde i-en i transformasjonsledelsen handler om å vise personlig respekt for ansatte ved å gi oppmerksomhet og se den enkelte og dennes behov. For å kunne gjennomføre dette må lederen være genuint opptatt av menneskene i organisasjonen. Å være leder forutsetter en grunnleggende respekt for andre mennesker og en nysgjerrighet på hvorfor andre er som de er, handler som de gjør og tenker som de tenker.

Det å være opptatt av mennesker er gjennomgående for alle de fire i-ene. Det er ikke tilfeldig; relasjoner er særdeles viktig. Det handler om å kjenne sine medarbeidere på godt og vondt. Alle mennesker har grunnleggende behov som må ivaretas. Behovet for anerkjennelse og behovet for å føle seg verdifull er to slike eksempler. Det finnes mange flere. Poenget er å kjenne disse behovene og bruke dem aktivt i lederskapet.

Det finnes en del ledere som har forandret mennesker, organisasjoner og verden og som går over i historien som «store ledere». Dette er ledere som ofte blir karakterisert som «people-persons» – mennesker som har hovedfokus på menneskene rundt seg og som har store relasjonelle evner.

Jesus er definitivt en av disse. Dette vises i historien om Emmausvandrerne, de to disiplene som var på vei fra Jerusalem til Emmaus, etter påsken da Jesus ble borte. De har mistet en kjær venn, de kjenner at det er vondt, og plutselig kommer en fremmed og slår følge med dem og spør om hva som er i veien. Disse to disiplene opplevde noe som vi alle lengter etter og som er så godt å oppleve: At noen lytter når vi forteller vår historie, at noen våger å være nær, også i smerten og i det vonde, at noen bryr seg. For den fremmede lyttet virkelig til disse to. Han lyttet tålmodig, uten å korrigere, uten å belemre med sin egen

historie, uten å si «men», uten å si at andre har det verre. Han lyttet til de fikk fortalt seg tomme og da de hadde gjort det, talte han, ord til trøst og oppmuntring. De to disiplene forstod ikke alt han sa, men de forstod såpass mye at de ønsket at han fortsatt skulle være med dem, de kjente det var godt at noen var der, og da de spiste sammen, kjente de ham igjen: Det var Jesus, oppstått, nær dem igjen!

Når vi når et punkt i livet hvor fargene forsvinner, hvor gleden blir borte, hvor ensomheten tynger, hvor livet er uvirkelig og meningsløst, har vi da noen som lytter, ser og forstår? Ja, vi har Jesus, men denne fortellingen utfordrer oss til å være medmennesker for hverandre, til å ha tid for hverandre, til å hjelpe hverandre til igjen å se fargene, solstrålene og gleden når vi har opplevd noen av livets tunge slag. Da er det godt å vite at det er noen der som har tid.

Måten vi omgås på, kanskje særlig ledere i forhold til medarbeidere, forutsetter en varhet for mennesker. To historier understreker dette:

Det var en gang ei jente som bodde like ved en billedhoggers verksted og som pleide å snike seg innenfor døren når hun hadde tid til det. Billedhoggeren pleide å smile til henne, som om han bar på en hemmelighet. Hun så på den store firkantete steinblokken som han hadde begynt å hamre på med hammeren sin. For hver gang hun kom, hadde han kommet litt lenger. Hun begynte å bli utålmodig. Skulle det aldri bli noe ut av det? Men billedhoggeren arbeidet som før. Ett slag om gangen. Noen ganger kraftige slag, andre ganger følsomt og forsiktig. En morgen stod hun i døråpningen og bare måpte. Det var ikke lenger en tung steinblokk. Det hadde skjedd en forvandling. Billedhoggeren ble glad da han så lyset i øynene hennes. «Liker du kunstverket mitt?» spurte han. Hun svarte ikke med en gang. Men så kom det: «Hvordan visste du at det bodde en så vakker kvinne inni den steinen?»

Nå er ikke vi mennesker firkantete, harde steinblokker som skal hugges og hamres til for at vår verdighet skal bli synlig. Til tross for dette: Denne fortellingen sier noe om at vi skal handle slik mot hverandre at vi framelsker det vakre, det skjønne, det unike som er i alle mennesker. For vi bærer alle det unike i oss. Det er også et viktig perspektiv på det å være leder. Vi må vite at vi

har makt og vi må bruke den innflytelsen vi har over andres menneskers liv på en klok måte.

En rabbiner var blitt viden kjent for sin visdom, og mennesker kom til ham med alle slags spørsmål for å høre hvilke råd han kunne gi. Blant disse fantes det også en ung mann som oppsøkte rabbineren for å sette ham på prøve. Den unge mannen ville se om han klarte å gjøre rabbineren svarløs. Derfor fanget han en fugl og holdt den fast mellom lukkede hender. Så stilte han seg opp foran rabbineren og sa: «Si meg, du som vet alt, er fuglen jeg holder i hendene død eller levende?» Det tok ikke lang tid før rabbineren gjennomskuet den unge mannen og hva den egentlige grunnen til spørsmålet var. Rabbineren skjønte at hvis han svarte at fuglen levde, ville ikke den unge mannen nøle med å klemme fuglen i hjel. Svarte rabbineren at fuglen var død, ville han selvfølgelig slippe den levende fuglen ut av hendene. Rabbineren valgte ingen av disse alternativene. I stedet gikk han fram til den unge mannen og lukket sine egne hender rundt hans. «Du holder et liv i hendene dine,» sa han, «velg med omhu hva du gjør med det!»

Litteratur

Brunstad, Paul Otto (2009): Klokt lederskap – mellom dyder og dødssynder. Gyldendal.

Eggen, Nils Arne (2003): Godfoten. Samhandling – veien til suksess. Aschehoug.

Hetland, Hilde (2008): ”Transformasjonsledelse: Inspirasjon til endring.” I Tidsskrift for Norsk Psykologforening, Vol 45 nummer 3, 2008, s 265-271.

Jensen, Ingebrigt Steen (2003): Ona fyr. For deg som vil lykkes sammen med andre. Dinamo.

Kouzes, James M. og Posner, Barry Z. (1996): Sjefer som lykkes. Hvordan oppnå fremragende resultater. Hjemmets Bokforlag.

Refsdal, Knut (2006): ”Dere vet hvilken tid det nå er. Teologi – Postmodernitet – Subjektivisme.” Masteravhandling ved Det Teologiske Menighetsfakultet.

Thompson, Geir og Glasø, Lars (2013): Transformasjonsledelse. Gyldendal akademisk.

Det annet vatikankonsil

Au Else-Britt Nilsen O.P.

Professor II MF/Styreleder Norges Kristne Råd

Det annet Vatikankonsil – et vendepunkt i den katolske kirkes økumeniske engasjement

25. januar 1959 kunngjorde pave Johannes XXIII at han ville kalle sammen et økumenisk konsil.¹ Overraskelsen var stor og spekulasjonene mange. Pavens hensikt med kirkemøtet var ikke bare å beskjeftige seg med de troendes åndelige behov, «men også å invitere de adskilte kirkesamfunn til å strebe etter den enhet som så mange kristne rundt i dagens verden lengter etter”.² Det siste kom klart til uttrykk bl.a. i pavens tale ved åpningen av Det annet konsil oktober 1962, og ved at observatører fra ulike kristne trossamfunn var innbudt til å følge konsilets arbeid.³ Allerede i 1960 hadde han opprettet Sekretariatet for de kristnes enhet som skulle bidra i planleggingen av konsilets mellomkirkelige arbeid.⁴

Johannes XXIII hadde flere ganger talt om *aggiornamento* av kirken, og da ikke forstått som «tilpasning» til samfunnet, men som «fornyelse av kirken» for å kunne møte alle de nye livsbetingelser og utfordringer som katolikken møtte overalt. Men det lå også i begrepet at fornyelsen, ajourføringen, skulle være troens svar på tidens åndelige utfordringer. Konsilet skulle m.a.o. inspirere til et liv som svarte til de aktuelle forhold, og bidra til at de troende på nytt levde seg inn i åpenbaringen og omsatte den i ord og handling til vitnesbyrd om Gud og hans kirke. Denne linjen ble videreført av Paul VI da han etterfulgte Johannes XXIII som pave 21.6.1963.

Det annet vatikankonsil – et ekklesiologisk konsil

Den teologiske fornyelse konsilet åpnet for var allerede påbegynt og den ville sannsynligvis ha fått innpass selv uten konsilet. Forut for det lå mange år preget av omfattende samfunnsendringer og utstrakte teologiske studier som på sikt ikke kunne overses. Ikke desto mindre er det et faktum at de fire konsilsamlingene - *sesjonene* - mellom 1962 og 1965 i seg selv er en historisk

begivenhet. To forhold er med på å gjøre dette konsilet til et vendepunkt i den katolske kirkes teologiske tradisjon: For det første en teologi som på alvor tar hensyn til kirkens *historisitet*. For det andre er konsilets tone *bekjennelse*, vitnesbyrd. Det annet vatikankonsil benytter ikke læredefinisjoner som er forsynt med fordømmelser (anatemer).⁵

Med rette har man kalt Det annet vatikankonsil et *ekklesiologisk* konsil. Nesten alle dokumentene fra konsilet behandler eller kommer inn på kirkebegrepet. For første gang i sin lange historie har den katolske kirke definert og beskrevet seg selv.⁶ Vi gjenfinner bl.a. den gamle tanke om lokalkirken i den dogmatiske konstitusjon om kirken, *Lumen Gentium* (LG): «Og det er i og av disse lokale kirker den ene og udelte kirke består» (LG 23 og 26).⁷ I lokalkirken - dvs. bispedømmet - virkeliggjøres den universelle kirke. Og man tilhører den universelle kirke *fordi* man tilhører en lokalkirke - og ikke omvendt.⁸

Konsiltekstene legger særlig vekt på embetet i kirken. En tilbakevending til bibelsk og patristisk kirkeforståelse gjør at man på nytt kan plassere ordinasjonen i dens opprinnelige kontekst. Hvis den posttridentinske teologi har lagt for stor vekt på *forskjellen* mellom prest og øvrige troende, så ønsker Det annet vatikankonsil å få presten ut av isolasjonen.⁹

Etter først å ha fremstilt kirken som mysterium, presenterer *Lumen Gentium* med ettertrykk kirken som «Guds folk». «Guds folk» er et omfattende begrep som samler alle kristne i kraft av deres dåp, uansett om de er embetsbærere eller legfolk.¹⁰ I Den nye pakt utgjør dette folk «en utvalgt ætt, et kongelig presteskap, et hellig folk» (1 Pet 2,9-10). Det er her vi har grunnlaget for det alminnelige prestedømme som dette konsilet – til forskjell fra Tridentinerkonsilet - legger så stor vekt på. Ved å presentere «Guds folk» før behandlingen av de forskjellige embeter i kirken,

uttrykker *Lumen Gentium* et viktig teologisk standpunkt: «... enhver embetsbærer er først og fremst en troende og som sådan medlem av fellesskapet.»¹¹

Konsilet betoner ikke bare på denne måte sterkt «Guds folk»-tanken, men foretar en korrigering av den ekklesiologi som inntil da hadde vært rådende.¹² Man gjenfinner teologiske synsmåter fra kirkens første århundrer såvel som trekk fra Østkirkens ekklesiologi. Og oppfatning av kirken er ikke ulik Luthers når det i *Lumen Gentium* fastslås: «Faderen har... bestemt at de som tror på Kristus, skulle kalles sammen i den hellige kirke: Den var alt planlagt fra verdens opphav, forberedt gjennom det israelittiske folks historie og den gamle pakt, den ble innstiftet i tidens fylde, åpenbart da Ånden ble utsendt, og den skal fullendes i herlighet ved tidenes ende. Da skal, ifølge kirkefedrene, alle rettferdige siden Adam... samles hos Faderen i den universelle kirke» (LG 2). Resultater fra samtidens eksegetiske og historiske studier setter også spor.

Økumenikk - Fra fordømmelse til dialog
Lumen Gentium bekrefter at Kristi og apostlenes kirke finnes – *subsistit in* – i den katolske kirke, men forlater påstanden om at den katolske kirke er – *est* - kirke på eksklusiv måte, slik at de øvrige kristne ikke kan kalles lemmer på Kristi legeme.¹³ Som et ekko av dette, bekrefter dekretet om økumenikk *Unitatis Redintegratio* (UR) at «til tross for de mangler vi tror de lider av, savner de adskilte kirker eller kirkesamfunn på ingen måte vekt eller betydning i frelsens mysterium» (UR 3). Dette er en viktig påminnelse om at konsildokumentene om økumenikk (UR) og om Kirken (LG) ikke kan leses uavhengig av hverandre. I vår sammenheng er økumenikkdekretet *Unitatis Redintegratio* av spesiell interesse. Slik omtalte den lutherske teologen Oscar Cullmann dokumentet:

*Det som kan poengteres for alle konsildokumentene, gjelder helt spesielt dekretet om økumenikk...: Viljen til fornyelse som er der fra begynnelsen til slutt, er enda viktigere enn ordlyden i teksten... Det er ikke bare en tekst, det er en handling.*¹⁴

Mens den norske katolske biskop John W. Gran som hadde deltatt i kommisjonsarbeidet fastslo:

*Den foreliggende konsiltekst forekommer meg å være like kort som det forutgående arbeid var langt... Det er første gang i den katolske kirkes historie at de økumeniske spørsmål - i ordets moderne betydning - er blitt behandlet av et konsil og endog gjort til gjenstand for en offisiell erklæring.*¹⁵

Allerede innledningsvis påpeker UR det syndige i splittelsen blant kristne. Den er i åpenbar strid med Kristi vilje, en skandale for verden, og skader det hellige oppdrag å preke evangeliet for hele skapningen. Konsilet er derfor beveget av et inderlig ønske om å gjenopprette enheten mellom alle Kristi disipler (UR 1) og oppfordrer alle katolske kristne til ivrig deltakelse i det økumeniske arbeid (UR 4).

Man merker seg også at de «adskilte brødre» ikke lenger ansees som enkeltindivider – isolerte og forvillede – som skal føres tilbake til kirkens skjød, men utfra sin kirke eller sitt kirkelige fellesskap. Et ikke uvesentlig faktum, for som Yves Congar har påpekt, «begynner økumenikken når man godtar at de andre – og da ikke bare enkeltindivider, men kirkelige fellesskap – også har rett, selv om de sier noe annet enn oss. Vi har økumenikk... når man tror at en annen er kristen, ikke *til tross for* sin konfesjon, men *i* den og *ved* den.»¹⁶

I kjølvannet av konsildekretet om økumenikk
Femti år etter promulgasjonen fremstår *Unitatis Redintegratio* stadig vekk som en av de mest epokegjørende erklæringer fra Det annet Vatikankonsil. Og mye har skjedd takket være mange bilaterale og multilaterale læresamtaler på internasjonalt, regionalt and lokalt nivå. Kardinal Walter Kasper som nærmere ti år (2001- 2010) ledet Det pavelige råd for fremme av kristen enhet, understreket allikevel i en samtale med meg gjenopprettelsen av det kristne brorskap:

*Dokumenter og overenskomster er viktige, men det faktum at vi har gjenoppdaget at vi er brødre og søstre i Kristus, er det viktigste vi har oppnådd. Det som forener oss er større enn det som atskiller oss. Om den første begeistring er blitt erstattet av en mer edruelig holdning, viser det at økumenikken er blitt mer moden, mer voksen.*¹⁷

I dag er den katolske kirke engasjert i 12 internasjonale offisielle dialoger med forskjel-

lige kirker og kirkesamfunn. Enkelte mener å observere en tendens fra katolsk hold til å prioritere kontakten med de ortodokse kirker fremfor relasjonen til de protestantiske, noe kardinal Kurt Koch, Kaspers etterfølger i det pavelige enhetsråd, tilbakeviser. «Vi er tilgjengelig for alle kirker og kirkesamfunn som ønsker dialog med oss. Vi gjør dette i stor åpenhet, og transparens er en grunnforutsetning i alle våre kontakter. Med de ortodokse deler vi en stor felles teologisk basis, men veldig forskjellig kultur og tradisjon, mens det omvendte er tilfelle for de protestantiske. Dialogen blir derfor annerledes.»¹⁸ Koch har utvilsomt rett når det gjelder forholdet til kirkefellesskapene som oppstod i reformasjonens kjølvann, og da spesielt de *lutherske*, den kirkefamilie som er aktuell i Norge.

Felleserklæringen – milepel, men ikke punktum
En milepel i katolsk-luthersk perspektiv var *Felleserklæringen om rettferdiggjørelseslæren* undertegnet i Augsburg (1999):

a) Den setter punktum for en debatt som utgjorde selve kjernepunktet i reformasjonen, for ifølge Luther er det med denne trosartikkelen at kirken står eller faller. Fordi den ikke lenger splitter oss, ser man dens viktighet for gjenopprettelsen av enhet i Vesten. Og metodistene tilføyde sin signatur i 2006.

b) Den er blitt undertegnet offisielt av *kirker* seg i mellom (ikke bare av teologer), og den bidrar til å avaktualisere tidligere gjensidige fordømmelser.

c) Erklæringens teologiske metode er *differensiert konsensus* – en banebrytende metode som generelt er meget lovende for økumenisk dialog (pkt. 40).

Dette var et viktig skritt på veien, men ikke et punktum. Kirkene har fortsatt vei å gå før vi har en full gjensidig annerkjennelse av hverandre som kirker. Felleserklæringen inneholder nesten ingen ekklesiologi til forskjell fra *Church and Justification* (1993), noe som var medvirkende til at erklæringen ikke fikk støtte fra universitets-teologene i Tyskland. Den franske dominikaneren Hervé Legrand har påpekt at det vil være vår ekklesiologi som gjør oss i stand til (eller som hindrer oss i) å bevege oss i retning av en konsensus som nødvendigvis vil være differen-

siert og som nødvendigvis vil gi plass til stor diversitet i enheten:

*Ved å følge den ekklesiologiske kurs Det annet vatikankonsil la opp til har vi mulighet til å komme videre på en rekke områder som fortsatt skiller oss (f. eks. i etiske spørsmål) eller for fremdriften i en konkret tilnærming mellom katolikker og protestanter. Det økumeniske arbeid nå er kommet i en alvorsfase. Intet er mulig her uten den største intellektuelle redelighet.*¹⁹

Legrands uttalelse samsvarer langt på vei med en kommentar knyttet til den internasjonale katolsk-luthersk dialogteksten *The Apostolicity of the Church* (2006). Professor Turid Karsen Seim som deltok i kommisjonsarbeidet, omtaler teksten som økumenisk krevende:

*Tidligere faser i dialogen var veldig optimistiske. Nå er en kommet inn i et forandrings-alvor. Dette gjør resepsjonen vanskeligere, og motstanden større. Det er ikke uttrykk for en økumenisk vinter, men for at en nå står overfor de avgjørende spørsmål.*²⁰

Konklusjon

På den ene side hører økumenikk til en av de virkelig store kirkelige suksessene fra forrige århundre, som i rekordfart feide bort gamle fordommer og førte til nye vennskap på tvers av konfesjonelle grenser. Hverdagslivets økumenikk – ikke minst på sosiale og kulturelle områder – blomstrer fortsatt, og til like det organisasjons-messige: Frikirkerådet og Norges Kristne Råd ble ett råd i 2006 med katolikker og pinsevenner ved samme bord, noe som ville vært utenkelig få år før. Men mange uttrykker utålmodighet over at målet om kirkenes gjensidige annerkjennelse av hverandre som Guds kirker drøyer, og at fellesskap i det sakramentale liv – særlig i nattverden – uteblir.

Allikevel har vi i løpet av 50 år sett mer fremgang enn på de 500 forutgående år. Det teologiske arbeid pågår stadig med stor effektivitet og de mest krevende emner står nå på dagsorden. Da Det annet vatikankonsil startet, fantes det trolig ikke mer enn 60 spesialister i den katolske kirke på økumenikkens område. I dag er det 20 ganger flere og vår kirkes engasjement her er irreversibelt, noe Benedikt XVI bekrefter idet

han gjør Johannes Paul IIs ord fra 1995 til sine: «Arbeidet for kristen enhet er ikke et valg, men en forpliktelse». ²¹

En nyttig påminning underveis mot Reformasjonsjubileet 2017 kommer fra Vatikanets «økumenikkminister» Kurt Koch; at når vi søker det som er felles for den evangeliske og katolske kirke, hjelper det ikke å starte med kontroversene på 1500-tallet. «I stedet bør man ta utgangspunkt i den felles, apostoliske tradisjonen. Reformatorer som Martin Luther ville fornye hele kirken, ikke grunnlegge en ny. Den økumeniske bevegelsen dreier seg om at reformasjonen har lyktes – om enn sent – i en evangelisk fornyelse av den universelle kirke.» ²² En uttalelse i samklang med forordet til *From Conflict to Communion* (2013) - teksten fra Den internasjonale katolsk-lutherske dialog-kommisjon – at «Kirkens sanne enhet kan bare eksistere som enhet i Jesu Kristi evangeliums sannhet...». ²³

Noter

1. 'Økumenisk' (fra gresk *oikumene*, 'hele verden') slik det benytte om konsilene må ikke forveksles med den moderne betydning av samarbeid og dialog mellom formelt adskilte trosretninger og kirkesamfunn. Konsilet eller kirkemøtet pave Johannes innkalte til omfattet hele den romersk-katolske kirke og alle de orientalske kirker som var i union med paven (de unerte kirker). Antall deltakere var ca. 2.750. Bare biskopene hadde stemmerett, og alle beslutninger skulle bekreftes av paven.

2. W.M. Abbott *The Documents of Vatican II* London and Dublin; Chapman, 1966:336.

3. Interessant nok finner man både i innkallingsdokumentet og åpningstalen fortsatt spor av enhetstenkning som retur til den katolske kirke: *Humanae Salutis* 25. desember 1961; Abbott 1966: 705-709; 717-718. Jf. E.I. Cardinal Cassidy, *Ecumenism and Interreligious Dialogue* Paulist Press, NY 2005: 5-6.

4. I 1988 ga Johannes Paul II enhetssekretariatet nytt navn: Det pavelige råd for fremme av kristen enhet.

5. Det annet vatikankonsil er det første av samtlige økumeniske konsiler som avstår fra

enhver fordømmelse, Jf. John W. O'Malley *What happened at Vatican II?* Harvard University Press, Harvard 2008.

6. Dette betyr allikevel ikke at vi alltid har en helt entydig ekklesiologi i konsildokumentene, Jf. Susan K. Woods, *Sacramental Orders* (Lex Orandi Series), Liturgical Press, Collegeville, MN 2000:1.

7. "Biskopene er hver for seg det synlige prinsipp og fundament for enheten i sin egen kirke, dannet i den universelle Kirkes bilde: Og det er i og av disse lokale kirker den ene og udelte Kirke består" (LG 23).

8. Edward Schillebeeckx, «La communauté ecclésiale et sa présidence», *Concilium* 153 (1980), s. 115-51. For en oppdatert norsk oversettelse av konsildokumentene anbefales. *Det annet vatikankonsil – dokumenter* P. Fredrik Hansen (red.), St. Olav forlag, Oslo 2013.

9. Else-Britt Nilsen, «Fra fordømmelse til dialog: Da økumenikk ble en forpliktelse for katolikker» *Hellig uro – 50 år etter Det annet vatikankonsil* Per Kværne og Anne-Helene Utgaard (red), Oslo 2012, s. 229, n. 19.

10. Richard R. Gaillardetz, «The Ecclesiological Foundations of Modern Catholic Social Teaching», Kenneth R. Himes (ed.), *Modern Catholic Social Teaching*, Georgetown Univ. Press, Washington, D.C. 2005:81-84.

11. Hans Waldenfels, «Le Droit à un Prêtre?», *Concilium* 153 (1980), p. 86.

12. LG foreslår en helt ny resepsjon av Det første Vatikankonsils definisjoner som utgjorde den største hindring for kristen enhet. Jf. Hervé Legrand, O.P.: «Receptive Ecumenism and the Future of Ecumenical Dialogues-Privileging Differentiated Consensus and Drawing its Institutional Consequences», Paul D. Murray (ed.), *Receptive Ecumenism and the Call to Catholic Learning*. Oxford University Press, Oxford/NY 2010:389-392.

13. LG 8. Johannes Willebrands sier at dette avsnittet «tillater at man understreker både overbevisningen om at Guds ene og ekte Kirke finnes i den katolske kirke, og vissheten om at den ikke

desto mindre – om enn manglende dens fullstendighet - brer seg ut over denne kirken.» Johannes Card. Willebrands, «Vatican II's Ecclesiology of Communion», *Origins* Vol. 17, 2 (1987), 32. Jf. Else-Britt Nilsen, «Fra fordømmelse til dialog: Da økumenikk ble en forpliktelse for katolikker», s. 245-246.

14. Oscar Cullmann et al., «Commentaires non catholiques sur le De oecumenismo », *Doc. Cath.* no. 1450 (1965), kol. 1114.

15. John Willem Gran i forordet til den norske oversettelsen av UR, *Den katolske kirke og de kristnes enhet*, St. Olav Forlag, Oslo 1965:3.

16. Yves Congar, *Chrétiens désunis. Principes d'un 'oecuménisme catholique'*, (Unam Sanctam 1), Cerf, Paris 1937 :173.

17. Mitt intervju med kardinal Walter Kasper (*St. Olav Katolsk Tidsskrift* 9/10-2008).

18. Mitt intervju med kardinal Kurt Koch (*St. Olav Kirkeblad* 4-2011).

19. Hervé Legrand O.P. : *La réception catholique du Décret sur l'œcuménisme cinquante ans après*. Forelesning våren 2012.

20. Turid Karlsen Seim i møte med Katolsk-luthersk samtalegruppe, Oslo 2008-05-20.

21. *Ut unum sint* 49

22. Uttalelse ved De evangelisk-lutherske kirkers generalsynode i Timmendorfer Strand; *Kathpress* 2012-11-02.

23. Eg. "The true unity of the church can only exist as unity in the truth of the gospel of Jesus Christ." *From Conflict to Communion. Lutheran-Catholic Commemoration of the Reformation in 2017*. Bonifatius, Leipzig 2013, p. 7.

Verdier og etikk i det flerkulturelle samfunnet

Au Knut Refsdal,
Generalsekretær i Norges Kristne Råd

Det pågår en til tider opphetet samtale - kanskje kan det kalles en «kamp» - om humanisme-begrepet i vår tid. Kjartan Selnes sier i sin artikkel «Humanetikk - humanisme som livssyn», som presenterer humanetikken selv-forståelse slik den framtrer som livssyn i dag, at mange humanetikere «er svært opptatt av å poengtere at humanismen i sin kjerne er en verdslig tendens, en sekulariserende tendens og derfor en utvikling vekk fra det religiøses dominans» (Selnes 2003: 25). På bakgrunn av dette vil mange forbeholde humanismebegrepet til et sekulært livssyn og således si at det er unødvendig å bruke betegnelsen «sekulær» humanisme, fordi dette er primærbetydningen av humanisme.

Selnes sier imidlertid at humanismen som grunnholdning også er en holdning og en tenkemåte som kan være mer eller mindre realisert innenfor varianter av religionene (Selnes 2003:20/25). Dette synet deles av for eksempel Dag Hareide, tidligere rektor ved Nansenskolen, som argumenterer for at humanismen har vært en sterk drivkraft i mange religioner. Han uttrykker seg blant annet på denne måten: «En religiøs som ikke kan godta at en ateist kan være humanist, er ikke en humanist, og en ateist som ikke kan godta at en religiøs kan være humanist, er ikke en humanist» (Hareide 2011:27).

Selv vil jeg støtte synet på at humanisme er en holdning og tenkemåte som kan prege mange religioner og livssyn. Det gir også mening å hevde at humanismen - med dens røtter i renessansen - oppstod på kristen grunn og at de første humanistene var kristne tenkere, som var kritiske til hvordan kirken framstod og mye av det den stod for. De bidro til nettopp en humanisering av religionen. Den prosessen de startet, har kristen teologi utviklet videre på en sånn måte at det ikke er vanskelig å se at også kristen teologi i dag «er frukt av en lang sekulariseringsprosess og et uttrykk for moderniteten» (Selnes 2003:22).

Denne prosessen har ført mye godt med seg, også for kristen teologi. Jeg opplever det befriende å leve i et sekulært samfunn som det norske, så lenge religiøs tro og praksis kan komme til uttrykk slik det gjør. Vi trenger ikke å se langt ut over Norges grenser for å se at mange av alternativene er lite å trakte etter.

Selnes refererer i sin artikkel til «de to sentrale betydningsaksene» i humanismen, nemlig «kampen mot det totalitære og autoritære» og «kritikken mot den absolutterte, religiøse og irrasjonelle dogmatikkens primat i forhold til allmennmenneskelig etisk tenkning, kritisk erfaringsfornuft og pluralistisk tolerant fellesskap» (Selnes 2003:20). Han sier også at humanetikken tar utgangspunkt i menneskets sansning, erfaring, selvopplevelse, fornuftige og kritiske refleksjon framfor i «autoritative og tradisjonsoverleverte dogmer om guder, det guddommelige og det overnaturlige» (Selnes 2003:22).

Den første av disse to betydningsaksene - kampen mot det totalitære og autoritære - deler humanetikken med mesteparten av nåtidig kristen teologi. For den andre betydningsaksen er bildet litt mer sammensatt. Iallfall kan det nyanseres betraktelig. I den tradisjonen jeg selv står i - den metodistiske - opererer man med fire kilder for teologien: Bibelen, tradisjonen, erfaringen og fornuften. Det er en pågående samtale innen kirken om hvordan forholdet mellom disse fire kildene skal forstås. Noen mener at Bibelen står i en særstilling og at de tre andre kildene er underordnet. Andre mener imidlertid at forholdet mellom de fire kildene er mer dialektisk og at det må tydeliggjøres sterkere hvordan de fire kritiserer, korrigerer og supplerer hverandre. De som står for det sistnevnte synet hevder gjerne at det tradisjonelle synet på Bibelens forrang stammer fra før den historisk-kritiske bibellesningens gjennombrudd. Da var det for de fleste ingen motsetning mellom

Bibelen, tradisjonen, erfaringen og fornuften (Cobb 1995:155-176).

Få kristne vil imidlertid i dag stille spørsmål ved om vi er påvirket av fornuft og erfaring når vi arbeider med å forstå bibelske tekster og utforme teologi. Selv tenker jeg at teologien må skapes i et dialektisk forhold mellom erfaring og fornuft på den ene siden og Bibelen og tradisjonen på den andre siden. Jeg tror at trofasthet mot den bibelske tradisjonen fordrer en slik metode.

I dette dialektiske forholdet må fornuften og erfaringen få fritt spillerom, endog til å kritisere Bibelen. Dermed opplever jeg at Selnes' kritikk av «den absolutterte, religiøse og irrasjonelle dogmatikkens primat» er en «sannhet» med store modifikasjoner (Selnes 2003:20).

Religionsteologien er en gren innen teologien som befatter seg med hvordan vi forholder oss til mennesker med en annen tro enn vår egen, og særlig har spørsmålet hvorvidt andre religioner kan føre til «frelse» stått sentralt. Tradisjonelt har religionsteologien forholdt seg til mennesker med en annen religiøs tro. Spørsmålet er imidlertid om vi i dag også må inkludere mennesker med et sekulært livssyn i den religionsteologiske refleksjonen?

For min egen del vil jeg gjerne at de følgende punktene skal prege min holdning til og interaksjon med mennesker med en annen tro eller et annet livssyn:

- Når man studerer de andre religionene og livssynene – og det er det et ideal at man bør gjøre - blir man slått av det autentiske og ekte i de ulike tradisjonene og av den innsikten de har opparbeidet seg. Blant annet er det interessant å merke seg hvordan alle tradisjoner – inkludert humanetikken - innebærer et skifte i mennesket fra selvsentring til sentring om “det virkelige» og/eller “den andre», til noe som er større enn det enkelte mennesket.
- Religioner og livssyn er ulike på mange måter, men nettopp derfor har de potensial til å berike hverandre. Kontakt med andre religioner og livssyn er en anledning til både å lære selv og til å lære bort. Ulikheter trenger ikke å skape motsetninger og konflikt.

- For kristendommens del har det alltid vært slik at den har vært villig til å lære av andre. Gjennom tidene har den lært av og blitt påvirket av mange filosofiske og vitenskapelige retninger. Derfor er ikke kristendommen sann mot seg selv og sin karakter hvis den forsøker å beskytte seg mot annen visdom, inkludert den visdommen andre religioner og livssyn kan bidra med.

Kilder

Cobb, John B. (1995): Grace & Responsibility. A Wesleyan Theology for Today. Abingdon.

Hareide, Dag (2011): hva er HUMANISME. Universitetsforlaget.

Selnes, Kjartan: “Humanetikk - humanisme som livssyn”, i Religion og livssyn 3:2003, s. 19-26.

Menneskerettighetene og de religiøse tradisjonene

Au Knut Refsdal,
Generalsekretær i Norges Kristne Råd

Filosofen Tore Lindholm hevder, med rette, at de som utarbeidet Menneskerettighetserklæringen i 1948 tilhørte ulike trosretninger og livssyn. Derfor var det ikke mulig for dem å komme fram til enighet om menneskerettighetenes dypeste prinsipper eller begrunnelser. Allikevel klarte de å komme fram til reell enighet om omfattende universelle rettigheter. Anne Bente Hadland, dominikanerinne og prior ved Katarinahjemmet i Oslo, sier at det var nettopp det at man unnlot å svare på spørsmålet om hvor menneskerettighetene kommer fra som muliggjorde enighet om dem. Årsaken til at dette lyktes var at partene - med basis i sine egne overbevisninger - kunne slutte opp om menneskerettighetenes utforming, til tross for at de enkeltes begrunnelser varierte veldig (Eidsvåg og Larsen 1997:45-46, 81).

Den norske advokaten Njål Høstmælingen, som har utgitt en rekke bøker og artikler knyttet til internasjonal rett, internasjonale menneske-rettigheter og næringslivets samfunnsansvar, sier at mange ulike verdier - ofte karakterisert som for eksempel «kristne», «musliske», «humanistiske», «sanne» og «liberale» - har og har hatt betydning for utviklingen av menneskerettighetene. Han ser på forholdet mellom verdier og menneskerettigheter som en symbiose, hvor verdiene har skapt rettighetene, mens rettighetene er skranker for myndighetenes bruk av verdier (Høstmælingen 2010:18-19). Dette understreker igjen at ulike sett av verdier og trosoverbevisninger kan benyttes for å slutte opp om menneskerettighetene.

Lindholm sier videre at mennesker som tilhører ulike religioner og livssyn, i økende grad de siste 50 årene, på egne premisser, har gitt uforbeholden støtte til hele menneskerettighets-«pakken» (Eidsvåg og Larsen 1997:49). Dette er en positiv utvikling, som dog ikke er helt selvsagt. De aller fleste religioner bærer, i større eller mindre grad, preg av å være totalomfattende fortolkninger av tilværelsen som ikke gir rom for alternative

fortolkninger. Det at man derfor innrømmer andre retten til å definere, fortolke og begrunne ut fra sine ståsted, er derfor gledelig. Jeg vil også hevde at det har vært nødvendig, gitt de endringene verden har gjennomgått de siste tiårene, som har gjort at mennesker med ulike religiøs tro, og mennesker uten religiøs tro, på helt andre måter enn før må forholde seg til hverandre.

Hadland refererer til «Erklæring om religionsfriheten» fra Det annet Vatikankonsil som et uttrykk for at Den katolske kirke landet på det plurale samfunns side. Med dette erkjente Den katolske kirke at den ikke er kirke i et monolitisk samfunn hvor bare «sannheten har rettigheter», men at «friheten», ikke «sannheten» er den forenende faktor. Når Den katolske kirke ga sin tilslutning til Menneskerettighetserklæringen, var det blant annet fordi den så nødvendigheten av å samarbeide med alle gode krefter i kampen for menneskets frihet og verdighet. Tilslutning til menneskerettighetene blir således uttrykk for et viktig møtepunkt for religioner og livssyn. Dette er, som Lindholm sier, viktig for å sikre oppslutningen om menneskerettighetene i dagens verden (Eidsvåg og Larsen 1997:54).

Det finnes imidlertid også en annen side: Religioner og livssyn, som bør være ressurser for det gode, har blitt og blir brukt for å rettferdiggjøre brudd på menneskerettighetene.

Det finnes ikke enkle svar på hvorfor det er sånn, men to forhold peker seg ut. For det første er det et faktum at tekstgrunnlaget i våre hellige skrifter kan tolkes i nær sagt enhver retning. Augustin er ett eksempel fra kirkens historie. Han gav voldelig bekjempelse av annerledes troende en teologisk begrunnelse I kirkens historie har noe av den samme tankegangen senere blant annet gitt seg utslag i korstog, heksebrenninger, økonomisk utbytting, kolonialisme og rasisme - selv

om det også har vært andre strømninger som har gjort seg gjeldende, noe Tertullian og Hubmaier er to eksempler på (Eidsvåg og Larsen 1997:100, 102). Det samme forholdet gjelder for andre religioner og livssyn. For det andre kan det handle om noe så banalt som at religionenes jordiske tjenere ofte har vært opptatt av helt andre ting enn menneskeverd og menneskerettigheter. Religiøs autoritet og makt har ofte vist seg å være en livsfarlig kombinasjon.

Lindholm sier at skillelinjene ikke går så mye mellom de forskjellige religioner og livssyn som mellom de ulike retningene innen hver tradisjon. Uenigheten mellom Saudi-Arabia og Pakistan i 1948 om forståelsen av religionsfrihetsbegrepet i islam, illustrerer dette godt: Mens Saudi-Arabia stemte mot denne rettigheten, begrunnet i islam, hevdet Pakistan at Saudi-Arabias posisjon gikk ut over islams ære og argumenterte stikk motsatt (Eidsvåg og Lindholm 1997:45).

Den sentrale utfordringen menneskerettighetene møter religioner og livssyn med, er derfor denne: «Finn fram til et klart og forpliktende grunnlag i din tro og i ditt livssyn som motiverer deg til å gi full støtte til det menneskerettslige normsystemet - uten at du dermed monopoliserer menneskerettighetene» (Eidsvåg og Larsen 1997:54).

For å si noe om hvordan religionene kan støtte opp om menneskerettighetene, vil jeg bruke min egen kirke som eksempel. Metodistkirkens grunnlegger John Wesley, kjente ikke uttrykket menneskerettigheter. Han var imidlertid svært opptatt av en del av anliggende som menneskerettighetene tar opp. Det gjaldt for eksempel tanke-, samvittighets- og religionsfrihet, menings-, uttrykks- og pressefrihet, forsamlings- og foreningsfrihet, rett til arbeid under anstendige vilkår, rett til mat, klær og bolig og beskyttelse mot slaveri (Runyon 1998:170-175).

Dette engasjementet blir videreført i Metodistkirken i dag. I «The Book of Resolutions» sies det for eksempel under overskriften “Basic Freedoms and Human Rights»: «We hold governments responsible for the protection of the rights of the people» (United Methodist Church 2012:617). Dette understreker en grunnleggende side ved menneskerettighetene, nemlig at individene har rettighetene, mens myndighetene

har de motsvarende pliktene (Høstmælingen 2010:11). Videre oppfordres alle lokalmenigheter å tilby undervisning som kan føre til større forståelse og engasjement for menneskerettighetene, og kirkens sentrale råd oppfordres til samarbeid med menneskerettighetsorganisasjoner som Amnesty International og Human Rights Watch (United Methodist Church 2012:625).

Det sies videre at menneskeverdet («human dignity») er grunnlaget for menneskerettighetene og at vi beskytter menneskeverdet nettopp ved å arbeide for menneskerettighetene. Dette tolkes som en viktig del av kirkens oppdrag i verden fordi det å være engasjert i kampen for menneskerettighetene handler om å «akseptere Guds kjærlighet i Jesus Kristus som har kommet for å bekrefte alle Guds skapninger som de er - som enkeltmennesker og som mennesker sammen i fellesskap» (United Methodist Church 2012:715-716).

Troen på at alle mennesker er skapt i Guds bilde (1 Mos 1,27), understreker iallfall to ting: at alle mennesker er gjenstand for den samme kjærlighet fra Guds side og at Guds omsorg gjelder alle forhold i livet. Dette var bakgrunnen for Wesleys omfattende engasjement i hans tid: for hans arbeid for at alle skulle få utdanning, for at ingen skulle leve i fattigdom, for alles rett til rent vann og god luft, for at ingen skulle behøve å være slaver. Når disse grunnleggende menneskelige behovene ikke er dekket, mangler mennesker noe de har rett til, og det gir dem mindre muligheter til å virkeliggjøre de mulighetene Gud har lagt ned i dem.

Kilder

Eidsvåg, Inge og Larsen, Lena (red.): Religion, livssyn og menneskerettigheter i Norge. Universitetsforlaget 1997.

Høstmælingen, Njål: Hva er menneskerettigheter? Universitetsforlaget 2010.

Runyon, Theodore: The New Creation: John Wesley's Theology Today. Abingdon 1998.

United Methodist Church, The: The Book of Resolutions. The United Methodist Publishing House, 2012.

Sekularisering, sekularisme og sekularitet

Au Knut Refsdal,
Generalsekretær i Norges Kristne Råd

De tre ordene «sekularisering», «sekularisme» og «sekularitet» er nært beslektede, men har ulik betydning. Oddbjørn Leirvik, professor på Teologisk Fakultet ved Universitetet i Oslo, sier at sekularisering er en sosial eller samfunns-messig «prosess som gjør religionen mindre synlig på fellesarenaene i samfunnet, gjerne også med dalende oppslutning om de religiøse fellesskapene» (Bangstad, Leirvik & Plesner 2012:8). Dette kommer blant annet til uttrykk ved at religiøs tro og praksis i samfunnet og i den enkeltes liv blir redusert, at religionen blir én sektor blant mange i samfunnet (differensiering) og at religionsutøvelsen blir mer privatisert (Kulturdepartementet 2013:49-50). Anne Sofie Roald, professor i religionsvitenskap ved Malmö Högskola, henviser til nedgangen i bevisstheten om kristne høytider og relativisering av troen som to eksempler på samfunnets sekularisering (Bangstad, Leirvik & Plesner 2012:71-74).

Det er gode grunner for å hevde at Norge er et sekularisert samfunn. I utredningen «Det livssynsåpne samfunn. En helhetlig tros- og livssynspolitikk» står det blant annet:

«...på noen viktige punkter fremstår Norge som et sekularisert samfunn, i tråd med de gjengse beskrivelsene av religion i Europa. Og det fremstår som et samfunn der endringen går i retning av ytterligere sekularisering (...) selv om begrepet sekularisering alene er for snevert til å gi en dekkende forståelse av det mangesidige og motsetningsfylte ved religion i Norge, er det likevel flertydig nok til å fange inn noen av de mest iøynefallende og dominerende tendensene.» (Kulturdepartementet 2013:50)

Mens sekularisering er en sosial eller samfunns-messig prosess, kan sekularisme forstås som et politisk program eller prosjekt som sikter mot å etablere et tydelig skille mellom religion og stat (Bangstad, Leirvik & Plesner 2012:8) og der staten forholder seg nøytralt til og likebehandler

alle tros- og livssynssamfunn (ibid:55,118). Mens sekularisering beskriver prosesser som skjer i og med samfunnet og dets innbyggere, er sekularisme noe som kan beskrives som et ideal for staten, en ideologi eller en politisk doktrine som verken er avhengig av eller forutsetter sekularisering. I følge sosialantropologen Sindre Bangstad utviklet sekularismen seg i Vest-Europa - med reformasjonen, opplysningstiden, den franske revolusjon og framveksten av nasjonalstaten som bakteppe - som et forsøk på «å utvikle politiske løsninger for sameksistens i religiøst og livssynsmessig sammensatte eller plurale samfunn». Det har etter hvert blitt en global modell for å regulere forholdet mellom stat, religion og politikk (ibid:52).

Den Europeiske menneskerettighetsdomstolen viser til sekularisme som et generelt religions-politisk prinsipp, som «one of the fundamental principles of the State which are in harmony with the rule of law and respect for human rights and democracy» (ibid:183). Ingvill Thorson Plesner, seniorrådgiver ved Norsk Senter for Menneskerettigheter, bruker sekularisme som et normativt orientert religionspolitisk prinsipp, det vil si som en angivelse av hva slags forhold staten bør ha til religion (ibid:184) og Jan-Olav Henriksen, professor i teologi ved Menighetsfakultetet, oppsummerer behovet for at stater har et sekulært grunnlag på en god måte: «En stat som ikke har et sekulært grunnlag, står i fare for å krenke menneskerettighetene ved å favorisere én religiøs gruppering fremfor andre»(ibid:148).

Det må understrekes at det ikke foreligger konsensus om hva sekularisme innebærer eller hvordan den uttrykkes. Begrepet dekker forskjellige ordninger for forholdet mellom stat og religion, ulike «religionspolitiske prinsipper» (ibid:185). Sekularisme innebærer for eksempel ikke et absolutt skille mellom stat og religion, noe Norge, Island og Tyskland er eksempler på (ibid:186). Den Europeiske menneskerettighets-

domstolen mener også at prinsippet om sekularisme er forenlig både med Frankrikes og Tyrkias ordninger, der enkeltmenneskers religiøse praksis i stor grad skyves ut av det offentlige rom, men også med Italias ordninger med krusifikser på veggene i offentlige grunnskoler (ibid:183).

Den konkrete utformingen av sekularismen varierer således sterkt. Slik må det kanskje også være. Det er for eksempel lett, av historiske grunner, å forstå Frankrikes skepsis til en sterk kirke som dominerer og hersker, også over staten. Forskjellen til Norge, med en stor grad av felles forståelse mellom stat og kirke om deres respektive myndighets- og virksomhetsområder, er stor.

Hva så med den norske formen for sekularisme? Når dette skal behandles er forholdet mellom staten og Den norske kirke viktig. Mange vil hevde, blant annet med de siste årenes endrede relasjoner mellom staten og Den norske kirke som bakteppe, at Norge beveger seg mot å bli en sekulær stat, i tråd med sekularismens idealer (ibid:107). Stikkord for endringene er blant annet slutten på den konfesjonsbundne staten, bortfall av regjeringsmedlemmers bekjennelsesplikt, samt Den norske kirkes rettslige autonomi og mulighet til selv å utnevne sine egne ledere.

Allikevel, påpeker juristen Eivind Smith, vil Den norske kirke også i framtiden ha en særskilt forankring i grunnloven som Norges «folkekirke», noe som etter hans mening bryter med kravet om likebehandling, fordi staten fortsatt vil ha andre forbindelser med Den norske kirke enn med andre tros- og livssynssamfunn. Det samme gjelder det såkalte Opplysningsvesenets fond, som representerer en statlig garantert særordning for Den norske kirke (ibid:118-119). Dette røkker imidlertid ikke ved det faktum at den norske religionspolitiske modellen må sies å legge sekularisme til grunn.

Roald hevder, med utgangspunkt i endringene i skolens formålsparagraf, at det norske samfunnet orienterer seg mot «sekularisme som et samfunnsideal». Dette definerer hun dog som en myk» sekularisme, i motsetning til en «hard» sekularisme (ibid:68). Med dette oppleves det som om hun tar til orde for en offentlighet der religion fortsatt skal være synlig og der det skal legges få begrensinger på menneskers religiøse

utfoldelse, selv om det samtidig er legitimt å redusere ett trossamfunns sentrale rolle i offentlige institusjoner, som for eksempel i skolen. Idealet er med andre ord langt fra den «strikte» franske modellen som Plesner omtaler (ibid:18).

Det er det samme idealet om en myk sekularisme som løftes fram i «Det livssynsåpne samfunn». Det samfunnet som beskrives, er et samfunn der det er rikelig med rom og åpenhet for variert tros- og livssynsutfoldelse, både for religiøse og sekulære og for majoritet og minoriteter. Dette ivaretar viktige menneskerettslige anliggender.

I Norge er det dessuten enighet om at staten skal føre en såkalt aktivt støttende tros- og livssynspolitikk, noe som innebærer både en anerkjennelse av tros- og livssynssamfunnenes mange konstruktive og viktige bidrag til samfunnet, i tillegg til en sjenerøs økonomisk støtte.

Dette leder osstil det tredje beslektede stikkordet, nemlig sekularitet. Leirvik hevderat dette representerer både et kulturelt vilkår der alle må erkjenne at vi lever i et pluralistisk samfunn og derfor må oppgi ambisjoner om hegemoni, og en politisk kultur der tros- og livssynssamfunn deltar i samtalen med «det felles beste» som felles horisont. Han understreker, med utgangspunkt i filosofen Charles Taylor, betydningen av at sekulariteten bidrar til å øke bevisstheten om at egen tro bare er ett av flere mulige livssyn og således ikke kan gjøre krav på hegemoni. Derfor er utfordringen å skape herredømmefrie, ikke religionsfrie, fellesrom i samfunnet (ibid:9-10).

Kombinasjonen av en sekulær stat, et livssyns-åpent samfunn og en aktivt støttende tros- og livssynspolitikk, er tre betegnelser som oppsummerer den norske formen for sekularisme.

Kilder

Bangstad, Sindre, Leirvik, Oddbjørn og Plesner, Ingvill Thorson (red.): Sekularisme – med norske briller. Oslo: Unipub 2012.

Kulturdepartementet: Det livssynsåpne samfunn. En helhetlig tros- og livssynspolitikk. NOU 2013:1.

Tidlige økumeniske kontakter

Au Else-Britt Nilsen O.P.,
Professor II MF/Styreleder Norges Kristne Råd

Tidlige økumeniske kontakter

– forløpere til mer organisert økumenikk

Er da Kristus blitt delt (1 Kor 1,1-17)?

Spørsmålet var tema for Bønneuken 2014. «Var det kanskje Paulus som ble korsfestet for dere? Eller ble dere døpt til Paulus' navn? Jeg takker Gud for at jeg ikke har døpt noen av dere, bortsett fra Krispus og Gaius, slik at ingen kan si at dere ble døpt til mitt navn.» (v. 14-16). Fravær av enhet bekymrer ikke bare Paulus, men er svik mot det testament som Jesus ga kvelden før sin død: «*Må de alle være ett, slik du, Far, er i meg og jeg i deg. Slik skal også de være i oss, for at verden skal tro at du har sendt meg*» (Joh. 17.21).

«Bønneuken for kristen enhet» ble feiret for første gang i 1908, men ikke uten forløpere. På 1800-tallet er oppfordring til bønn for enhet ikke uvanlig – særlig i England og USA;¹ Oxford-bevegelsen (1833),² Den Evangeliske Allianse (1846),³ den første Lambeth-konferansen for anglikanske prester (1867), kvinnegrupper og ulike bønneinitiativ fra enkelt prester (James Haldane Stewart og Ignatius Spencer). Sent på 1800-tallet ble KFUK/KFUM og den internasjonale kristne studentbevegelsen arenaer der kristne søkte sammen på tvers av kirke-samfunnene. I 1902 sendte den ortodokse kirkelederen patriark Joachim III, et fredsbrev til menighetene der han understreket at enheten mellom alle kristne må være et stadig bønneemne. Arbeid og bønn for kristen enhet var også et anliggende for den norske teolog og prest Knud Krogh-Tønning som riktignok konverterte til den katolske kirke i 1900.

Bønneoktaven

– ”tilbake til den romersk-katolske kirken”

Men initiativtakeren til Bønneuken – eller som det lød den gang «Oktaven for kirkelig enhet» - var den episkopale (anglikanske) presten Paul Wattson i USA sterkt støttet og oppmuntret av sin engelske preste kollega Spencer Jones. Og oktaven ble lagt i dagene 18.-25. januar; i tiden

(den gang) mellom festene for apostlene Peter og Paulus. Noen år tidligere (1898) hadde Wattson sammen med søster Lurana White stiftet et klosterfellesskap; *Society of the Atonement* ved Graymoor, Garrison, NY («Atonement» - hevdet Wattson - stod ikke bare for forsoning, men også «At-one-ment»). De to grunnleggerens visjon var å fremme enhet og forsoning i Frans av Assisis ånd. Klosterfellesskapet var med andre ord fransiskansk, men kirkelig sett episkopalt.

Selv om det muligens fantes en viss spenning i denne dobbeltheten, var den sikkert til å leve med – ikke minst fordi den var resultat av et bevisst valg. Men også fordi det allerede fantes tradisjonelt klosterliv på protestantisk grunn – for eksempel anglikanske benediktinerklostre. Allikevel konverterer hele klosterfellesskapet *Society of the Atonement* til den katolske kirke i 1909 – altså året etter lanseringen av Bønneuken.

Sett med moderne øyne var dette en nedtur for enhetssaken, men logisk nok for dem det gjaldt: Da Paul Wattson fikk ideen til å starte Bønne-oktaven, mente han at enhet mellom kristne måtte komme ved at de ulike kirkesamfunnene vendte tilbake til den romersk-katolske kirke. Da *Society of the Atonement* valgte en ny kirkelig tilhørighet, ga pave Pius 10 oktaven for enhet sin offisielle velsignelse. Denne pavelige anerkjennelse betydde slett ikke at den katolske kirke dermed ble økumenisk i ordets moderne forstand. Det rådende syn var at kun den katolske kirke var gyldig og at kristne samlingsbestrebelsers bare kunne bestå i at andre kristne vendte tilbake til den katolske tro.⁴

Andre enhetsinitiativ

Allerede fra 1600-tallet av ble det tatt initiativ fra enkelte kirker i Øst, og under påtrykk fra omgivelsene, til å gjenopprette fellesskapet mellom Øst- og Vestkirken. Dette gjorde at enkelte kirkelige samfunn ble forenet med pave-stolen i Roma. Dermed brøt de forbindelsen med

sine moderkirker i Øst. Dette skjedde ikke uten en viss innblanding fra ikke-kirkelige interesser. Slik oppsto de orientalske katolske – unerte – kirkene. At dette ikke skjedde smertefritt, er opplagt.⁵

Den store misjonskonferansen i Edinburgh (1910) regnes ofte som begynnelsen på organisert økumenisk arbeid på protestantisk hold.⁶ Splittelsen mellom kirkesamfunnene var et hinder for misjonsarbeidet mente deltakerne på konferansen, og man måtte samarbeide på tvers av tradisjonelle barrierer. Videre ville man avverge at de europeiske og nordamerikanske konfesjonelle spenningene skulle bli overført til andre verdensdeler og folk. Konferansen i 1910 var – ifølge teologiprofessor Ola Tjørhom – «en viktig milepæl på dette feltet, sammen med det økumeniske misjonsengasjementets videreføring innenfor Det internasjonale misjonsråd».⁷

Fem år senere - i 1915 - lot delegasjonen til verdensmøtet fra de protestantiske episkopale kirker i USA utgi en Håndbok for bønn om kristen enhet. En kort innledning fremhevet ønsket om at ulike fellesskap måtte be om enhet, men uten at de virkelig fysisk var sammen. Det var heller ikke ventet at «liturgiske kirker som den Romersk-katolske eller den Hellige østlige ortodokse kirke» ville benytte materialet, men at de i stedet skulle hente ressurser fra sin egen rike arv.⁸

*Fra Edinburgh-konferansen går det linjer til de to andre strømmingene som utgjør den moderne økumenikkens utgangspunkt – nemlig Faith and Order (bevegelsen for tro og kirkeordnings-spørsmål) og Life and Work (bevegelsen for kirkelig liv og arbeid). Life and Work hadde sitt første møte i Stockholm i 1925, under erkebiskop Nathan Söderbloms ledelse... Faith and Orders stiftelsesmøte fant sted i Lausanne to år senere, og over 400 kirkeledere og teologer fra omtrent alle kirkelige tradisjoner deltok. «En viktig målsetning med møtet var å bidra til en kartlegging av lærespørsmål hvor det fantes en grunnleggende enighet og spørsmål som krevde fortsatt samtale og avklaring».*⁹

Uten å ha hatt mulighet til å sjekke deltakerlisten går jeg ut ifra at min egen kirke (den katolske) ikke var representert på møtet siden katolikkers

deltakelse i «såkalte økumeniske møter» var forbudt med mindre tillatelse var innhentet på forhånd fra Den hellige stol (paven).¹⁰

Hvorfor? Den gang var svaret: «Kristi mystiske legeme og den romersk katolske kirke er én og samme realitet - *unum idemque esse*».¹¹

Paul Couturier og andre katolske økumener

Oppfatningen av kristen enhet som retur til Roma ble av teologiske grunner forkastet av mange ikke-katolske kristne. Det fantes også katolikker som tenkte annerledes. Allerede midt på 1930-tallet ga den katolske presten Paul Couturier (1881-1953) i Lyon i Frankrike en ny retning til oktaven for kirkelig enhet.¹² På dette tidspunkt hadde markeringen av oktaven begynt å spre seg i den katolske kirke og i enkelte anglikanske forsamlinger som var åpne for sammenslutning med biskopen i Roma. Couturier holdt fast på datoene 18.-25. januar, men endret navnet til «Den universelle bønneuken for kristen enhet». Han fremholdt også – og det er en nyanse vel verdt å merke seg - at Bønneuken skulle være for å be om enhet «slik Kristus vil det».¹³

Couturier hadde også nær kontakt med trappistnonnene i Grottafferata utenfor Roma. Klosterets abbedisse Pia Gullini var spesielt opptatt av de kristnes enhet og oppfordret søstrene til å be for dette målet. En av de yngste - Maria Gabriella Sagheddu (1914-1939) – fulgte henstillingen og ønsket å gi sitt liv for Kirkens enhet gjennom bønn og åndelig oppofrelse. Kanskje tok Vår Herre henne på ordet, for kort tid etter rammes Maria av tuberkulose og dør etter et smertefullt sykeleie bare 25 år gammel. Det var på Den gode hyrdes søndag, hvor evangeliets budskap er at det må være én flokk og én hyrde. Og utslitte sider i hennes Bibel røper hennes favoritt; Joh 17 - 20 med Jesu oppfordring om at alle de troende må være ett. Hennes liv var i høyeste grad skjult, men hun ble ikke glemt. Maria Gabriella ble saligkåret 25. januar 1983 på Bønneukens siste dag. Om en saligkåring fremmer økumenikkens sak kan selvsagt diskuteres, ikke desto mindre er hun – en ung og lite lærd kvinne – den første og hittil eneste av de som arbeider for kirkens enhet som mottar denne heder fra sin kirke.¹⁴

Kanskje har klosterkvinnenens særlige bidrag til kirken gjennom flere tidsaldre nettopp vært kallet om enhet; kirkens enhet. Det var et anliggende

for Birgitta av Vadstena, Katarina av Siena og Theresa av Avila.¹⁵ St. Elisabethsøstrenes kongregasjon som oppstod på 1800-tallet i Tyskland, hadde hjemmesykepleie som spesialitet. I fellesskapets statutter fra 1850 fremgår det bl.a. at «*Die Verpflegung wird ohne Unterschied der Religion und Confession geleistet*». Da var det vel ikke helt overraskende at nettopp disse søstrene skulle åpne Norges første katolske hospital etter reformasjonen (1882).¹⁶

Ifølge den nederlandske økumen og kardinal Johannes Willebrands (1909-2006) var «samlivet» mellom protestantiske og katolske prester i ulike konsentrasjonsleirer under 2. verdenskrig nøkkelen til bevegelsens vekst etter 1945. «Teorien om enhet fikk liv og målretting av det».¹⁷ Undertrykkelsen av katolikker, ortodokse og protestanter under nazismen og i det kommunistiske Sovjet var av vital betydning for den økumeniske fremgang i midten av det 20. århundre.¹⁸ Willebrands var her en av flere foregangspersoner, andre var f.eks. dominikaner-en Yves Congar (1904-95) og jesuitten Karl Rahner (1904-84), og det ble på katolsk hold dannet flere arenaer med økumenikk på dags-ordenen.¹⁹

Allerede i 1937 hadde Congar skrevet et verk om kirkesplittelsen: *Chrétiens Désunis*, mens jesuitten Henri de Lubac viste hvor vidt begrepet «katolsk» er, i sin *Catholicisme* fra 1938. Både Congar og de Lubac viste i sine respektive verker til to framstående 1800-talls teologer, Johan Adam Möhler (1796-1838) og John Henry Newman (1801-1890).

Tilbake til kildene

- Pionerteologene Möhler og Newman

Adam Möhler var en tysk katolsk kirkehistoriker knyttet til Tübingenskolen som har vært en viktig inspirator for den økumeniske bevegelse i det 20. århundre. Han fremholdt Den hellige ånd som et livsprinsipp i kirken, dels i hvert enkelt medlem, dels i kirken som et enhetlig fellesskap.²⁰ Her var han inspirert av de tidlige kirkefedrene, noe som tittelen på hans bok fra 1825 vitner om: *Enhet i kirken. Eller prinsippet om katolisisme framstilt i ånden fra kirkefedrene i de tre første århundrer*.²¹ Möhler tillia kirken en pneumatologisk karakter som Kristi mystiske kropp, som en levende organisme. Han løftet fram en fellesskapets

antropologi, og dette er nøkkelen til utformingen av en teologi om lekfolket. Kirken er mystisk så vel som institusjonell. Det er dette de to første kapitlene i *Lumen Gentium* forsøker å beskrive. Möhler var langt forut for sin tid og hans verk gikk i glemmeboka helt til Congar og de Lubac ga hans tanker nytt liv på midten av 1900-tallet.²²

Möhlers arbeid knyttet til kirkelig liv i de første århundrer og middelalder førte naturlig til at han også tok for seg de avgjørende forskjeller mellom katolisisme og protestantisme.²³ Hans konklusjon er interessant - foran markeringen av 2017 - når han sier at reformasjonen virkelig var nødvendig i det 16. århundre, men at den ikke ble gjennomført på rett vis. Den fikk snarere karakter av en helt revolusjonær bevegelse som gjorde at den fredelige utvikling av middelalderkirken – med alle sine gode elementer – ble forstyrt og punktum satt for den kirkelige enhet.²⁴ I tilknytning til disse studiene begynte han - inspirert av det som foregikk ved de nordtyske universitetene og slik hans protestantiske Tübingen-kollega Ferdinand Chr. Baur hadde gjort – å forelese om antiteser mellom protestantisme og katolisisme - gjerne kalt symbolisme.²⁵

Möhler var den første katolikk som tok opp denne ideen, og videreutviklet den.²⁶ Ved alvorlige religiøse konflikter understreket han nødvendigheten av en solid innsikt i strids-punktene – innsikt basert på ekte og originale dokumenter - før en appell til sannhetsdomstoler. Dette kravet gjelder ikke bare teologer, men enhver sann lærer; sannheten er imidlertid ingensteds så viktig som i trosspørsmål.

John Henry Newman var anglikansk teologi-professor og en viktig lederskikkelse i Oxford-bevegelsen. Konversjonen til den katolske kirke i 1845 stanset på ingen måte hans teologiske refleksjon. Han forsøkte å komme til rette med sin samtids statiske og juridiske kirkesyn, og pave Paulus VI uttalte i en audiens i 1975 at konsilet kunne betraktes som Newmans tid; *Newman's hour*. Etter pavens mening var Newman ikke bare Det annet vatikankonsils teolog, men også nåtidens.²⁷ Ifølge John Coulson er Newman etter hvert blitt like vedsett i Roma som i sitt hjemland slik at vi med rette kan anse ham som vår læremester i teologi- særlig når det gjelder kristen enhet.²⁸

Allerede som anglikaner skrev han et epokegjørende verk: *An Essay on the Development of Christian Doctrine* (1845) hvor han finner kriterier for hva som er en sunn læreutvikling, og hva som er forfall. Newman kjente ikke skolastikken som blomstret på 1800-tallet, men gikk tilbake til kirkefedrene. Han var – som den svenske dominikanersøsteren Madeleine Fredell påpeker - spesielt engasjert i spørsmål som berørte samvittighetsfriheten, den teologiske forskningens frihet, dogmeutvikling, pavens ufeilbarhet og lekfolkets rolle i kirken. Og – som for Möhler - gjenfinder vi Newmans tanker i *Lumen Gentium*. Særlig sentralt står resonnementer fra essayet *On Consulting the Faithful in Matters of Doctrine* (1859). «Newman hevdet at enhver døpt person hadde tatt imot Sannhetens ånd og at det derfor skulle råde et gjensidig samspill mellom hierarkiet og de troende når lære skulle formuleres.»²⁹

Når det gjaldt dogmet om pavens ufeilbarhet – en økumenisk anstøtssten av dimensjoner³⁰ – som ble slått fast av Det første vatikankonsil (1869-70), så advarte Newman mot at paven lett kunne fristes til å unnlate å rådspørre sine biskoper før han uttalte seg om lærespørsmål. Men han uttrykte også et forsiktig håp: «La oss være tålmodige og ha tro, og en ny pave og et nytt samlet konsil vil pusse båten på nytt.» Og han fikk rett. Det annet vatikankonsil betonte spesielt biskopenes rolle og kollegialiteten mellom dem og paven.³¹

I tilknytning til konsilets erklæring om samvittighets- og religionsfrihet, *Dignitates Humanae*, er det blitt hevdet at den bakenforliggende utfordring for hele konsilet, var spørsmålet om dogmeutvikling:

Denne utfordringen hadde fulgt kirken siden dens første konsolideringsperiode, men var blitt sterkt aktualisert på 1800-tallet med den nye historieforskningen. Newman tok opp spørsmålet på en meget moderne og dynamisk måte i *Essay on the Development of Christian Doctrine* (1845). Det er her vi finner det meget kjente sitatet: «... here below to live is to change, and to be perfect is to have changed often». I samme skrift hevder han at Guds åpenbaring stadig fortsetter i avsløres i fellesskapets midte i tidens løp. Skal en betydningsfull og meningsbærende idé kunne forstås, så må den forandres for å forbli den

samme, det vil si for å bevare sin betydning og fortsatt gi mening. Men til tross for det gedigne teologiske forarbeidet som var gjort, så våget likevel ikke konsilet å reflektere over temaet dogmeutvikling og den ytre historiske påvirkning som dogmene er underkastet, og om at Guds åpenbaring er noe som stadig pågår.³²

Økumenikk i norsk mellomkrigstid

Den norske metodist og teologiprofessor Peder Borgen noterer:

Helt siden kristendommen ble innført i Norge, har den utfoldet seg i samspill mellom innflytelse utenfra og stedegne forhold og tradisjoner. Etter at reformasjonen kom til Norge fra Tyskland via Danmark, ble den lutherske kirke eneværende. Impulser utenfra fortsatte, men andre kirkesamfunn fikk ikke innpass før i det 19. årh. Dissenterloven av 1845 åpnet til en viss grad for konfesjonell differensiering og mangfold. Denne pluralismen er en av forutsetningene for at spørsmålet om forholdet mellom ute-økumenikk og hjemme-økumenikk er aktuelt.³³

Den katolske kirke kom tilbake til landet i 1843, og ikke sjelden ble den beskyldt for å drive katolsk propaganda. Gjerne var anklagene rettet mot ordenssøstrene og deres virke, men ambisjonen om å gjenvinne det norske folk for Moderkirken var nok vel så utbredt blant den mannlige geistlighet enn blant disse dynamiske kvinnene som hadde en mer realistisk oppfatning av samfunnet de levde i.³⁴

- En katolsk biskop: Jacob Mangers

I 1932 ble Jacob Mangers apostolisk vikar for Sør-Norge – dvs. leder for flertallet av landets katolikker. Tidlig presiserte han ordenssøstrenes oppgaver slik: «Hovedformålet for (deres) virksomhet i vårt Apostoliske Vikariat er at de efter evne skal bidra til den katolske religions utbredelse i vårt land, mens sykepleien og undervisningen kun er midler til å fremme vårt misjonsarbeide, som søstrene må støtte av alle sine krefter.»

Det er ingen hemmelighet at ordenssøstrenes virksomhet – ikke minst deres hospitaler – var en viktig del av det katolske nærvær i Norge og at de økonomisk opprettholdt det meste av kirkens liv. Til sammenlikning var deres misjonærrolle nokså diskret. Mangers skriver: «Riktignok skal

søstrene ikke direkte drive propaganda overfor anderledes troende eller på nogen måte angripe anderledestroendes barns eller sykes religion eller søke å svekke deres religiøse overbevisning, men de skal dog bistå prestene i å utbre og oprettholde den katolske tro, ved i sin gjerning som lærerinner eller sykepleiersker alltid å vise det gode eksempel og ved sitt liv bære frukter som vidner om den katolske Kirkes sannhet».

Her henvendte biskopen seg til søstrene. Tre år senere – i 1935 - adresserte han «forpliktende bestemmelser» til prestene i et rundskriv. Deres misjonsarbeid kunne være direkte i motsetning til søstrenes, men *hemningsløs misjonering var uønsket*: «Prestene må alltid respektere anderledes troendes religiøse overbevisning, og ikke på nogen måte gjøre den latterlig hverken i preken eller samtale, men verdig, objektivt og overbevisende fremstille sannheten... Det er rosverdig at prestene forsvare den katolske kirke ved å skrive i avisene, dog må de heri være meget forsiktede, og deres innlegg må alltid være rolig, nøktern og saklig (1937).»

Mangers biskoppelige valgspråk var hentet fra Jesu avskjedstale «Ut omnes unum sint» (Joh 17,21), og er et grunnprinsipp i moderne økumenikk. Imidlertid som vi alt har sett, hadde datidens katolske enhetsbestrebelse andre valører enn de vi kjenner fra 1960-årene og senere. Mangers ønske om kristen enhet var ikke på kollisjonskurs med hans misjonsengasjement: Det var den katolske kirke som representerte sannheten.

Den norske misjonærdatter, konvertitten og dominikanerinnen Sunniva (Ida) Johnson skrev fra sitt kontemplative kloster i Lourdes: «Jeg *pines* av protestantismen; enten er det tvil... eller fortvilelse over at de ikke tror som oss» (1929). Og når dominikanerne i Oslo markerte Bønneuken for kristen enhet i 1920-årene var målet neppe annet enn enhet med biskopen av Roma.

- En norsk dominikaner: Finn Thorn

Dog regner den svenske forfatter og konsilspesialist Gunnel Vallquist nettopp de franske dominikanerne blant økumenikkens pionérer fra katolsk hold: «Under mellankrigstiden började pèrre Congar sin banbrytande teologiska gärning. Hans bok *Chrétiens désunis* - Splittrede kristne - kom ut 1937, väckte misshag i Rom och fick

inte tryckas om. Den paranoida antimodernismen i kyrkan levde ännu kvar i många kretsar, inte minst i Vatikanen, och økumenikkens pionjärer från 1910-tallet och framåt arbetade i bister motvind men i medvetande om att de var på rätt väg.»³⁵ Couturier var jo også som alt nevnt, svært aktiv på denne tiden.

Dominikaneren som skulle bringe disse tanker til Norge, var allikevel ikke fransk, men norsk. Pater Finn Thorn (1906-1998) kom i 1939 hjem etter avsluttet utdanning ved den franske ordensprovins studiekloster Le Saulchoir med nettopp Yves Congar som en av lærerne. Den økumeniske virkelighet som rådet i Norge var ganske forskjellig fra studietidens vyer. Thorn forklarte det senere med at Roma hadde vært studiested for nesten alle prestene. «Denne romersk preget kirkelighet her hjemme betydde fraværet av enhver mulighet for økumenisk virksomhet i Norges katolske kirke.»

Imidlertid var heller ikke den unge Thorn økumen på samme vis som senere i livet. Han har i ettertid redegjort for sitt syn den gang: «Som Congar så jeg fremdeles på den katolske kirke som den eneste og sanne Jesu Kristi kirke, som de andre kirkelige samfunn må gjenforenes med, for å bli sanne kirker. Samtidig erkjente jeg at en slik kirkelig gjenforening var en umulighet på den tid.»

- **En biskop i Den norske kirke: Eivind Berggrav**
Eivind Berggrav (1884-1959), Oslo-biskop fra 1937 til 1951, var en foregangsman for Den norske kirkes økumeniske engasjement og internasjonalt en betydelig lederskikkelse. Men heller ikke han var unndratt sin tid. Det kommer frem når han stopper en klostergrunnleggelse for kontemplative nonner. 13. mars 1939 hadde Den franske legasjon sendt en henstilling til Utenriksdepartementet angående oppholdstillatelse for åtte-ni franske dominikanerinner og opprettelse av et nonnekloster i utkanten av Oslo (Lunden gård). De nødvendige kirkelige tillatelser (fra katolsk hold) forelå, og biskop Mangers støttet saken. Den norske katolikken Marie Knudtzon skulle bidra med de nødvendige finansielle midler og hadde allerede ervervet en stor eiendom for dette formål. Saken ble oversendt Oslo biskop - Eivind Berggrav - til uttalelse. I sin påskrift 12. mai 1939 til Kirkedepartementet uttaler han bl.a.:

Norge har ingen interesse av å få øket det som splitter dette splittede landet, ved at vi skal la utlendinger danne sprengkiler i vårt miljø. Når man nu søker å få dannet kloster i Norge, er det selvsagt fordi stillingen er blitt så vanskelig for klostrene i visse andre land i Europa. Det trengs å skaffe fristeder i tryggere forhold. Men slike klostre, med utenlandske nonner og utenlandske prester, vil bety et fremmedelement i landet, til dels stående under et annet statsoverhode, paven i Rom. Dette gjør at andragendet ikke er så uskyldig som det ser ut til. Det er ikke mulig i dag å overskue konsekvensene av at tillatelsen gis.

20. mai 1939 sendte Kirkedepartementet saken tilbake til Utenriksdepartementet med påtegningen: «En viser til det Oslo biskop har uttalt og slutter seg i det vesentlige til biskopens grunngivning. Departementet finner ikke å kunne rå til at oppholdsløyve blir gitt.»

Kirkens enhet var et viktig anliggende for Berggrav. Som Bernt T. Oftestad fremhever, hadde splittelsen vært til stor skade i den tyske kirkekampen. «Også Den norske kirke var på mange måter splittet. Sårerne fra kirkestriden var ikke grodd. Her var lav- og høykirkelige, og dessuten spenninger mellom organisasjoner og fromhetstradisjoner.»³⁶ Om dette til en viss grad «forklarer» biskopens reaksjon, så overrasker den stadig vekk. Samtidig samsvarer det med Lars Østnors konklusjon om norske lutherske teologers oppfatning av de økumeniske problemene i mellomkrigstiden: «Under ett var mellomkrigsårenes konfesjonelle situasjon her hjemme preget dels av lutheraners sterke avvisning av katolisismen og dels av deres mer åpne holdning overfor frikirkelige kristne.»³⁷

Allikevel skulle nettopp Mangers og Berggrav komme hverandre nær, eller i det minste nærmere. Det skjedde under den tyske okkupasjon. Biskop Mangers, som var luxemburger, hadde ikke større sympati med den tyske okkupasjonsmakt enn biskop Berggrav. I 1942 (14. februar) skrev biskopene i Den norske kirke et brev til ministrene for Kirke- og undervisningsdepartementet og for Departementet for Arbeidstjeneste og Idrett der de protesterte mot ungdomstjenesten; - foreldrene, ikke staten, har retten til barna. De fikk støtte av mange, og det vakte oppsikt at også

den katolske biskop i Oslo gav sin tilslutning.³⁸ Et historisk øyeblikk utvilsomt, og med en spøkefull gestus tilbød Oslos protestantiske biskop den katolske biskop å innta sin stol (*Oslo Bispestol!*) da undertegnelsen skulle finne sted.

I en presset og ekstrem situasjon utenfra, gjorde de to kirkelederne felles sak, og bekrefter Willebrands ord om positiv økumenisk effekt av opphold i krigsfangenskap. Slik var situasjonen ved annen verdenskrigs slutt. Og slik er situasjonen i dag hvor de økumeniske relasjoner er tettest i deler av verden hvor kristne står overfor en felles trussel.

Noter

1. Allerede på midten av 1700-tallet (ca. 1740) oppstod det i Skottland en «pinsebevegelse» med bånd til USA. Ifølge oversikten «Bønneukens historie» omfattet vekkelsesbevegelsens budskap ‘bønner for og med alle kirkesamfunn’. Samme sted nevnes også den anglikanske presten James Haldane Stewart (1778-1854).

2. En høykirkelig retning innenfor den anglikanske kirke som ikke må forveksles med 1900-tallets Oxfordbevegelse.

3. Den Evangeliske Allianses bønneuke er fortsatt høyst levende. <http://norme.no/aktuelt/detaljer/boenneuken-i-januar-2014/>

4. Pius 11 *Mortalium animos* (1928), encyklika om religiøs enhet.

5. Jfr. Balamand-erklæringen fra 1993.

6. <http://www.edinburgh2010.org/en/resources/papersdocuments.html>; Diane Kessler & Michael Kinnamon, Councils of Churches and the Ecumenical Vision, WCC Publications, Geneva 2000, s. 12-17.

7. Ola Tjørhom, *Kirkens enhet – for at verden skal tro* Verbum, Oslo 2005, s. 28.

8. <http://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=nnc1.50071878;view=1up;seq=7>

9. Tjørhom 2005, s. 28-29. For Söderblom jfr. Jonas Jonson *Jag är bara Nathan Söderblom, satt till tjänst*: en biografi Verbum 2014.

10. Jfr. Else-Britt Nilsen «Fra fordømmelse til dialog: Da økumenikk ble en forpliktelse for katolikker» *Hellig uro – 50 år etter Det annet vatikankonsil* Per Kværne og Anne-Helene Utgaard (red), Oslo 2012, s. 225-226. Da Kirkenes Verdensråd (KV) ble opprettet i 1948 valgte den katolske kirke å stå utenfor (og gjør det fortsatt), men har siden 1968 vært med i *Faith and Order*.

11. Pius 12 *Humani Generis* (1950), Acta Apostolicae Sedis (AAS) 42 (1950) 581.

12. Geoffrey Curtis, *Paul Couturier and unity in Christ* J. W. Eckenrode 1964.

13. Eg. «Den enhet som Kristus vil ha med de midler som han vil bruke». I 1926 hadde Faith and Order bevegelsen begynt å gi ut «forslag til en bønneoktav for kristen enhet». Fire år etter offentliggjøringen av konsilteksten UR, i 1968 – mottok kirker og forsamlinger verden over for første gang et materiale til Bønneuken for kristen enhet som i fellesskap var utarbeidet av *Kommisjonen for Faith and Order* under Kirkenes Verdensråd og *Det pavelige enhetssekretariat* under Den katolske kirke.

14. Gabriella de l'Unité, *Lettres de la Trappe*, Voix Monastiques 21, Québec 2010.

15. Else-Britt Nilsen, "Pionérkvinner I klosterlivet", *Kirke og Kultur* 1999:2, s. 184-190.

16. Caroline Malvisin (1806-1889), grunnlegger av det protestantiske diakonissefellesskapet Communauté des Diaconesses de Reuilly, kjente lite til klostertradisjonen, men fant intuitivt den samme evangeliske vei for sine søstre. Søsterfellesskapet skulle ikke bare være et enhetstegn for de splittede franske protestanter, men også i forholdet mellom katolikker og protestanter. Ibid.

17. Jerome-Michael Vereb, *Because He Was a German! Cardinal Bea and the Origins of Roman Catholic Engagement in the Ecumenical Movement*, Eerdmans, Grand Rapids MI, 2006:6.

18. Ibid.

19. *The Dutch Catholic Association of St. Willibrord* (1948) på initiativ av Willebrands og Franz

Thijssen; *Catholic Conference for Ecumenical Questions* (1952) hvor både Karl Rahner og Yves Congar deltok svært aktivt. Sistnevnte gruppe utarbeidet et dokument forut for konsilet og sendte det til Roma. Elementer herfra gjenfinnes i konsildekretet. E.I. Cardinal Cassidy, *Ecumenism and Interreligious Dialogue* Paulist Press, NY 2005: 3-6.

20. Jfr. Madeleine Fredell «Myndiggjøring – om lekfolkets rolle i kirken» *Hellig uro – 50 år etter Det annet vatikankonsil*, s. 104.

21. *Die Einheit in der Kirche. Oder das Prinzip des Katholoizismus. Dargestellt im Geiste der Kirchenväter der drei ersten Jahrhunderten*

22. Madeleine Fredell «Myndiggjøring – om lekfolkets rolle i kirken» s. 104.

23. Dette og neste avsnitt bygger især på opplysninger hentet fra <http://www.newadvent.org/cathen/10430a.htm>

24. *Betrachtungen über den Zustand der Kirche im funfzehnten und zu Anfang des sechzehnten Jahrhunderts* (Gesammelte Schrfften, II, 1-34).

25. En teologisk disiplin som tar opp læremessige forskjeller mellom kirkene slik de uttrykkes i trosbeskjennelser (creeds)

26. *Symbolik oder Darstellung der dogmatischen Gegensätze der Katholiken und Protestanten nach ihren Öffentlichen Bekenntnisschriften* ("On the Creeds"), first published in 1832. Han viste at det ikke kunne være noen uoverensstemmelse mellom det som var virkelig rasjonelt og det som var virkelig kristent, begge deler får sitt eneste, direkte og helt adekvate uttrykk i «katolsk dogma».

27. John Coulson "Newman's Hour: The Significance of Newman's thought, and its application today", Lecture Heythrop College 24. Nov. 1980.

28. Ibid.

29. Madeleine Fredell «Myndiggjøring – om lekfolkets rolle i kirken», s. 105.

30. Min tilføyelse.

31. Madeleine Fredell «Myndiggjøring – om lekfolkets rolle i kirken», s. 105

32. Ibid., s. 105-6.

33. Peder Borgen 'Ute-økumenikk og hjemme-økumenikk i 1950-1980. *Vei Utenfor Allfarvei* Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab, Skrifter 1-2009, s. 170-171.

34. Else-Britt Nilsen *Nonner i storm og stille. Katolske ordenssøstre i Norge i det 19. og 20. århundre* (Oslo, 2001). Underavsnittene i det som følger er i hovedsak omtalt i boken; s. 259-262.

35. Gunnel Vallquist *Katolska läroår* (Stockholm, 1995), s. 15-16.

36. Bernt T. Oftestad et al. *Norsk kirkehistorie* (Oslo, 1991), s. 266.

37. Lars Østnor *Kirkens enhet: et bidrag til forståelsen av norske teologers oppfatning av det økumeniske problem i mellomkrigstiden* Oslo: Solum, 1990, s. 50.

38. Torleiv Austad: «Fra statskirke til selvsadministrert folkekirke – Den norske kirke under krigen» i *Kirken, krisen og krigen* S. U. Larsen / I. Montgomery (Oslo, 1982), s. 346.

Kroppen som Gud har villet

Au Terje Aadne,
Generalsekretær i Det Norske Baptistsamfunn/Nestleder Norges Kristne Råd

Det bibelske perspektiv på mennesket og kroppen er viktig i forståelsen av vårt oppdrag som kirker sammen mot vold og overgrep.

Skapt i Guds bilde
Gud sa: «La oss lage mennesker i vårt bilde, så de ligner oss!» (1. Mosebok 1,26)

Skapt underfullt
Gud som skaper har et positivt bilde av vår kropp, vi er et gjenskinn av Ham selv og salmisten beskriver hvordan vi er «skapt underfullt» og at Gud har tenkt på hele vår kropp fra før vi ble født. Når Solomon i høysangen lovpriser sin elskede, så er det en vakker beskrivelse også av hennes kropp.

For du har skapt mine nyrer, du har vevd meg i mors liv. Jeg takker deg for at jeg er så underfullt laget. Underfulle er dine verk, det vet jeg godt. Knoklene mine var ikke skjult for deg da jeg ble laget på hemmelig vis og vevd dypt i jorden. Dine øyne så meg da jeg var et foster. Alle dager er skrevet opp i din bok, de fikk form før én av dem var kommet. Dine tanker, Gud, er dyrebare for meg, summen av dem er ufattelig! (Salme 139, 13-17)

Opprettholdt fordi Han har villet oss
Han har ikke bare skapt oss med den kroppen vi har, men han bærer oss bevisst oppe ved sin ånd.

Om han kun tenkte på seg selv og holdt ånden, pustet sin tilbake, da ville hver levende skapning dø og mennesket vende tilbake til støv. (Job 34, 14-15)

Gud kom selu til jorden i en menneskekropp
Guds positive bilde av menneskekroppen reflekteres også ved at han selv ble menneske

Og Ordet ble menneske og tok bolig iblant oss, og vi så hans herlighet, en herlighet som den enbårne Sønn har fra sin Far, full av nåde og

sannhet. (Johannes 1,14)

Skapt til helhet
Gresk tenkning skaper skille mellom ånd og kropp og dette skillet ble sementert ved opplysningstidens realisme og Descartes berømte sitat «jeg tenker derfor er jeg». Guds bilde på mennesket er at vi er skapt helhetlig og kroppen er en viktig del av oss som vesen.

Paulus: *Vet dere ikke at dere er Guds tempel, og at Guds Ånd bor i dere?* (1. Korinterbrev 3,16)

Huorfor er da ikke mennesket og kroppen bare god?
Kroppen blir også erfart som et redskap for det onde, hvorfor? Gud ønsker ikke det onde, men mennesket må velge det gode. Vi har en fri vilje; til å gjøre det gode eller det onde.

Herren sa til Kain: «Hvorfor er du harm, og hvorfor ser du ned? 7 Hvis du vil gjøre det gode, kan du se opp, men hvis du ikke vil gjøre det gode, ligger synden klar ved døren. Den ønsker makt over deg, men du skal herske over den.» (1. Mosebok 4,6)

Gud hater urett
Guds reaksjon er vrede når urett skjer

Herren brøler fra Sion, fra Jerusalem runger hans røst. (Amos 1,2; 5,4,14)

«Sannelig, jeg sier dere: Det dere gjorde mot én av disse mine minste søsken, har dere gjort mot meg.» (Matteus 25,40)

Sammen mot urett
Når vi står sammen med Gud mot urett er vi også aktivt med til å arbeide for det fredsbudskapet som Jesus proklamerte og modellerte.

Salige er de som skaper fred, for de skal kalles Guds barn. (Matteus 5,9)

Vår kristne humanistiske kultur har også fostret tenkere som Arnulf Øverland med en klar fordring til å stå opp mot urett.
Du må ikke tåle så inderlig vel den urett som ikke rammer dig selv! (Fra «Du må ikke sove» av Arnulf Øverland)

Kirkelig Ressurssenter har denne Hustavlen som et uttrykk for kirkenes samlede engasjement mot vold og seksuelle overgrep;

«Krenkes et medmenneske krenkes Gud. Ingen skal bære alene Vi vil støtte Vi vil tro på Vi vil skape trygge rom Kirkene sammen mot vold og seksuelle overgrep»

Guds nærvær i krenkelsen
Gud er til stede i menneskers liv i alle livets faser.

Vi må som kirker fortelle en autentisk historie som gir rom for alle de følelser og erfaringer som har sitt utspring i den urett som er begått samtidig som vi formidler at Gud er til stede i gode og onde dager.

De spør ikke: «Hvor er Gud, han som skapte meg, og som lar lovsang lyde om natten.» (Job 35,10)

«Herren er min hyrde, jeg mangler ikke noe. Han lar meg ligge i grønne enger, han leder meg til vann der jeg finner hvile. Han gir meg nytt liv. Han fører meg på rettferdighets stier for sitt navns skyld. Om jeg enn skulle vandre i dødsskyggens dal, frykter jeg ikke noe ondt. For du er med meg. Din kjepp og din stav, de trøster meg.» (Salme 23)

Kjærlighetens karakter
Vold og seksuelle overgrep bør aldri forveksles med kjærlighet fordi det strider med kjærlighetens karakter

Kjærligheten krenker ikke, søker ikke sitt eget, er ikke oppfarende og gjemmer ikke på det onde. (1. Korineterbrev 13,5)

Gud er kjærlighet. (1. Johannes 4,8)

Hva kan vi gjøre som kirker sammen
Løfte opp kroppen som villet
Stå sammen med Gud mot urett
Snakke sant om overgrep
Være gjennomsiklige fellesskap
Skape strukturer for å forebygge og fange opp overgrep når de skjer

Ikke for alle?

Au Irene Wenaas Holte,
Prosjektleder for One Body, Norges Kristne Råd

Menneskerettigheter og menneskelig verdighet - ikke for alle.

I fjor møtte jeg en mann som sa at han skulle på et møte i Asker for å planlegge feiring av 200 årsjubileet for demokrati i Norge. Men det var ikke demokrati i Norge for 201 år siden. Først i 1913 da det ble allmenn stemmerett og kvinner fikk delta helt og fullt i samfunnet, ble det demokrati. Folkestyre er ikke et styre av menn med eiendom, men et styre valgt av alle kvinner og menn i et land. Så vi kan godt si at grunnloven var starten på veien mot demokrati i Norge, og den var avgjørende viktig for det. Men demokrati var det ikke.

Kvinner hadde ikke stemmerett under av-stemningen om hvorvidt Norges skulle bli et eget kongedømme i 1905. Men kvinne-organisasjonene organiserte sin egen avstemning og nær 90 % av kvinnene i Norge stemte.

På samme måte som stemmerett, er heller ikke menneskerettigheter og menneskelig verdighet bare for menn. De er for kvinner og menn, for jenter og gutter - for hvert eneste menneske. Vi er født med det.

Den Universelle Menneskerettighetserklæringen kom i 1948. Lidelsene og ødeleggelsene fra to verdenskriger skulle ikke gjentas. Alle store trosretninger var med i arbeidet. Rammen for Menneskerettighetserklæringen er at den gjelder alle, uavhengig av kjønn. Den understreker blant annet retten til tro, retten til frihet, til liv, til å være trygg og beskyttet, retten til å være åpen om en seksuell legning og retten til å gjøre egne valg – slik som å velge hvem du vil gifte deg med. I forordet til Menneskerettighetserklæringen står det følgende: «*Anerkjennelse av menneskeverd og like og umistelige rettigheter for alle medlemmer av menneskeslekten er grunnlaget for frihet, rettferdighet og fred i verden.*» Med andre ord, ethvert menneske er født med menneskeverd og rettigheter og det kan ingen ta fra noen.

De universelle menneskerettighetene og menneskelig verdighet er to sider av samme sak. De går hånd i hånd. Menneskelig verdighet fungerer ikke dersom det ikke er rettighetsbasert. Det er når man forsøker å skille disse to at det kan gå riktig galt.

Dette er barnelærdom og helt selvfølgelig for oss, men det er kanskje ikke like selvfølgelig når vi begynner på presiseringene og dilemmaene vi settes i.

Dilemmaene som vi møter i samfunnet og i det religiøse liv.

La meg ta noen eksempler for å sette i gang tankene.

Det er lett å støtte at Malala fikk fredsprisen. Retten til utdanning for både jenter og gutter, er ikke konfliktfylt for oss. Noe helt annet var det da en tidligere fredsprisvinner, som har arbeidet for retten til trosfrihet og frihet fra okkupasjon i et langt liv og med fredelige midler, kom til landet. Når man tror at handelsforbindelser og inntekter står på spill, da vil man ikke engang hilse på. Økonomi trumfer freds- og forsoningsarbeid. Vi var mange som støttet TV-aksjonen i 2014, og gav penger slik at Kirkens Nødhjelp kunne gi rent vann til en million mennesker. Men det er mange år siden de første ropene med varsko kom. Vi hørte tidlig om hvordan klimaendringene gjør at små jenter og kvinner må bruke stadig mer av dagen sin til å hente vann. Tid som burde vært brukt til utdanning og andre formål. Men da tiltakene mot dette betød endringer i vår hverdag for å bøte på det, da trengte vi flere utredninger. Vi kjøpte oss tid som vi stjal fra kvinner og barn i andre land.

Både Sør-Afrika og Norge har noen av de mest liberale konstitusjonene i verden, men vold og overgrep er en del av hverdagen for altfor mange mennesker. I Sør-Afrika drepes 1000 kvinner hvert år, av menn som står dem nær.

I Norge drepes minst en kvinne hver måned, også av en mann i nær relasjon. Tidligere ble disse drapene omtalt som familietragedier, og ikke rendyrket kriminalitet og vold. Bare i mitt nærmiljø har vi hatt minst 5 slike drap de siste 2 -3 årene. Likevel har ikke kirkene i området arrangert noe fakkeltog eller vært fokusert på kvinners likeverd med menn, og kvinners rett til å leve uten vold og overgrep. Har det fått konsekvenser i forkynnelse og konfirmantundervisning? Jeg vet ikke.

I Sør-Afrika ser vi stadig flere eksempler på gjengvoldtekt av lesbiske kvinner. Det kalles «korrigerende voldtekt», og utføres for at kvinnene skal bli heteroseksuelle. Det er gjerne betalt av familien til kvinnen, fordi den anses som en stor skam å ha en lesbisk kvinne i familien.

Norske krisesentrene er stort sett nesten overfylte, og mange av stedene er det av kvinner med innvandrerbakgrunn. Det finnes noen svært voldelige norske menn som er eksperter på å innføre kvinner som ektefeller, og skille seg fra dem like før det har gått 3 år. I dag må man bo i Norge minst 3 år som ektefelle for å få permanent opphold. Disse mennene skiller seg altså fra kvinnen før denne tiden er gått, noe som fører til at kvinnene blir sendt ut av landet – ofte sammen med parets barn. Det finnes rapporter på at noen menn har gjort dette opp til 7 ganger allerede. Nå foreslår regjeringen å øke botiden til 5 år før man får permanent opphold. Denne endringen gjør at det blir enda lettere for disse mennene å bli kvitt konene sine, for de færreste kan holde ut i så mange år med vold og overgrep. Og det er da ikke så farlig – er det? Vi kan jo ikke ta imot alle her. Kanskje vi burde sendt ut mennene?

Er det spektakulært eller flott med en blå feminisme? Nå er vi frigjort og kan velge selv, sier de som markedsfører denne såkalte blå feminismen. «*Fjern alle regler for hvorledes fødselspermisjonen skal deles.*» Fordi de selv har skaffet seg posisjon, penger og rettigheter til å ta egne valg framstår de med en maktarroganse i forhold til de kvinnene som ennå ikke kan ta slike egne valg. Det er slik at tradisjon, kultur og religion fremdeles hindrer mange i både å bestemme hvor mange barn man skal ha, eller hvorledes omsorgen kan deles i barnets første

leveår. Lovreguleringen er støtten de har. Og det gjelder slett ikke bare kvinner med innvandrerbakgrunn. «*Du skal ikke tåle så inderlig vel, den urett som ikke blir gjort mot deg selv.*»

Det sitter ei lita jente på 9 år i Nicaragua, med et barn i magen. Barnets far er jentas onkel. Hun er altfor liten til å føde og kommer sannsynligvis til å dø under fødselen. Men ingen verner hennes rett til liv. I flere land, slik som Russland og Nigeria, reduseres kvinners rettigheter, og kvinner gis i praksis mye av skylden for de overgrep som gjøres mot dem. Dersom du ikke er «moralsk kledd» er du selv skyld i det som skjer med deg. Når det kommer til forfølgelsen av LHBT (Lesbiske, homofile, bifile og transpersoner) er situasjonen like alvorlig, og de første drapene allerede er et faktum.

WHO, Verdens Helseorganisasjon, har i en rapport fra 2013 påpekt at vold mot kvinner utgjør den største helserisikoen for jenter og kvinner i verden i dag. Det fører til flere dødsfall, funksjonshemning og skader enn noen annen sykdom.

Asia mangler ca. 100 millioner jenter og kvinner. De er abortert bort fordi de var jentefostre, drept som småjenter, drept som unge jenter, drept som barnearbeidere, drept av svigerforeldre og ekte-mann for å skaffe seg mere medgift neste gang. Nå skjer også disse drapene med hjelp fra regjeringers mobile klinikker som gir gratis ultralyd slik at man tidligere oppdager fosterets kjønn, og kan abortere bort jenter. Norge tok for en stund siden i mot en stor indisk handelsdelegasjon, samtidig som noen av de verste syreskadene på indiske jenter også har blitt behandlet her i landet. Ble det sagt noe om dette til den indiske presidenten og til delegasjonen. Er det noen etiske rammer for dette samarbeidet? Er det noen som spør om det?

Vi er opptatt av de kristnes situasjon i Syria og Kurdistan, og det skal vi med rette være. Men vi bør være like opptatt av andre religiøse minoriteter i disse områdene. Det er ikke bare de kristne som lider. Og hvorfor er vi ikke opptatt av situasjonen til de kristne i Palestina? Palestina har snart ingen kristne igjen. Det er vel ikke fordi undertrykkelsen av de kristne i Palestina ikke kommer fra muslimene, eller fordi den rammer både kristne og muslimer?

I Uganda ligger det et utkast til en lov som kan gi 20 års fengselsstraff for homofile, og som i praksis gir enhver rett til å øve vold mot dem. Flere er blitt drept i hjemmene sine og aviser har brakt bilder av noen av dem under overskriften: «Heng dem».

Chief Justice, Mogoeng Mogoeng, som i tillegg er legpredikant i Pentecostal Winners Church i Sør-Afrika, sa i juni i fjor: «*Religion kan brukes til å gjøre lovgivningen strengere og lede til et mere moralsk samfunn.*» For å oppnå dette har Mogoeng Mogoeng gått inn for grunnlovsendring og å innføre strenge straffer for homoseksualitet, i tillegg til å redusere strafferammen for voldtekt av barn og kvinner. I det ligger at kvinner og barn gis et stort ansvar for at noen forgriper seg mot dem og bør ta skylda selv, mens overgriperen går fri.

Denne listen kunne vært mye lengre, men jeg tror jeg har fått fram poenget.

Huordan har kirkene opp gjennom årene medvirket til å øke respekten for alle menneskers like rettigheter?

Igen må det jeg sier bli fragmentarisk, og kanskje polemisk. For alt er jo blitt bedre med årene.

For kirken har menneskelig verdighet vært et honnørord. Vi er alle like verdifulle – like viktige- sies det ofte. Vi ber om vern om livet fra livets begynnelse til livets slutt hver søndag i kirken. Men kirken har vært forsiktig med å knytte lik verdi til like rettigheter. Så like er vi ikke. Kvinner er like verdifulle, men har ikke hjerne til å ta del i teologiske debatter. Kirkene har nølende kommet etter når de teologiske argumentene ble for sterke. At kvinner og menn framstilles som like verdifulle utelukker derfor ikke i mange religiøse kretser at rommet for jenter og kvinner er adskillig mindre enn det er for menn, og at dette rommet i stor grad defineres av menn.

Når menneskerettigheter og menneskelig verdighet ikke har vært sett på som to sider av samme sak, så har det hatt teologiske undertoner. Menneskerettigheter er noe sekulært som de troende ikke skal drive med, og som kan kollidere med troens etikk og moral. Menneskelig verdighet og menneskets

ukrenkelige verdi er teologiske begreper og hører til i den åndelige sfæren. Dette har stadig vært gjentatt i både vår og andres trosretninger. Da blir våre egen Bibeltolkning normen for hvor mye og hvor mange rettigheter vi vil gi f.eks. kvinner. Slikt blir det lett undertrykkelse av og ikke minst undertrykkelse av kvinner og jenter.

Her har patriarkatet, sett på som en gudevillet ordning, spilt en viktig og helt ødeleggende rolle. Patriarkatet har vært kirkelederes viktigste instrument for å undertrykke kvinner. «*Det er klart du har samme verdi som en mann, men det er bare det at vi har forskjellige roller. Menn har rolle som ledere og beslutningstakere, kvinner har roller som mor og skal holde hjemmet i orden.*». Presidenten i Tyrkia sa nesten ordrett dette for kort tid siden. Både kirken, andre religioner og samfunnet som sådan trenger å ta et oppgjør med en patriarkalsk tenkning som gjennom årtusener har ført til undertrykkelse, vold og overgrep mot jenter og kvinner. Det ser vi i alle samfunn i større og mindre grad, også vårt eget.

Patriarkatet er ikke en del av Guds skaperordning. I Bibelen framstår den som menns forsøk på å få til en orden etter syndefallet, hvor de kunne beholde makten. Guds gode ordning og vilje etter syndefallet, er det blitt kalt av teologer. Og i alle forklaringer har man sørget for å plassere kvinnene som underordnet. Ikke bare under en ektemann, men også generelt. På 70-tallet lærte vi for eksempel at det må være en mann som tar avgjørelser også for enslige kvinner. «Menn representerer menneskeheten som helhet og kvinnene representerer bare seg selv,» sa min teologiprofessor. Altså, Adam har etter syndefallet fått et overordnet ansvar, det var Eva som falt først. Jeg tror vi alle har hørt lignende utlegninger. De finnes i religiøse og kristelige sammenhenger, også i vårt eget land.

Skillet mellom menneskerettigheter og menneskelig verdighet har gjort at kirkene har kunnet snakket om rett og rettferdighet i forhold til menneskelig verdighet, men uten å bruke menneskerettighetsspråk, for da ville man brutt med patriarkalsk tenkning.

Kampen for rettferdighet har på samme måte fått fokus i kirkene ute i verden uten at den har vært rettighetsbasert og uten at man i tilstrekkelig grad behøvde å nevne likestilling. Kampen mot

apartheid i Sør-Afrika ble fra kirkens side blant annet uttrykt gjennom Kairos-dokumentet, uten at menneskerettighetene ble nevnt med et ord. Det samme gjelder den latinamerikanske utgaven. Menneskelig verdighet og rettferdighet har vært begrepene. Men dette åpner også for overgrep og for reduksjon av rettighetene for kvinner eller for gutter og jenter. Menns rett til å ta avgjørelser trumfer kvinners rett til det samme, for eksempel til å bestemme over eget liv. Slik kan rettferdighetsbegrep også skape undertrykkelse.

Menneskelig verdighet og likhet er godt bibelsk fundert, men i appliseringen av rettigheter må vi ha parametere som er bedre enn løsrevne bibelord.

Vi må også klargjøre hva forskjellen er mellom en stat som skal gi trosfrihet og like rettigheter til alle og det etiske trosgrunnlag som for eksempel kirken bygger på. For å forenkle det litt kan vi spørre om staten skal straffe det kirken kaller synd? Eller er statens ansvar å beskytte alle, mens kirkens ansvar er å forkynne en etikk som i noen tilfeller ikke samstemmer med det staten skal gjøre for å verne alles rettssikkerhet? Abortloven er her kanskje det beste eksemplet. Kirken kan aldri ta fra mennesker det ansvar de har som individer, og staten kan ikke straffe mennesker for alt det som kirken til enhver tid definerer som synd. Ingen kjenner alle Guds veier og har rett til å dømme på Guds vegne. I dag sier vi ofte at kirkens oppdrag i et pluralistisk samfunn er å tilgi og reise opp, men dommen hører Herren til.

Nyere voldelige reaksjonære kristelige og religiøse grupperinger

I de siste årene har vi sett hvor ille det kan gå, dersom rett og rettferdighet ikke korrigeres av Menneskerettighetserklæringen. Da kan man bruke sin egen bibeltolkning til det man ønsker. I USA vokste reaksjonære kristne grupperinger seg store fra midten av 1980-tallet, basert på noen kjernesaker:

Familien er et kjernebegrep, men kan bare bestå av far, mor og barn, som er den eneste kristelige ordning. Her blir patriarkatet kristeliggjort igjen. Kvinner skal være i hjemmet og alle avgjørelser i ekteskapet skal tas av mannen. Prevensjon er synd. I noen kirker forkynnes det til kvinner at når de kommer til himmelen skal de møte de

barna som aldri ble født fordi de brukte prevensjon. Disse barna skal rope mot dem i avsky. Ingen barn skal gis seksualundervisning før de er 18 år. Kvinner som utsettes for vold og voldtekt er ofte selv skyld i det, siden de ikke har kledd seg skikkelig eller oppført seg etter reglene.

Homofile ansees som pedofile og bør få livstidsfengsel eller dødsstraff. De kjemper også for at ordet gender/kjønn må ut av lovgivning og FN-dokumenter, siden det kan bety en anerkjennelse av homofile, lesbiske, bifile og transpersoner. Likedan må ordet menneskehandel (trafficking) ut, siden kvinner som hevder å være menneskehandlet selv har valgt å være horer.

Gravide kvinner som får kreft og trenger behandling, får ikke ta abort. Det ufødte barns rett til liv, trumfer alle situasjoner en mor kan komme opp i, både helsemessig eller på andre måter. Kvinner har ikke selvstendig rett til seksuelle og reproduktive rettigheter, det er mannen eller faren som skal ta avgjørelser. Det er mange eksempler på at kvinner er nektet sterilisering, fordi mennene ikke har skrevet under på det. Rettigheter er noe verdslig som ekte kristne kvinner ikke skal ha noe med å gjøre, og i den gode kristne familien er de unødvendig.

De som opponerer er av en annen Ånd, og det kan forsvares å tukte dem. De kjemper for patriarkatet - som er en del av gammeltestamentlig tenkning, men for et familiebegrep som de mener er beskrevet i Det nye testamentet. Men NT-familiebegrepet er ikke utelukkende patriarkalsk, men er mye mer likeverdig. Familiebegrepet i Det gamle testamentet kan de jo ikke kjempe for, for der finner man elskerinner, konkubiner, voldtekter og blodhevn.

I de møtene som i den siste tida har hatt fokus på avkristningen og sekulariseringen av Norge ser vi at det er kvinners rettigheter og likestilling som blir eksemplifisert. Patriarkatet og underordningsteologi blir hentet fram som normgivende. Gifte kvinner underordner seg når de går ned fra alteret den dagen de har sagt ja til ekteskapet. Da blir det de kvinnene som har kjempet for likestilling gjennom århundrene og opp til i dag som er skyld i avkristning og sekularitet. Og jeg, som tror at verditenkning omkring familie og omsorg for barn er viktig,

jeg nekter altså å se at kvinner som meg har den største del av skylda for avkristning av Norge.

En annen utvikling er at seksuelle minoriteter etter hvert blir like mye jaget vilt som kvinner og jenter og gutter. De som målrettet arbeider for å få stater, særlig i Afrika, til å skjerpe lovgivningen og gi seksuelle minoriteter lange fengselsstraffer/dødsstraff er både kristne og muslimer. Grov vold under dekke av religion finnes ikke bare i IS og den må adresseres av oss.

Det sies mye i Bibelen om rett og rettferdighet både direkte og indirekte.

Vi trenger altså å bruke Bibelens overordnede etiske tenkning og skapertroen til å vurdere utfordringer i dagens samfunn. Svarene skal vi gi innen rammene av menneskerettighets-erklæringen og det dobbelte kjærlighetsbudet. Kirken skal ikke være lovgiver.

Salme 146, vers 3-10. «*Stol ikke på fyrster, mennesker som ikke kan hjelpe. /De utånder og blir til jord igjen, den dagen faller planene i grus. Salig er den som har Jakobs Gud til hjelper og setter sitt håp til Herren sin Gud./Han skapte himmel og jord, havet og alt som er i dem, han er trofast til evig tid./Han hjelper de undertrykte til deres rett, han gir mat til dem som sulter. Herren setter fri dem som er bundet. Herren gir de blinde syn. Herren reiser de nedbøyde opp. Herren elsker de rettferdige. Herren verner innflyttere. Han holder enker og farløse oppe, men gjør veien krocket for dem som gjør urett. Herren er konge til evig tid, din Gud, Sion, fra slekt til slekt.*»

Her er kvinner og barn ikke gitt noen rettighet, men er mer en del av barmhjertighetstenkningen. Og det blir fristende å henvise til lønn og rettigheter i himmelen.

1. Joh.3,16-17. Ved at Jesus ga sitt liv for oss har vi lært hva kjærlighet er. Så skylder også vi å gi vårt liv for våre søsken. Men den som har mer enn nok å leve av og likevel lukker sitt hjerte når han ser sin bror lide nød, hvordan kan han ha Guds kjærlighet i seg? Her er rammen annerledes. Vi er blitt søsken, vi har et ansvar for hverandre i et samfunn som ikke tok sosialt ansvar for de svake. Her ble den kirkelige diakoni født.

En favoritttekst i denne sammenhengen: Jesus

og den samaritanske kvinnen (Joh.4). En kvinne, som man ikke skulle snakke med, en samaritan, som man i hvert fall ikke skulle være sammen med, en halvprostituert, som blir sendt ut som en misjonær til landsbyen sin. En vantro kvinne som sier: han vet alt om meg, og han har sendt meg til dere, han skulle vel ikke være Messias? Han har gitt meg levende vann.

Det er altså avgjørende for oss å legge Bibelens menneskesyn, menneskets ukrenkelige verdi til grunn og bruke den Universelle Menneske-rettighetserklæringen som en nødvendig målesnor på hva denne respekten for menneskets uendelige verdi betyr i praksis. Vi trenger denne målesnoren fordi vi lever i samfunn hvor det også finnes mange onde krefter og hvor lysten til onde bor i våre hjerter.

Men hva med våre egne «vanlige» kirker? Hva er deres rolle? Hva har den vært?

Kirkelig diakoni har utrettelig arbeidet for enkelt-mennesker, men uten i særlig grad å fokusere på rettigheter og i hvert fall ikke i forhold til kvinner. I mange år har vi sett hvorledes kirkens menn og noen kvinner har brukt tid og krefter på å undertrykke kvinner og begrense deres aktiviteter. Kirkens kamp mot kvinners stemmerett er bare ett eksempel. Hekseprosessene er frykteligere og verre.

Hvordan har kirkene i nyere tid forholdt seg til å ha andre parametere for rettigheter enn de Bibelen gir? Andre kirkesamfunn enn Den norske kirke har gått foran her. Allerede på 1950-tallet vedtok The United Methodist Church at de «*vedkjenner seg og stiller seg inn under Menneskerettighetserklæringen, og de mener at denne erklæringen er et unikt instrument for å fremme menneskelig verdighet i verden i dag og skal være rettesnor for en kristens sosiale ansvar.*»

Mellomkirkelig Råd i Den norske kirke har gjennom årene vært svært rettighetsfokusert, men de har først og fremst jobbet internasjonalt. Mye har endret seg med årene, men det har tatt tid. Kirkemøtet vedtok i 2014 innstillingen: «Sett undertrykte fri. Den Norske Kirkes engasjement for Menneskerettighetene.» Det var et resultat av en lang kamp og ikke minst kvinners kamp innad i kirken. Men hvor store ringvirkninger får det? Vil den endre forkynnelse og opplæring? Er den integrert i trosopplæringen? Det virker ikke

som om den har påvirket Kirkerådet i valg av biskoper. Vil den få Kirkerådet og biskopene til å si noe om statsbudsjettet og de svakeste i vårt samfunn og ikke bare om egne budsjettposter? Menneskerettigheter med like rettigheter for alle er ingen selvfølge og slett ikke en kamp som er vunnet og tilbakelagt i vår egen historie eller vår egen tid, for ikke å snakke om historien til mange medsøstre og noen medbrødre i sør. Det er mye sant i ordet: Ingen er fri før alle er fri.

Men hva er oppdraget vårt i dag?

Les avisene og lytt til hva som egentlig sies. Det er nok å ta av.

Vi har mange eksempler på nedvurderende og kjønnsdiskriminerende utsagn og jeg mener selvsagt ikke at vi skal sitte som vaktbikkjer og skrive i avisen hver gang vi hører det. Men kanskje vi kunne snakke litt om det. Noen burde reagert på uttalelser som at nå er det bryster, og ikke kompetanse, som avgjør om du får en styreplass. Vi har jo hatt styrommene fulle av menn som slett ikke alltid har vært kompetente uten at noen har kommentert deres edlere deler som inngangsbillett til styrerommet. Kanskje mannlige kirkeledere kunne sagt noe om det? Eller professoren som kommer inn på et auditorium hvor det bare sitter kvinner og utbryter: Sitter dere her helt alene dere da?

Eller de norske kirkelederne som var på seminar og skulle kommentere et svært godt foredrag om synet på kvinner i Det nye testamentet, men hvor de bare snakket om hvor vakker foredragsholderen var og hvor fint hun førte seg.

Eller hvordan forkynnelsen i mange kretser ikke endrer seg selv når det teologiske grunnlaget for kvinners manglende rett til å delta på lik linje i teologiske avgjørelser nærmest er smuldret bort. Forskning har vist hvorledes man tidligere bevisst endret navn i Det nye testamentet på kvinnelige ledere i menighetene, slik at de ble til mannsnavn. I den første kristne menighet var kvinner i ledelsen sammen med menn. La oss være litt analyserende og se hva som sies og hvorledes alles rett til likhet, verdighet og deltakelse behandles i praksis rundt oss. Det er viktig å se på hvordan du og jeg kan styrke positive prosesser som gir samme rettigheter og verdi til alle mennesker uansett rase, religion, etnisitet eller seksuell legning.

Vi skal være forvaltere i et stort team, ikke loughiviere eller dørvoktere.

Som menn og kvinner er vi satt til å forvalte jorden og det som fyller den, og vi er gitt det samme oppdrag og det samme ansvar. Ingen kan gjemme seg bak den andre. På Bibelens første blad finner vi teamarbeidet som en gudevillet ordning. «Gud skapte mennesket i sitt bilde, i Guds bilde skapte han det, til mann og kvinne skapte han dem. Og Gud sa til dem» «*Vær fruktbare og bli mange og fyll jorden og legg den under dere.*» Det sies ikke noe om hverken underordning eller innordning, men det sies noe om et felles oppdrag som gis til både menn og kvinner: Ta ansvar for verden, for familie, barn og samfunn, og gjør det sammen. Da kan vi ikke lukke den ene parten inn på kjøkkenet og soverommet.

Så vil noen si at situasjonen endret seg med syndefallet. Men beretningen om syndefallet i 1. Mos.3 skildrer hvordan verden blir når mennesker har vendt seg bort fra Gud og Guds gode vilje. Den beskriver hvordan kvinners og menns hverdag blir der syndens resultater hersker. Og der kom patriarkatet inn som en maktfaktor og et forsøk på en annen maktordning enn det vi møter i skapelsesberetningen. Patriarkatet finner vi i Islam og i andre store religioner. Det går mange tusen år tilbake og er ikke spesielt kristelig. Men det er en effektiv undertrykkelsesmekanisme. Så enkelt er det i min teologi; Meningen med livet vårt er å bekjempe syndens konsekvenser i verden. Oppdraget vårt er å kjempe for at barn skal beskyttes og ha gode oppvekst vilkår, at mennesker skal ha mat på bordet og ha lik tilgang til ressursene, at kvinner skal ha tryggere fødsler, at kvinner og menn, gutter og jenter ikke skal bli utsatt for vold, og at bedre levevilkår, rettferdige arbeidsforhold og likestilling mellom kjønnene bidrar til å styrke respekten for og verdien av hvert enkelt menneske. Vi kjemper for at rettferdigheten skal seire og ingen skal herske over andre, og vi gjør det i troen på at dette er meningen med livet vårt. Det er oppdraget vi har fra Gud i denne verden.

Kampsakene er i endring

Demonstrasjonstogene, foredragene, kampsakene fra 70- og 80-årene er historie. Menn og fedre tar i stor grad likt ansvar for hjem og barn. I de aller fleste hjem er det en selvfølge at man deler på arbeidet slik at man også kan glede seg sammen

over fritida og samværet med barna. Det finnes veldig mange gode fedre og gode ektemenn. På samme måte som det finnes veldig mange gode mødre og ektefeller. Det første vi skal gjøre er å rose hverandre for alt det som er fint. Det er et flott bidrag til både gutters og jenters selvfølelse og respekt for hverandre når de ser at far og mor deler ansvar og oppgaver og trekker sammen, og at arbeidet i hjemmet ikke fordeles ut fra kjønn, men ut fra at alle må gjøre sitt for at det hele skal fungere. Familien i forskjellige former, er en viktig bærebjelke i samfunnet og er verneverdig.

Jeg tenkte at jeg skulle fortelle dere om Laba. Laba bor i DR Kongo og var bare 13 år da hun ble tatt til fange av en geriljagruppe mens hun var ute og jobbet på marken. De hadde flere unge jenter samlet, og Laba ble voldtatt flere ganger om dagen. Laba så hva som skjedde med de andre når de ble gravide. Fryktelige ting ble gjort mot dem og både de unge mødrene og barnet deres døde. Så da Laba ble gravid visste hun at dette var slutten også for henne. Hun greide til slutt å flykte og gjemte seg i bushen. En dag kom hun snublende til en åker hvor noen kvinner arbeidet. De hjalp henne videre til en kvinne som driver aktivt oppsøkende arbeid for finne disse jentene og hjelpe dem. Og snart kom Laba til Panzi-sykehuset som drives av doktor Mukwege og som behandler jenter og kvinner som er ødelagt av voldtekter og overgrep og uassisterte fødsler. Fistula kaller vi de problemene de har. Laba fikk en liten datter, som hun hatet og i begynnelsen ikke ville se på. Men med hjelp av terapeuter og gode medmennesker begynte Labas liv å endre seg. Hatet mot datteren ble erstattet med kjærlighet.

Laba kan ikke reise hjem til landsbyen, for der vil ingen ta imot henne. Hun får som de fleste andre kvinner i de fleste land skylden for hva som er skjedd med henne. Mange kvinner som er voldtatt foran øynene på ektemann og barn, kan senere ikke reise tilbake til familien. De blir utstøtt fordi de er voldtatt. Det verste er kanskje at også mange menigheter vil fordømme disse kvinnene. Mange kirker har til og med ritualer for syndstilgivelse og nytt opptak i menigheten av de kvinnene som er voldtatt. Så Laba er blitt i nærheten av Panzi. Hun var 15 år da hun kom til Panzi. Nå har Laba fått skolegang og er ferdig med artium. Laba skal snart begynne å studere jus. Hun vil gi rettslig hjelp til alle de ødelagte

kvinnene slik at rettferdighet kan skje. En sol-skinshistorie, men også en historie som viser at det er mange gode krefter også i Afrika og det nytter. Men det hadde ikke nyttet om det ikke hadde vært mennesker som sørget for å støtte det arbeidet som ble gjort. Om det ikke hadde vært mennesker som hadde sett at den største katastrofen i DR Kongo er volden mot kvinner og barn.

Av og til er det kort vei fra Afrika til Norge. Kanskje vil vi ikke vite hva som skjer her: Kvinner og menn som kommer til vårt land, og som ikke kan lese og skrive. Økningen i jenter som søker hjelp mot tvangsekteskap. Familien med det vellykkede ytre som skjuler store overgrep begått av både mor og far.

Klart vi kan forandre verden

Kirkens Nødhjelp har en ungdomsorganisasjon som har som motto: *Klart vi kan forandre verden*. Det gjelder også oss. Klart vi kan være med å forandre verden. Klart vi kan være med å sikre noen rettigheter for noen mennesker som sliter og ikke får det til selv.

Vi må bare stille de riktige spørsmålene og se oss selv som ressurser. Jeg tenker ofte på spørsmålet som ble stilt til dr. Espegren som for mange år siden var lege i Hong Kong for de som den gang ble kalt opiumsslaver. En journalist fra Dagbladet besøkte ham og spurte: «Men dr. Espegren, det du gjør er jo bare en dråpe i havet. Hvorfor drar du ikke hjem og får hjulpet mange flere og ikke minst tjene bedre.» Og Espegren svarte: «Ja, det er en dråpe i havet, men den dråpen skal jeg være.»

Klart vi kan forandre. Klart både du og jeg kan stille spørsmål som får noen flere til å reflektere. Vi kan begynne å spørre: Dette som jeg nå støtter, har man sett på hva kvinner og menn trenger? Er det slik at det er innebygd like rettigheter her? Er voldssituasjonen for kvinner og menn, jenter og gutter satt på dagsorden? Er kvinner med i beslutningsprosessene? For mange organisasjoner driver med det som de tror at folk i Norge liker og tenker lite på at kvinner og menn, jenter og gutter har like rettigheter, men ulike behov. Hvordan kan jeg ennå tydeligere i livet mitt vise respekt for alle menneskers uendelige verdi?

Vi må si ifra når det er de uføretrygdene mødrene eller rusmisbrukerne eller andre grupper som har

lite, som skal betale for skattelettelser. Eller når blå-feminister som har alt skal ta rettigheter fra andre kvinner og menn. Eller når vi samme dag som statsbudsjettet kom, ser at det er meldinger på nettsteder som protesterer mot at en ebola-smittet blir hentet til Norge for behandling. «Hun kan bli behandlet i Sierra Leone, for her vil vi ikke ha henne», sier de. Når en ung norsk mann i Asker setter telefonen på filming mens han dreper mor til datteren sin, så er det mye mer enn kriminalitet. Det er en dyp forakt for kvinners verdi og rettigheter. Og vi har utfordringer som vi ikke skal ta lett på og som det ikke finnes enkle svar på. For eksempel har Norge en høy prosentandel av incest og vold mot barn.

Vi må positivt sette oss ned sammen med partneren vår eller alene og finne ut hvordan vi vil innrette oss slik at vi har et godt liv, men ikke et egoistisk liv, og kan være gode foreldre for barna våre og gode besteforeldre eller gode pårørende. Det finnes ingen kristelig oppskrift på det utover at det i familien må skje som et teamarbeid.

Kjønnskvotering

På begynnelsen på 60-tallet ble den første kvoteringsregelen innført i Norge. Den gjaldt menn. Læreryrket var i ferd med å bli et kvinne-dominert yrke, og det ønsket man å rette på siden man fordi barn også hadde godt av å møte menn og fungere sammen med menn. Ikke minst var det viktig for de barna som ikke hadde en far tilstede i hjemmet av ulike grunner. Så menn ble kvotert inn og kom inn på lærerhøgskolene med mye dårligere karakterer enn kvinner. Ingen protesterte mot det. Men da det ble snakk om at kvinner skulle kvoterer inn i andre sammenhenger, da var det ikke lenger en kvalitet i seg selv å være kvinne, da skulle de være minst like gode og kanskje ennå bedre enn sine mannlige kolleger.

For meg er hele debatten om kvotering et nytt bevis på hvordan vi skifter argumenter etter hvorvidt det er kvinner eller menn det gjelder. Kirkerådet gjør akkurat det samme når det gjelder biskoper. Kvinner fikk jo ikke flest stemmer, så de får vente. Men det er faktisk en kvalitet å være kvinne og mann, også i Bispekollegiet og det er mange spørsmål hvor nettopp denne dialogen er viktig ikke minst i en kirke hvor over 50 % er kvinner. Demokrati i en folkekirke er blant annet at likestilling ivaretas

på alle nivåer. Og ingen vil vel si at vi ikke har mange dyktige kvinner i dette landet som godt kan være biskoper.

Det er i samspillet mellom kvinner og menn, hvor likestilling og like rettigheter er en verdi i seg selv, at de gode løsningene finnes. Kvinners og menns erfaringer og tanker er like viktige. Ingen kan ta over for den andre. Når vi gjør hverandre gode, så blir også omgivelsene våre gode.

Til slutt vil jeg fortelle om et krusifiks som betyr mye for meg. Det er en treskjæring som henger på en vegg i et forsamlingshus i Malawi. Den store treskjæringen viser Jesus på korset, men når man kommer nærmere ser man det som er så spesielt med dette krusifikset. For Jesu legeme består av flere hundre små figurer av mennesker som gjør jobben sin. Mennesker som sår og høster, som gir liv, stiller de syke, leker med barna, underviser og jobber på fabrikk, synger og ber, lager mat og henter vann. Kort sagt beskrives alle livets roller og situasjoner der mennesker sammen bygger Kristi legeme på jord. Og akkurat slik tror jeg at det er. De som gjør det som er deres oppgave i livet, de er med på å bygge Kristi legeme enten de tenker på det eller ikke. De er med på å kjempe mot alle nedbrytende krefter og de er med på å vise Kristi kjærlighet i praksis, slik korset er et eksempel på Guds uendelige kjærlighet til oss.

Frans av Assisi sa for flere hundre år siden: «Vi vil fortsette å forkynne evangeliet vidt og bredt, og om nødvendig med ord.» Og Pave Francis følger opp og sier: «Vi trenger mennesker som vitner med sitt liv, ikke flere lærere.» Den metodistiske biskopen som hadde begravelsen til Mandela og til de 44 som ble drept i Marakane, sa i en tale nylig: Kirken må delta og ta ansvar både i forhold til politikk og religion. Kirken må alltid være på parti med de svakeste. Som kirke er vi kalt til å være Kristi legeme og et vitnesbyrd om Guds kjærlighet i verden. Intet mindre – men heller ikke mer. Vi er kalt til å høre ropet fra de som gråter etter rettferdighet. Slik det står i 2. Mos.3.

Og vi skal gjøre det med kjærligheten vi lærer av Jesus. Den som elsker, må kjempe sammen med brødre og søstre for like rettigheter og et verdig liv uten vold og overgrep.

Har religionsfriheten alltid forkjørsrett?

Au Dag Nygård,
Spesialrådgiver i Norges Kristne Råd

Religionsfrihetens status som en av de grunnleggende menneskerettighetene er uomtvistelig. Den tyske rettsfilosofen Georg Jellinek argumenterte på slutten av 1800-tallet sterkt for religionsfriheten som en av de fundamentale menneskerettighetene. Jellinek påviste også at tanken om uavvendelige menneskerettigheter bl.a. oppstod blant mer radikale protestantiske bevegelser under reformasjonstiden og etter hvert fant veien inn i enkelte nordamerikanske staters konstitusjoner før uavhengighetserklæringen i 1776. I 1791 ble prinsippet om skillet mellom stat og religion tatt inn i USAs grunnlov. Samtidig etablerte den franske revolusjonen på «kirkekritiske» premisser ideen om den sekulære stat der religion ble henvist til den private sfære. Disse to lands historie representerer ulike tilnæringsmåter til forholdet mellom religion, stat og samfunn. Dette preger debatten om religionspolitiske spørsmål både nasjonal og ikke minst internasjonal.

Pew Research Center, som analyserer og publiserer rapporter om utviklingen og status på religionsfriheten i ulike deler av verden, påpeker i sin siste rapport at utviklingen ikke bare forverres i de land vi er vant til å tenke på som «verstingland». Også i land der religionsfriheten tradisjonelt står sterkt, oppstår det spenninger rundt forståelsen av religionsfriheten. Enkelte mener sågar at religionsfriheten som eksplisitt uttrykt menneskerettighet er overflødig ettersom den kan utledes av andre menneskerettigheter som ytrings-, samvittighets- og organisasjonsfrihet. Spenninger oppstår oftest når religiøst begrunnede standpunkter og ulike diskrimineringskriterier kolliderer. Da oppstår rettighetskonflikter som må finne mer pragmatiske løsninger. Ulike tilnærminger til det jeg vil kalle «rettighetshierarkiet», skaper spenninger. Enkelte plasserer religionsfriheten langt nede på lista, mens andre mener at den skal ha forkjørsrett. Samvittighetsfriheten ikke er en del av religionsfriheten, men er en egen selvstendig

rettighet, på samme nivå som religionsfriheten. På den andre side er samvittighetsoverbevisninger ofte knyttet til religiøs tro og bevisstheten om at en skal stå til ansvar for sitt liv overfor noe som er større enn en selv.

Religionsfriheten har to aspekter. Det personlige overbevisningsaspektet, ofte kalt «Forum internum», innebærer retten til å ha, endre eller frasi seg sin tro. Denne retten er absolutt og universell og kan ikke underlegges noen restriksjoner. Det andre aspektet er retten til å utøve sin religion alene eller sammen med andre, ofte kalt »«Forum eksternum». Her har stater rett til på visse vilkår å legge begrensninger på religionsutøvelsen: «*Frihet til å gi uttrykk for sin religion eller overbevisning skal bare bli undergitt slike begrensninger som er foreskrevet ved lov og er nødvendige i et demokratisk samfunn av hensyn til den offentlige trygghet, for å beskytte den offentlige orden, helse eller moral, eller for å beskytte andres rettigheter og friheter.*» (Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen art. 9.2)

Det innebærer at ikke enhver praksis, ytring eller handling begrunnet i religiøs tro eller livssynsmessige overbevisning er beskyttet av menneskerettighetene. Her kommer bl.a. art. 20 i FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter inn: 1. Enhver krigspropaganda skal forbys ved lov. 2. Enhver form for fremme av nasjonalhat, raselhat eller religiøst hat som innebærer tilskyndelse til diskriminering, fiendskap eller vold, skal forbys ved lov.

I andre tilfeller er det andre rettigheter som uomtvistelig veier tyngre. Et eksempel er når foreldre som er Jehovas Vitner nekter sine barn av livsnødvendig blodoverføring. Da veier barnets rett til liv tyngre enn foreldrenes overbevisning. Fjorårets debatt om fastlegers mulighet til å reservere seg mot å henvise til abortinngrep ble et interessant eksempel på

hvordan samvittighets- og religionsfriheten ble politisert. I opinionen ble saken ble først og fremst oppfattet som et angrep på abortloven. De fleste europeiske land respekterer helsepersonells samvittighetsfrihet når det gjelder å gjennomføre eller bistå ved selve abortinngrepet. Det er i erkjennelse av at abort er et etisk dilemma som handler om respekten for den ultimate menneskerettighet, retten til liv. Enkelte kvinnevertsaktivister og politikere hjemme-hørende på venstresiden ser ut til å ha liten forståelse for denne forståelsen av samvittighetsfriheten. Sverige er et av få land som ikke har en slik lovfestet unntaksadgang.

På den andre side er det et spørsmål hvor langt det er mulig å strekke medansvaret i et pluralistisk samfunn som gjennom en demokratisk prosess har besluttet å organisere og gjennomføre abortinngrep med fellesskapets ressurser. De skattebetalere som av religiøse grunner tar avstand fra abort bidrar til finansiering av denne praksisen.

Tilsvarende opplever mange pasifister som av ulike grunner nekter å utføre militærtjeneste, et ubehag ved å støtte militærvesenet gjennom skatteinnbetalingen. Kvekerne har i mange år arbeidet for «fredskatten». Hensikten med den er at skattebetalere som av samvittighetsgrunner ikke kan støtte militær virksomhet, i stedet får overføre denne delen av sin skatt til et fond for konstruktivt fredsskapende arbeid.

Enkelte innehavere av apotekbevilling har av samme samvittighetsgrunner ønsket å ta visse prevensjonsmidler ut av sitt sortiment.

I løpet av de siste 30 – 40 har samfunnet vårt gjennomgått dyptgripende kulturelle og religiøse forandringer. En relativt sett homogen kristen enhetskultur er blitt utfordret både av økt innvandring av mennesker med andre trosoppfatninger og sterkere innslag av mennesker med sekulære livsholdninger. Samtidig har kristne lederes autoritet blitt svekket. Kirkemedlemmene er mer selvstendige og inntar personlige standpunkter uten å skjele til religiøse ledere, vedtatte dogmer og kravet om uniformering. Det har skjedd en «demokratisering» av religionen som gjør at mange plukker sine standpunkter fra ulike kilder og utformer sin personlige og private religiøsitet etter eget forogdtbefinnende.

Det innebærer også at moralske standpunkter dannes uavhengig av forpliktelse på klassiske fortolkninger av historiske hellige skrifter.

Parallelt har den seksuelle revolusjonen resultert i omkalfatring av synet på ekteskap og familie. Det som tidligere var kriminalisert er i dag beskyttet av diskrimineringsvernet. Religiøst begrunnede utfall mot seksuelle minoriteter kan lede til rettslig forfølgelse fordi det kan rammes av straffebestemmelser om hatefulle ytringer. Et eksempel er saken mot Åke Green for 10 år siden. Pinsepredikanten Green holdt en preken om «*Man och kvinna – Guds skapelseordning*» i en liten pinsemenighet på Øland i Sverige. I etterkant sendte han en bearbeidet utgave av prekenen til lokalavisen som trykket den. Det resulterte i anmeldelse for hets mot en folkegruppe. Han ble domfelt i tingretten, frikjent av neste rettsinstans, en frikjennelse som ble opprettholdt av svensk høyesterett. Begrunnelsen var at Greens ytringer sannsynligvis var på riktig side av grensen for hva som etter den europeiske menneskerettighetskonvensjonen kan kvalifisere til betegnelsen «hate speech».

«Green-saken» vakte stor internasjonal oppmerksomhet. Amerikanske lobbyistorganisasjoner engasjerte seg i saken og tar fremdeles æren for dens utfall. Green ble fløyet inn fra Sverige og brukt i kampanjen for å forhindre likekjønnet ekteskap i California i parallell med presidentvalget i 2008. Green og hans USA-baserte allierte har også engasjert seg i kampen for å opprettholde lovforbud mot homoseksuelle i flere afrikanske land som Etiopia og Uganda. Saken markerte et tidskifte der disse amerikanske organisasjonene kastet sine øyne på Europa. I møtet med denne nye pluralismen har enkelte kristne organisasjoner definert seg som en minoritet som anser seg diskriminert og forfulgt fordi de kjemper for såkalte »tradisjonelle verdier» og anser diskrimineringsvernet og lovgivning mot hatefulle ytringer som trusler mot religionsfriheten. Disse har funnet en alliansepartner i før nevnte amerikanske organisasjoner og bidratt til å etablere nye allianser på den internasjonale lobbyistscenen i FN, OSSE, Europarådet og EU. Kampen for tradisjonelle verdier har blitt geopolitikk der Russland, enkelte land i Midtøsten og religiøse organisasjoner har funnet hverandre.

I USA har den såkalte «Hobby Lobby»-saken skapt stor debatt. I en omstridt dom i USAs høyesterett sommeren 2014 vant selskapet Hobby Lobby fram med kravet om å nekte å betale for sine ansattes helseforsikring når den omfattet dekning av abortinngrep og visse typer prevensjon. Avgjørelsen ble tatt med fem mot fire stemmer, fem menn mot fire kvinner. Selskapet med over 23 000 ansatte over hele USA, drives av en kristen familie. Kirker og religiøse organisasjoner er fritatt for å ha denne type dekning i sine helseforsikringer. Nå kan privateide kommersielle selskaper drevet av religiøse, kreve det samme. Saken har satt spørsmålet om lovendring på dagsorden, og har vært til inspirasjon for dem i Europa som mener religionsfriheten blir undertrykt her.

En aktuell problemstilling som reises er hvem som er omfattet av de rettighetsbestemmelsene om religionsfrihet som finnes i FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter art. 18 og Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen art. 9 og 14. Det er uomtvistelig at det i første rekke er enkeltpersoner som har en menneskerettighet til religionsfrihet. Men også sammenstillinger av individer, -fellesskap som opprettes på bakgrunn av utøvelse av religion, er gjennom formuleringen «alene eller sammen med andre» omfattet av denne rettigheten. Men både utøvelsen av den individuelle og den kollektive religionsfrihet kan som tidligere nevnt, på visse vilkår begrenses.

Spørsmålet er hvorvidt det å drive en handelsvirksomhet er religionsutøvelse. Skal eierens trosoverbevisning gi grunnlag for unntak fra nasjonale antidiskrimineringslover? Problemstillingene er hovedsakelig blitt aktualisert i den bransjen som tilbyr tjenester på «bryllupsfestmarkedet»; Innehaveren av Arlene's Flowers i Washington, USA, ble domfelt fordi hun nektet å håndtere en bestilling av blomsterdekorasjon til seremonien for et homofilt par som skulle inngå samkjønnet ekteskap. «I could not do it because of my relationship with Jesus Christ», var hennes svar til den ene av brude-folkene som bestilte leveransen.

I Nord-Irland forberedes nå en sak der «Ashers Baking Company» er saksøkt for å ha avvist en kakebestilling med dekor som skulle fronte en kampanje for homofilt ekteskap. Den saken er

noe mer komplisert ettersom den i motsetning saken til Masterpiece Cakeshop i Lakewood, Colorado, ikke dreier seg om bestilling av en kake til en privat fest. Masterpiece Cakeshop ble dømt for å ha overtrådt antidiskrimineringsbestemmelsene. Det samme ble «Elane Photography» i New Mexico etter å av religiøse grunner nektet å imøtekomme en bestilling på fotografering av seremonien ved inngåelse av et likekjønnet ekteskap.

Andre saker dreier seg om eiere av restauranter, overnattingssteder og festlokaler som under henvisning til innehaverens religiøse tro, nekter å leie ut til sammenkomster for å feire inngåtte likekjønnede ekteskap.

Lillian Ladele som arbeidet ved sivilregistrering-smyndigheten i bydelen Islington i London, søkte om å bli fritatt for å bistå ved inngåelse av likekjønnet partnerskap. Hun begrunnet det med at slike partnerskap var i strid med hennes religiøse overbevisning og at det derfor var vanskelig for henne å stå for tilretteleggingen og gjennomføring av slike seremonier. Arbeids-giveren nektet henne denne muligheten under henvisning til at hun var ansatt på et offentlig kontor som håndterte sekulære saker. Hun kjørte saken sin gjennom det britiske rettssystemet og videre til menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg, men nådde ikke fram. Mindretallet på to mente imidlertid at arbeidsgiveren ikke i tilstrekkelig grad hadde undersøkt muligheten for rimelig tilrettelegging (Reasonable accomodation) på arbeidsplassen for å unngå at denne konflikten. Europarådets parlamentarikerforsamling anbefalte nylig medlemslandene å vise større grad av fleksibilitet i tilsvarende saker.

Her hjemme satte utredningen «Kvinner og homofile i trossamfunn» (NOU 2008:1) disse problemstillingene på den politiske dagsorden. NKR har både ved endringene i arbeidsmiljøloven i 2010 og i antidiskrimineringslovene i 2013, arbeidet for å få gjennomslag for at trossamfunn og andre virksomheter dannet for å fremme bestemte tros- og livssynsmessige oppfatninger, trenger de unntaksadgangene som lovverket åpner for. Det er derfor viktig å ta vare på og fortsatt argumentere for disse unntaksadgangene. Trossamfunnene og det politiske miljøet har samarbeidet konstruktivt for å finne løsninger som både balanserer respekten for

enkeltindivider på en ene side og trossamfunn og andre organisasjoner og institusjoner med religiøst formål på den annen side.

Det pluralistiske samfunnet er ikke bare en utfordring for den enkelte troende og for trossamfunn. Det er en utfordring for den enkelte borger uavhengig av religiøs tro eller livssyn. Og ikke minst er det en krevende øvelse for myndighetene som har ansvaret for å legge til rette for at innbyggerne kan nyte de friheter og rettigheter de har som mennesker. Det krever av alle impliserte en grunnleggende respekt for ulike livsholdninger og en toleranse som gir livsrom for ulike tilnærminger til moralske og etiske spørsmål og religiøs praksis. Hvis vi erstatter det til tider forslitte begrepet «toleranse» med det gode gamle norske ordet «slingringsmonn» får vi muligens et bedre grep om hva toleranse i denne settingen betyr. Den påståtte toleranse som innebærer å stemple meningsavvikere som intolerante, fremstår noen ganger som innskrenket og fariseisk i strid med toleransens vesen. Toleransen fordrer en fleksibilitet der ulike hensyn kan avveies og balanseres. Statens sekulære karakter innebærer ikke en sekularisme der religiøst liv bortvises fra offentligheten og religiøst begrunnet livsholdninger blir et handicap i samfunns- og yrkesliv. Mennesker tilhørende minoritetsreligioner er særlig utsatt for indirekte diskriminering der majoritets-tradisjonens nedarvede perspektiver preger holdninger. Som bærere av majoritetstradisjonen har norske kirker et særlig ansvar for å bidra til lydhørhet overfor enkeltindivider og trossamfunn med kortere historisk nærvær i vårt land slik at deres livsrom sikres.

Dersom vi møter disse utfordringene med et krav om at religionsfriheten har forkjørsrett i alle rettighetskonflikter, bidrar vi til å undergrave respekten for religionsfriheten som selvstendig rettighet. Enkelte av de sakene vist til ovenfor og som angår privateide kommersielle bedrifter som tilbyr tjenester til allmennheten, kan bidra til dette. Noen fremstiller dette som eksempler på diskriminering og forfølgelse av kristne. I et demokratisk samfunn skal man være forsiktig med å bruke menneskerettigheten til samvittighets- og religionsfrihet på en måte som kan fremstå som politisk markering. I arbeidet for fremme av respekt for samvittighets- og trosfrihet må vi velge kampene om rimelig tilrette-

legging (reasonable accomodation) med omhu. I spørsmål som angår liv og død er den vesentlig. I andre saker diskutabel.

Blir man som dagligvarehandler omvendt til en religiøs tro som hevder det er synd å spise kjøtt, har man to valg: Man kan fortsette å selge kjøtt, men unnlate å spise det selv. Dersom man ved å fortsette å selge kjøtt kommer i en alvorlig samvittighetskonflikt fordi man bidrar til at andre begår syndige handlinger, må man slutte å selge kjøtt. Men man kan ikke nekte å selge grønnsaker til et homofilt par fordi man mener de lever i synd.

Krav fra enkelte muslimske grupper om at såkalt «sharialovgivning» skal innføres for muslimer på familie- og arverettsområdet har utløst diskusjon om et samfunn kan ha parallelle rettssystemer. Absolutt forkjørsrett for religionsfriheten innebærer i praksis en særrettighetslovgivning som har karakter av et parallelt rettssystem. Det er ikke grenser for hva slags konstruerte samvittighetskonflikter man under henvisning til ulike gamle og nye religiøse trosprinsipper da vil kunne påberope seg. Det pluralistiske samfunnet er et irreversibelt fenomen som ikke trenger å bety kaos. Det representerer en utfordring ikke bare for staten som formelt skal sikre alle innbygges rett til å nyte sine menneskerettigheter. Ved å møte hverandre med en grunnleggende respekt kan vi vise vei til hvordan interesse- og rettighetskonflikter på en sivilisert måte kan finne pragmatiske løsninger.

Heiner Bielefeldt, FNs spesialrapportør på religionsfrihet oppsummerer disse utfordringene i Human Rights Quarterly no 35, 2013 på følgende måte: «*Respekt for menneskets verdighet utgjør en avgjørende forutsetning for det normative samspeillet mellom mennesker i et samfunn. Samtidig har menneskeverdet som konsept en lang historie og det gir sterkt gjenklang i de fleste religiøse, filosofiske og kulturelle tradisjoner, inkludert Bibelen, Koranen, Konfucius eller stoiske filosofi, for å nevne noen eksempler. Dette viser muligheten for at menneskeverdet kan være det sentrale for en overlappende normative konsensus som deles av mennesker med ulik religiøs og ikke-religiøse bakgrunn, og som utover dette kan fortsette sin respektfulle uenighet i mange spørsmål av vesentlig betydning.*»

Administrasjon og forvaltning

Styret

Styret består 31.12.14 av følgende personer:

Else-Britt Nilsen, Den katolske kirke, leder
Terje Aadne, Det Norske Baptistsamfunn, nestleder
Arnfinn Løyning, Den Evangelisk Lutherske Frikirke
Berit Hagen Agøy, Den norske kirke
Dick Krommenhoek, Frelsesarmeen
Hans Rogstad, Oppdal Kristne Senter (gruppen av frittstående menigheter)
Helga Haugland Byfuglien, Den norske kirke
Per Anders Sandgren, Svenska Margaretaförsamlingen (gruppen av utenlandsmenigheter)
Petter N. Dille, Den norske kirke
Øyvind Gaarder Andersen, Pinsebevegelsen
Øyvind Haraldseid, Det Norske Misjonsforbund
Øyvind Helliesen, Metodistkirken

De sju førstnevnte styremedlemmene utgjør styrets arbeidsutvalg. Nytt av året er det at flere saker behandles i AU, mens styremøtene fokuserer på de større, mer overordnede utfordringene som angår oss som kirkelig fellesskap i Norge. Styret har hatt fire møter og behandlet 66 saker, mens AU har hatt fire møter og behandlet 75 saker.

Medlemmer

Rådet har 31.12.14 følgende medlemmer:

- Den Anglikanske kirke i Norge
- Den etiopisk ortodokse kirke i Norge
- Den Evangelisk Lutherske Frikirke
- Den Katolske Kirke
- Den norske kirke
- Den ortodokse kirke i Norge
- Hellige Nikolai menighet

- Den tyske menighet i Norge
- Det Greske Ortodokse Samfunn
- Det Norske Baptistsamfunn
- Det Norske Misjonsforbund
- Den serbisk ortodokse kirke i Norge
- Hl. Vasilije Ostroski menighet
- Frelsesarmeen
- Guds Menighet, Vegårshei
- Kvekersamfunnet
- Metodistkirken i Norge
- Oppdal Kristne Senter
- Oslo kristne senter
- Pinsebevegelsen i Norge
- Svenska Margaretaförsamlingen

Observatører:

- Den finske menighet
- Det evangelisk-lutherske kirkesamfunn
- Syvendedags Adventistsamfunnet

Den nordisk-katolske kirke har søkt om medlemskap i NKR. Etter de gjeldende vedtektene er kirken imidlertid ikke mulig å oppta som medlem. Styret har derfor startet en prosess med vedtektsendringer på Rådsmøtet 2015 som skal gjøre dette mulig.

Observatører – økumeniske organisasjoner:

- Kirkens Nødhjelp
- Det Norske Bibelselskap
- Blå Kors Norge
- NORME - Norsk Råd for Misjon og Evangelisering
- Digni

Utvalg

NKR har i 2014 hatt følgende faste råd og utvalg: Religionspolitisk utvalg (RPU) (vedtektsfestet) Norsk teologisk samtaleforum (NTSF) og Norsk Økumenisk Kontaktforum for Kvinner (NØKK).

Det har i lang tid foregått en dialog om NØKKs framtid. Styret mener utvalget ikke har fungert etter hensikten, som er å være et representativt organ for norske kirkekvinner. Til tross for flere forsøk på å få dette til å fungere, har vi ikke lyktes. NØKK er derfor nedlagt. Styret vil allikevel påpeke at det pågår arbeid med kjønnsperspektiv i NKR, blant annet i SRHR-nettverket og i prosjektet Teologi & Menneskerettigheter. Dette er det viktig å ha tett på stab og styre.

Samarbeidsrelasjoner

NKR samarbeider tett med Kirkelig ressurscenter mot vold og seksuelle overgrep. Resultatet er bl.a. et kirkelig nettverk for overgrepssaker.

NKR er medlem av Frivillighet Norge, K-Stud og STL. Gjennom STL har NKR deltatt i drøftinger av mange av de samme sakene som NKR også har arbeidet med på egen hånd. Generalsekretær, spesialrådgiver og Beate W. Thormodsæter fra Metodistkirken har representert NKR i STL.

NKR er observatør i Kirkens Nødhjelps representantskap og i styret i Norme. I samtalegruppa mellom Mellomkirkelig råd for Den norske kirke og Islamsk Råd Norge er Nora Stene Preston og generalsekretær NKR's representanter.

Sekretariatet følger opp kontakten og samarbeidet med økumeniske råd og kirker i Norden og Baltikum samt økumeniske råd i Europa og globalt. Oppdateringer fra norske representanter i Kirkenes Verdensråds (KV) sentralkomité og Konferansen av Europeiske Kirkers Governing Board står jevnlig på dagsorden i NKR's styre. Generalsekretær deltok dessuten på samling for nasjonale økumeniske råd i regi av KV i Nairobi i juni og på KV's sentralkomitemøte i juli.

NKR er representert i en lang rekke nettverk og arbeidsgrupper, blant andre:

- Den norske styringsgruppa i Kirkenes Verdensråds ledsagerprogram (EAPPI), koordinert av Kirkens Nødhjelp.
- Forum 1325, som konsentrerer seg om FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1325 (om kvinners rolle i konflikter og fredsprosesser).
- Fredsgruppen i Forum for utvikling og miljø, som samler store deler av sivilsamfunnet når det gjelder fredsspørsmål.
- Støttegruppe for Sudan og Sør-Sudan
- Arbeidsgruppen for Skaperverk og bærekraft
- Utvalget for Den norske kirkes nord-/sør-informasjon
- RORG-nettverket
- Interreligiøst nettverk for arbeid med hiv, aids og stigma (Aksept-nettverket)
- Interreligiøst nettverk for klimamobilisering.
- Kontaktgruppa mellom Mellomkirkelig Råd for Den norske kirke og Islamsk Råd Norge.
- Referansegruppa for kurset «Å være religiøs leder i det norske samfunnet» ved Universitetet i Oslo

NKR's Stab per.31.12.2014

Staben holder fortsatt til i Kirkens hus i Rådhusgt. 1-3 i Oslo og er samlokalisert med K-Stud, STL, Kirkens SOS og Stiftelsen Karibu. Hvert halvår har vi stabsdager og en gang pr. uke har vi stabsmøte. NKR er representert ved ulike anledninger i medlemssamfunnene gjennom sine ansatte og ved styreleder og -nestleder.

Knut Refsdal,
generalsekretær

Dag Nygård,
spesialrådgiver

Karin R. Thompson,
kontorleder (80 %)

Lemma Desta, prosjektleder
Flerkulturelt kirkelig nettverk.

Tor Kristian Birkeland, prosjektleder
Kirkelig fredsplattform

Elin Finnseth Sæverås,
prosjektleder Global Info

Irene Wenaas Holte,
prosjektleder One Body

Hege Merete Andersen,
informasjonsmedarbeider (50 %)

Bjørg Haugstulen,
regnskapsfører (ca. 33 %)

Takk

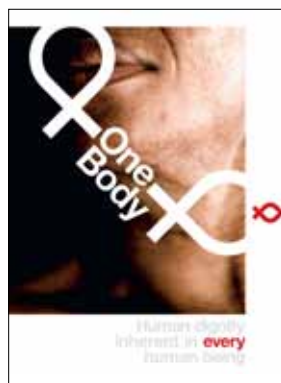
Staben og styret retter en takk til samtlige medlemssamfunn for samarbeid og fellesskap i Norges Kristne Råd.

Nytt materiell

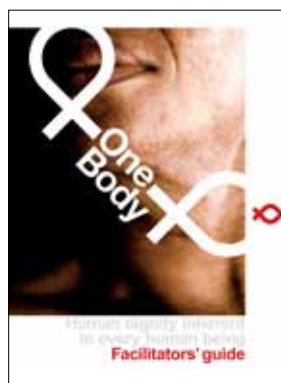
Norges Kristne Råd har gitt ut følgende materiell i 2014. One Body er tilgjengelig elektronisk på våre nettsider www.norkr.no, mens klimaheftet er tilgjengelig på www.gronnkirke.no

Klimarettferdighet. Teologisk og klimafaglig grunnlag
Utgitt av samarbeidsprosjektet Skaperverk og bærekraft (2014).
www.gronnkirke.no

One Body. Human dignity inherent in every human being
Laget i samarbeid med kirkeråd i Norden og sørlige Afrika. Er tilgjengelig på engelsk og portugisisk (2014). www.norkr.no

One Body. Human dignity inherent in every human being. Facilitators guide.
Laget i samarbeid med kirkeråd i Norden og sørlige Afrika. Er tilgjengelig på engelsk og portugisisk (2014). www.norkr.no

